

*Profilaktyka uzależnień w gminach województwa
opolskiego w 2021 r.*

RAPORT WOJEWÓDZKI 2022

dr Michał Wanke, Dariusz Zawora

Opole, marzec 2022

Spis treści

Wprowadzenie: o badaniu	2
Gminy objęte badaniem i metoda realizacji	2
Realizacja programów profilaktycznych	4
Realizacja programów profilaktycznych w jednostkach edukacyjnych	4
Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych	6
Rodzaje rekomendowanych programów profilaktycznych	10
Programy rekomendowane, a kompetentni realizatorzy	14
Realizacja nierekomendowanych (autorskich) programów profilaktycznych	15
Ewaluacja realizowanych programów profilaktycznych	19
Działania profilaktyczne realizowane za pośrednictwem internetu	21
Wsparcie grup i środowisk społecznych.	25
Rozwój profesjonalnej profilaktyki uzależnień	27
Wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych	29
Kompetencje osób realizujących działania profilaktyczne	31
Oszacowanie problemu uzależnień	35
Współpraca w obszarze profilaktyki uzależnień	38
Plany wsparcia działań w roku 2022	40
Profilaktyka uzależnień a pandemia Covid-19	41
Nowe substancje psychoaktywne	50
Działania profilaktyczne planowane w roku 2022	53
Mocne i słabe profilaktyki w 2021 roku	54
Mocne strony profilaktyki	54
Słabe strony profilaktyki	55
Działania związane z redukcją szkód w profilaktyce	55
Działania profilaktyczne w zakresie redukcji szkód do realizacji w przyszłości	58
Zapotrzebowanie na szkolenia	60
Współpraca z UMWO	69
Profilaktyka i zwalczanie HIV i AIDS	74

Przemoc domowa a Covid-19	74
Podsumowanie:	76
Aneks 1	80
Aneks 2	80

Wprowadzenie: o badaniu

Tegoroczne opracowanie przedstawia dane otrzymane od wszystkich gmin województwa opolskiego na temat działań profilaktycznych dotyczących uzależnień od substancji psychoaktywnych (w tym alkoholu), a także uzależnień behawioralnych. Dane dotyczą działań realizowanych w tych samorządach w roku 2021. W raporcie uwzględniono także deklaracje dotyczących dalszych aktywności oraz omówienie ewentualnych, dostrzeganych barier w ich realizacji.

Rok 2021 był kolejnym wyjątkowym okresem ze względu na stan epidemii Covid-19. Podobnie jak w roku ubiegłym, tegoroczna edycja badania uwzględnia wątki wynikające pośrednio i bezpośrednio z takiego stanu rzeczy. Obejmuje to również przemoc domową w związku z konsekwencjami wprowadzanych ograniczeń, przede wszystkim tych, dotyczących pozostawania w domach.

Podobnie jak w poprzednich latach, raport prezentuje nie tylko dane z tej edycji badania ankietowego (za rok 2021), ale dodatkowo niektóre wątki są przedstawione w perspektywie niemalże pełnej dekady (od 2012 r.) - w celu nakreślenia trendów.

Gminy objęte badaniem i metoda realizacji

Podobnie do wielu poprzednich edycji, odpowiedzi na rozesłany kwestionariusz ankiety udzielono we wszystkich gminach województwa opolskiego. Dzięki temu, raport znów dotyczy całego województwa. Ze względu na to, że w przypadku niektórych zmiennych, prezentowane są wieloletnie trendy, należy pamiętać, że nie wszystkie poprzednie raporty wojewódzki dotyczyły kompletu wszystkich gmin. W latach ubiegłych uczestnictwo zawsze dotyczyło większości jednostek samorządu terytorialnego, a od 2016 r. udaje się realizować badanie we współpracy ze wszystkimi gminami:

- 2012 - 66 gmin;
- 2013 - 71 gmin;
- 2014 - 68 gmin;

- 2015 - 69 gmin;
- 2016-2021 - 71 gmin.

Dostęp do kwestionariusza ankiety został przyznany przedstawicielom wszystkich gmin województwa przez odnośnik do elektronicznego formularza z wykorzystaniem Elektronicznej Platformy Usług Administracji Publicznej. W dniach od 19 stycznia 2022 r. do 7 lutego 2022 r. przedstawiciele wszystkich 71 gmin wypełnili kwestionariusz ankiety. Prezentowane rozkłady dotyczą więc 71 jednostek. W przypadku wielu tematów wyniki zaprezentowano w podziale na typy gmin: wiejskie, wiejsko-miejskie i siedziby powiatów (tabela 1.).

Tabela 1. - Gminy województwa opolskiego ze względu na typ.

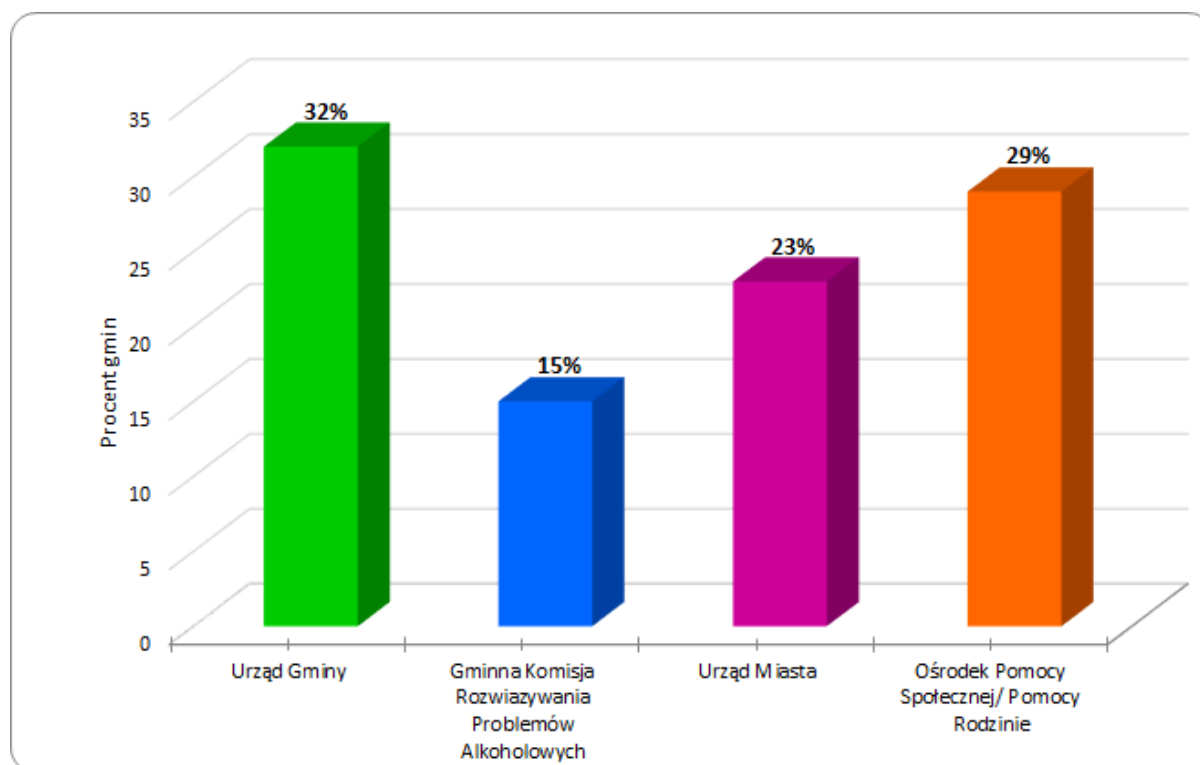
Gminy wiejskie:
Bierawa, Branice, Chrzastowice, Cisek, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Domaszowice, Izbicko, Jemielnica, Kamiennik, Komprachcice, Lasowice Wielkie, Lubrza, Lubsza, Łambinowice, Łubniany, Murów, Olszanka, Pakosławice, Pawłowiczki, Pokój, Polska Cerekiew, Popielów, Radłów, Reńska Wieś, Rudniki, Skarbimierz, Skoroszyce, Strzeleczyki, Świerczów, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Wilków, Zębowice
Gminy wiejsko - miejskie:
Baborów, Biała, Byczyna, Dobrodzień, Głogówek, Głuchołazy, Gogolin, Grodków, Gorzów Śląski, Kietrz, Kolonowskie, Korfantów, Leśnica, Lewin Brzeski, Niemodlin, Otmuchów, Ozimek, Paczków, Praszka, Prószków, Tułowice, Ujazd, Wołczyn, Zawadzkie, Zdieszowice
Gminy - siedziby powiatów:
Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn - Koźle, Kluczbork, Krapkowice, Namysłów, Nysa, Olesno, Opole, Prudnik, Strzelce Opolskie

Nieprzerwanie od roku 2012 r. to badanie jest realizowane w oparciu o kwestionariusz ankiety, o niezmiennym rdzeniu tematycznym. W niemalże każdej edycji wprowadza się jednak dodatkowe zmienne. W porównaniu z rokiem 2020 ten kwestionariusz pozostanie niezmienny od kiedy dodano pytania na temat działań profilaktycznych wobec epidemii Covid-19 w 2021 roku, a także zauważalnego wpływu pandemii na życie mieszkańców, w tym w zakresie przemocy domowej.

Postęp przesyłania ankiet przez przedstawicieli gmin był na bieżąco monitorowany i z tymi jednostkami, z których odpowiedzi nie służywały, kontaktowano się telefonicznie, ponownie prosząc o wypełnienie ankiety. W gminach odpowiedzi udzielały rozmaite jednostki (Wykres

1.), zasadniczo były to urzędy gmin, urzędy miejskie lub gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, oraz - równie często - ośrodki pomocy społecznej. W porównaniu z poprzednimi latami obserwuje się wzrost zaangażowania OPS.

Wykres 1.: Jednostki wypełniające ankietę.

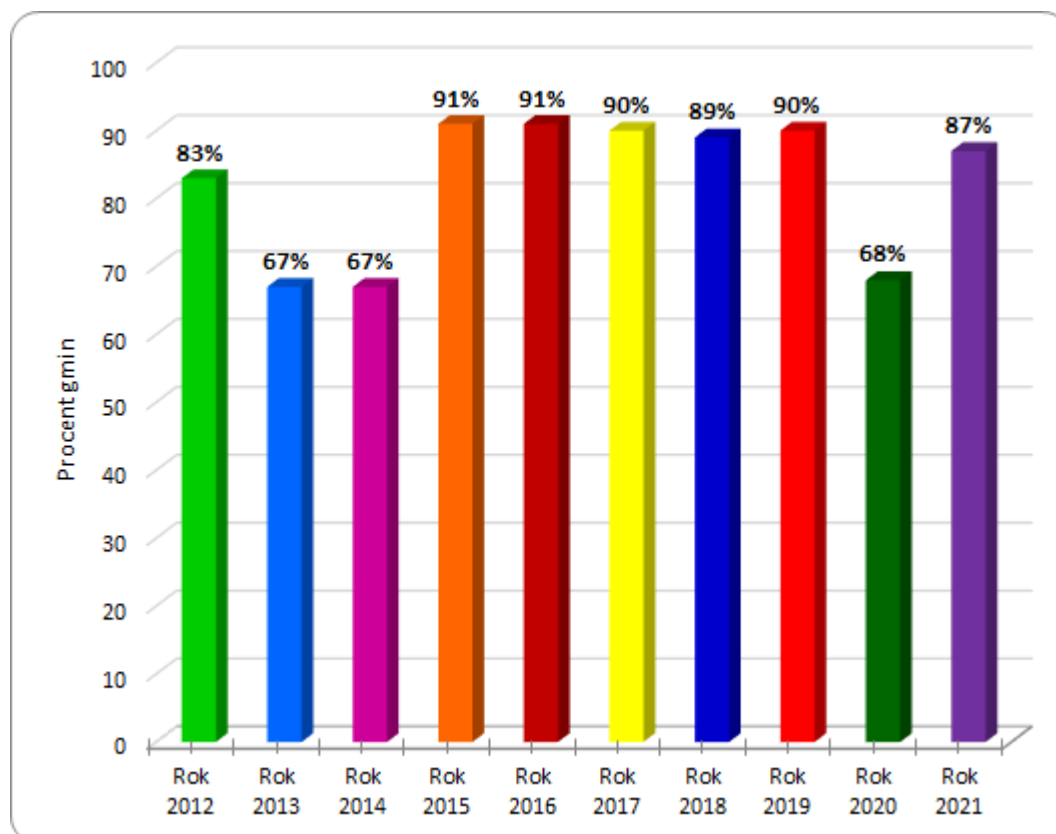

Realizacja programów profilaktycznych

Realizacja programów profilaktycznych w jednostkach edukacyjnych

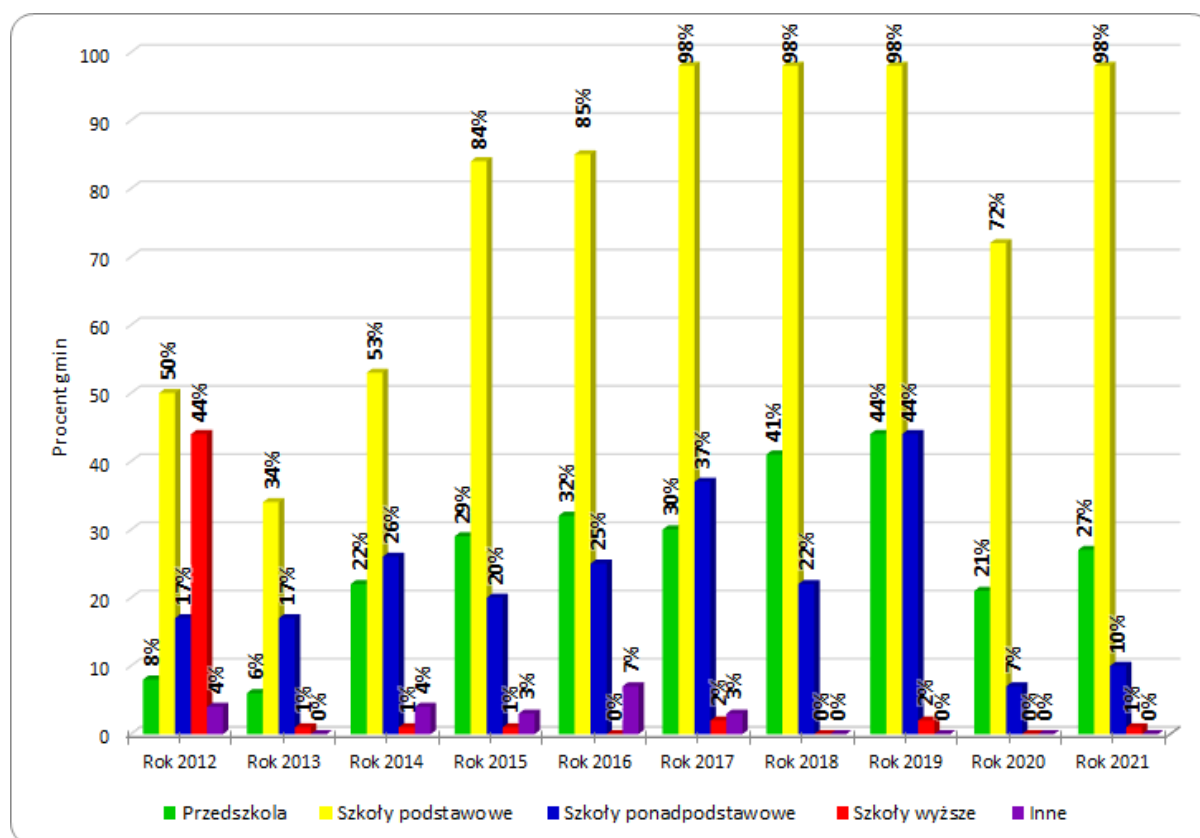
Kluczową rolę w realizacji działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom od substancji oraz uzależnieniom behawioralnym odgrywa wiek beneficjentów tego typu działań. Działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej kierowane są już do najmłodszych grup odbiorców (oddziały przedszkolne oraz wczesnoszkolne). Realizacja tego typu działań nie jest więc możliwa bez zaangażowania jednostek edukacyjnych, za pośrednictwem których większość z nich jest realizowana. Wsparcie działań z zakresu profilaktyki uzależnień w jednostkach edukacyjnych wydaje się być jednym z priorytetowych działań z przyjmowanych przez gminę strategii działań profilaktycznych.

Wykres 2.: Procent gmin realizujących (wspierających realizację) programy profilaktyczne w jednostkach edukacyjnych w latach 2012-2021.

Gminy województwa opolskiego chętnie wspierają działania profilaktyczne z zakresu uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych, które realizowane są za pośrednictwem lub bezpośrednio w jednostkach edukacyjnych leżących na ich terenie. W latach 2015 - 2019, aż 9 na 10 gmin województwa opolskiego deklarowało udzielanie wsparcia dla tego typu działań (wyk. 2). W roku 2020, odsetek gmin deklarujących udzielenie tego typu wsparcia nieco spadł i wyniósł 68%. Najprawdopodobniej sytuacja ta wynikała bezpośrednio z problemów logistycznych, z jakimi borykały się Polskie szkoły w początkowym okresie pandemii Covid-19. W roku 2021 odsetek gmin udzielających wsparcia dla działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom wzrósł ponownie do poprzedniego poziomu i wyniósł 87%.

Wykres 3.: Procent gmin realizujących programy profilaktyczne w jednostkach edukacyjnych w latach 2012-2021 (podział ze względu na typ jednostki).

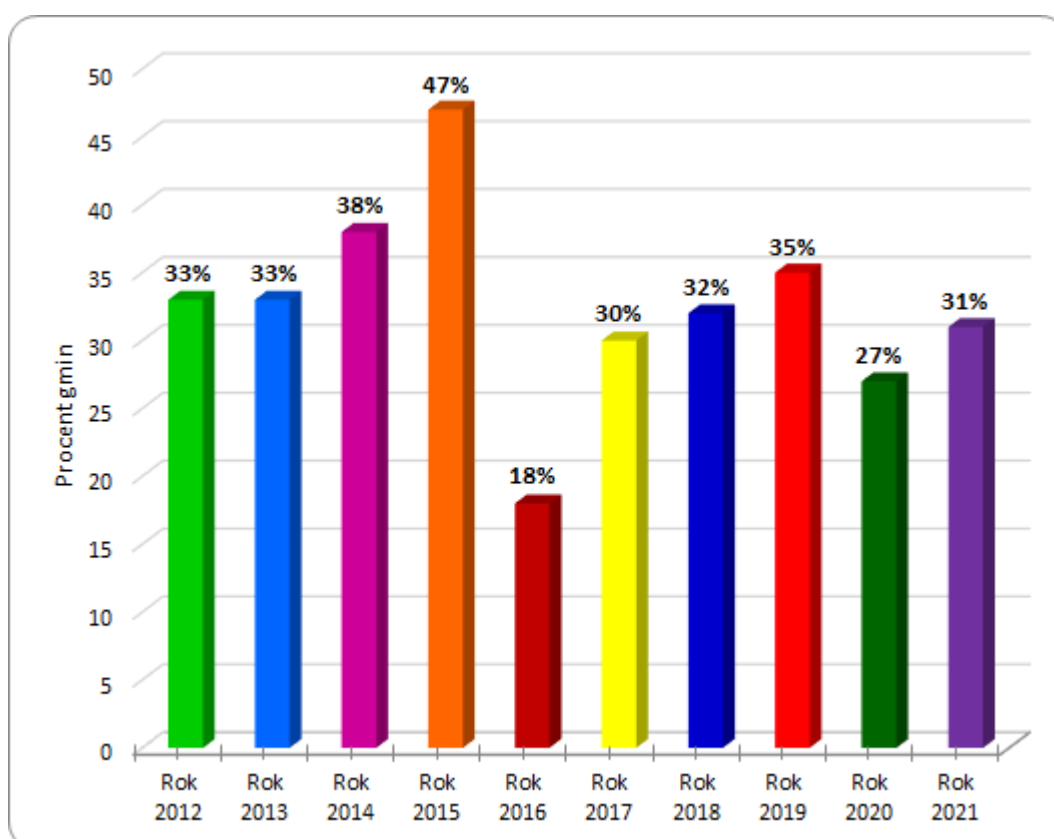
Niezmiennie od początku realizacji badań, gminy województwa opolskiego najchętniej wspierają działania profilaktyczne realizowane w szkołach podstawowych (wyk. 3). Prawie wszystkie gminy województwa opolskiego (98%) zadeklarowały udzielenie wsparcia dla działań profilaktycznych realizowanych w szkołach podstawowych w 2021 r. Co ciekawe, w porównaniu z poprzednim rokiem, wzrosła liczba gmin, które udzielają wsparcia dla realizacji działań profilaktycznych w oddziałach przedszkolnych (27% gmin). Szkoły podstawowe wsparło 10% gmin województwa opolskiego.

Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych

Rosnący odsetek gmin udzielających wsparcia dla realizacji programów profilaktycznych w jednostkach edukacyjnych może cieszyć, warto jednak monitorować to, jakiego rodzaju działania są wspierane. Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym oraz uzależnieniom od substancji daje

gwarancją bezpieczeństwa ich realizacji (zwłaszcza w przypadku młodszych grup odbiorców) oraz wysokiej efektywności w osiągnięciu założonych celów. Opracowany przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwową Agencję Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Psychiatrii i Neurologii, system rekomendacji programów profilaktycznych umożliwia dokonanie oceny skuteczności realizowanych programów, łatwy dobór programu do możliwości grupy odbiorców oraz zwiększa trafność doboru programu pod kątem założonych celów.

Wykres 4.: Procent gmin deklarujących realizację rekomendowanych programów profilaktycznych na ich terenie w latach 2012-2021.

W latach 2012 - 2021 odsetek gmin wspierających realizację działań profilaktycznych w oparciu o programy rekomendowanych charakteryzuje znaczna fluktuacja (wyk.4). W 2021 roku 31% gmin województwa opolskiego wsparło realizację rekomendowanych programów profilaktycznych na ich terenie. Odnotowano zatem nieduży wzrost w porównaniu rok do roku, jednak przyglądając się średniej wieloletniej, odsetek ten pozostaje na stałym, dość niskim poziomie.

Najczęstszą przyczyną, przez którą gminy nie wspierają realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych jest wysoki koszt ich realizacji. W 2021 roku 35% gmin biorących udział w badaniu zadeklarowało, że wysoki koszt był główną przyczyną, przez którą rekomendowane programy profilaktyczne nie były realizowane na ich terenie (tab. 2). Epidemia Covid-19 oraz nauka w zdalnej formie była drugą najczęściej podawaną przyczyną braku realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych na terenie gmin województwa opolskiego (29% wskazań). Do głównych przyczyn braku wsparcia w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych gminy zaliczają ponadto realizację innych programów profilaktycznych (13% gmin), małe zainteresowanie szkół tego typu programami (9% gmin) oraz brak kompetentnych realizatorów (4% gmin).

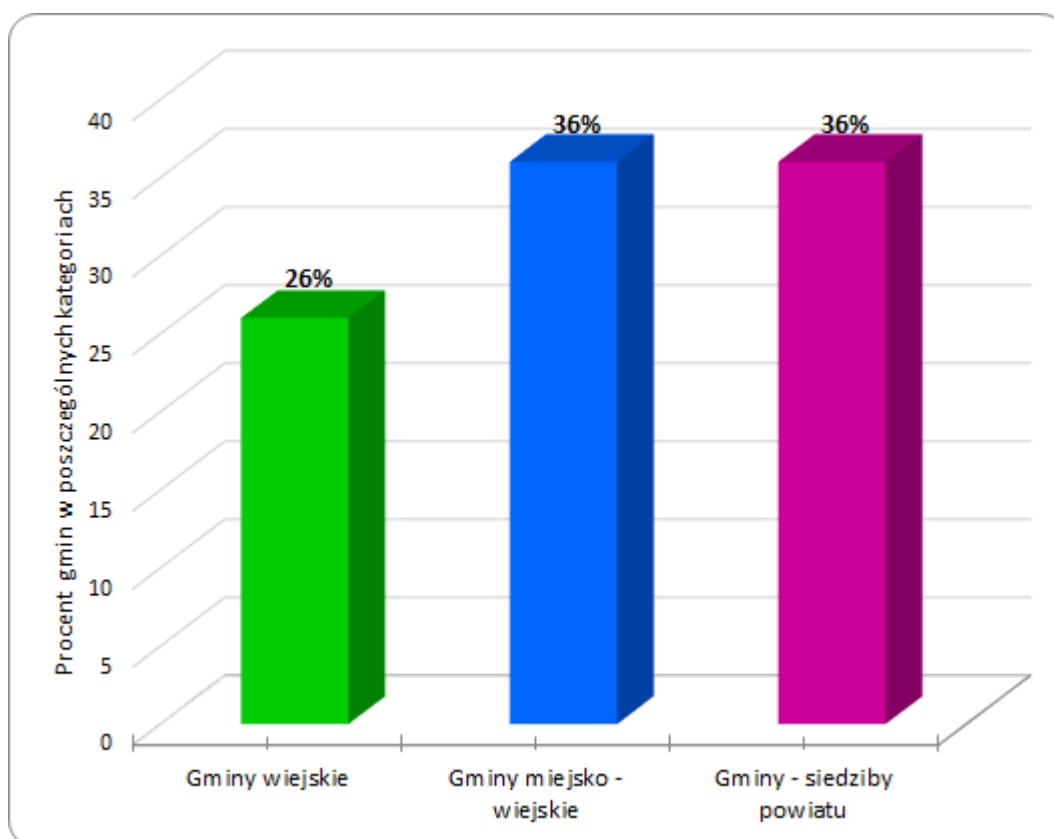
Tabela 2.: Wyjaśnienia dot. nie realizowania programów rekomendowanych.

Wyjaśnienie	liczba odpowiedzi		procent gmin	
	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2020	Rok 2021
Epidemia Covid-19	34	13	59%	29%
Brak środków finansowych na realizację programów rekomendowanych. Zbyt wysokie koszty realizacji.	8	16	14%	36%
Realizowano inne programy	7	6	12%	13%
Brak kompetentnych realizatorów	5	2	9%	4%
Małe zainteresowanie szkół programami rekomendowanymi	3	4	5%	9%
Inne przyczyny	1	4	2%	9%

W tabeli nr. 2 zaprezentowano również zestawienie najczęściej podawanych przez gminy przyczyn, przez które nie udzielały one wsparcia w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych w latach 2020-2021. Jak się okazuje, w roku 2021 w porównaniu do poprzedniego roku, znacznie zmniejszył się odsetek gmin, które jako główną przyczynę braku wsparcia w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych, podają problemy związane ze stanem epidemii Covid-19. Powrócono natomiast do narracji mówiącej o zbyt wysokich kosztach realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych. Znacznie wzrósł również odsetek gmin, które deklarują brak zainteresowania ze strony szkół realizacją

rekomendowanych programów profilaktycznych. Argument wysokich kosztów realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych, od wielu lat jest głównym argumentem podawanym jako przyczyna braku realizacji tego typu programów profilaktycznych na terenie województwa opolskiego. Skłania to do refleksji o możliwości podjęcia kroków systemowych, w celu obniżenia kosztów realizacji programów profilaktycznych (np.: współpraca gmin w celu organizacji realizacji programów rekomendowanych; współuczestnictwo jednostek edukacyjnych z różnych gmin w realizowanych programach rekomendowanych).

Wykres 5.: Procent gmin (w poszczególnych kategoriach) wspierających realizację rekomendowanych programów profilaktycznych w roku 2021 (podział ze względu na typ gmin).

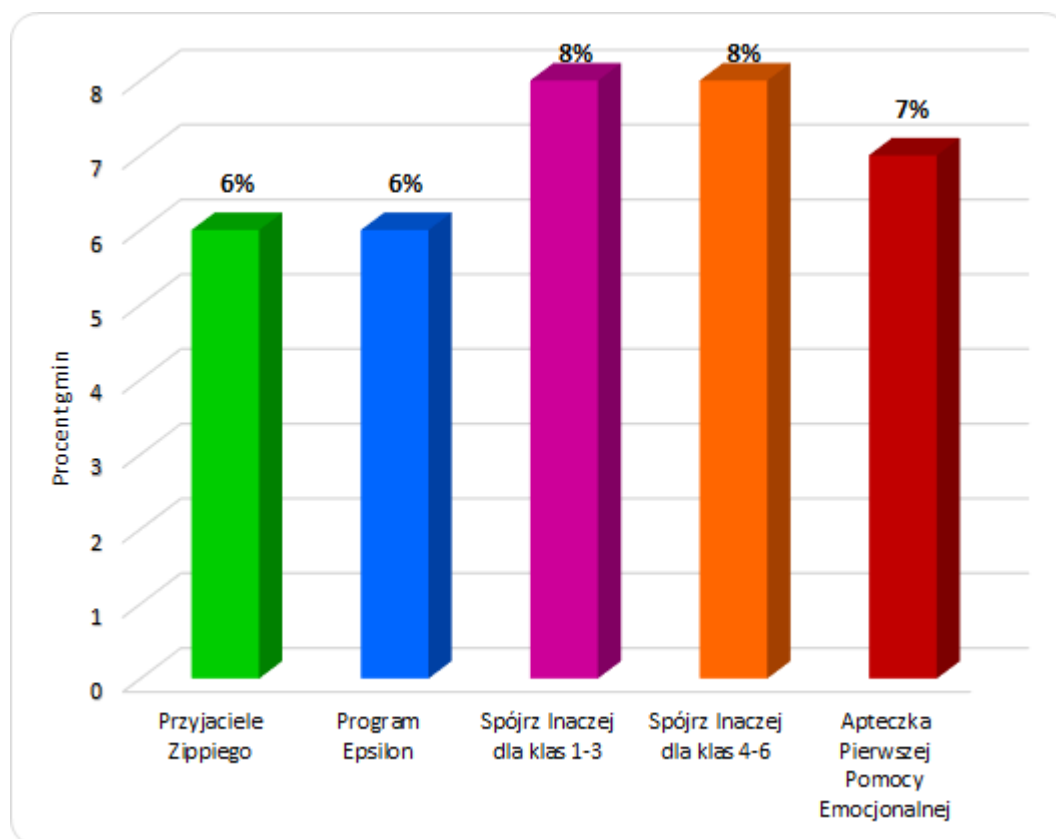

W roku 2021 gminy - siedziby powiatu oraz gminy miejsko - wiejskie najchętniej wspierały realizację działań z zakresu profilaktyki uzależnień polegające na realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych. W obu przypadkach 36% gmin zadeklarowało udzielenie tego typu wsparcia (wyk.5). Tak jak w poprzednich latach, jedynie ¼ gmin wiejskich wsparła tego typu inicjatywy.

Rodzaje rekomendowanych programów profilaktycznych

W strategiach profilaktycznych, programy z zakresu promocji zdrowia stawiają sobie za cel wyposażenie beneficjentów w kompetencje oraz wiedzę, które będą stanowiły ich potencjał możliwości w radzeniu sobie z sytuacjami trudnymi, oraz będą pomagały w budowaniu kompetencji w zakresie funkcjonowania interpersonalnego oraz intrapsychnicznego beneficjentów. Beneficjentami programów rekomendowanych z zakresu promocji zdrowia są osoby, które nie miały jeszcze doświadczeń, które to mogłyby je narażać na uzależnienie od substancji psychoaktywnych czy czynności. Programy rekomendowane z zakresu promocji zdrowia kierowane są głównie do młodszych dzieci oraz ich opiekunów, ale także pośrednio do wychowawców szkolnych jak i przedszkolnych. Strategiczne cele osiągnięte są dzięki działaniom, które promują zdrowy styl życia, wyposażają uczestników w umiejętności życiowe, społeczne oraz emocjonalne.

Wykres 6.: Procent Gmin wspierających realizację wybranych rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie promocji zdrowia w 2021 r.

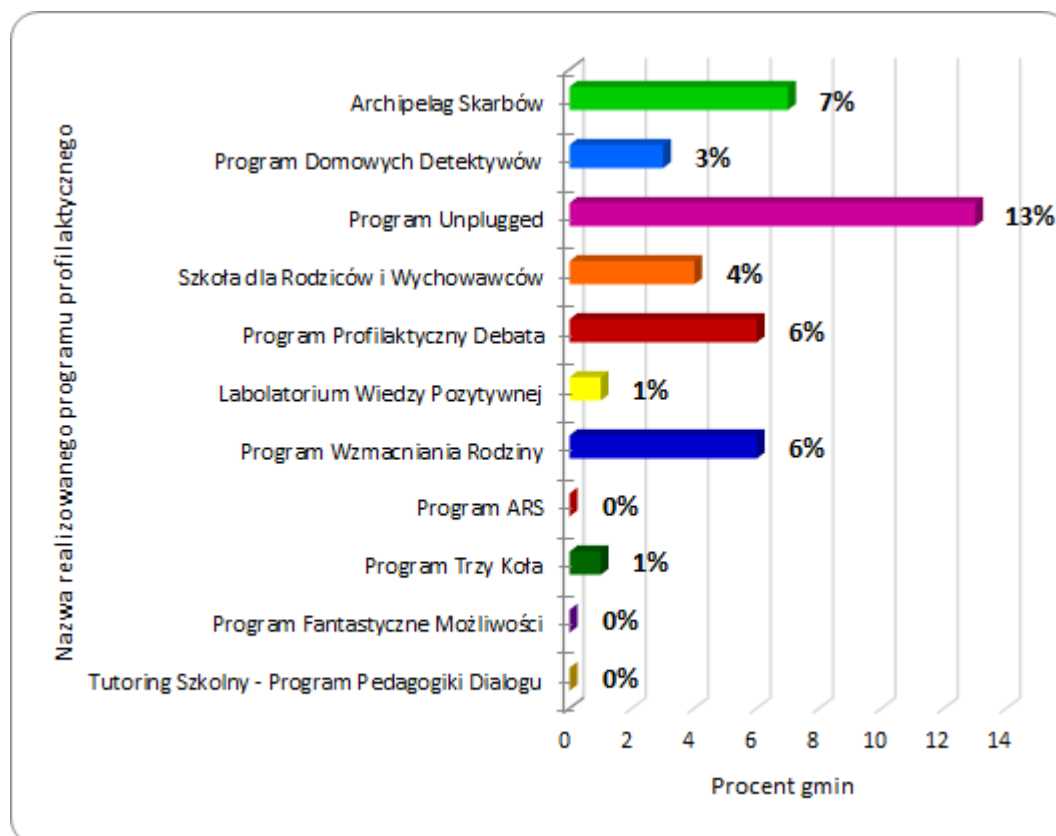

Tak jak w poprzednich latach, również w roku 2021 najchętniej realizowanymi programami rekomendowanymi z zakresu promocji zdrowia były programy: "Spójrz inaczej dla klas 1-3" oraz "Spójrz inaczej dla klas 4-6". W obu przypadkach 8% gmin województwa opolskiego

zdecydowało się na udzielenie wsparcia w realizacji tych programów (wyk. 6). W przypadku programu "Apteczka Pierwszej Pomocy Emocjonalnej", takiego wsparcia udzieliło 7% gmin, a programy "Przyjaciele Zippiego" i "Epsilon" wsparło 6% gmin województwa opolskiego.

Strategie profilaktyki uniwersalnej w swoim zakresie mieszczą wszystkie te działania, które mają na celu wzmocnienie czynników chroniących oraz redukcję czynników ryzyka u beneficjenta, po to by przeciwdziałać wczesnej inicjacji różnych zachowań ryzykownych, czyli takich, które niosą negatywne konsekwencje dla zdrowia psychicznego tak dla uczestników, jak i osób z ich otoczenia. Ten rodzaj działań profilaktycznych kierowany jest do szerokiego grona odbiorców w całej populacji. Obejmują one nie tylko dzieci oraz młodzież szkolną, ale również całe społeczności. U beneficjentów programów z zakresu profilaktyki uniwersalnej nie jest dokonywana ocena ryzyk występowania zachowań niepożądanych. Zatem strategie profilaktyki uniwersalnej są budowane w taki sposób, by mogły obejmować swym działaniem osoby, u których stopień możliwości wystąpienia zachowań ryzykownych nie jest istotny dla osiągnięcia celów profilaktycznych.

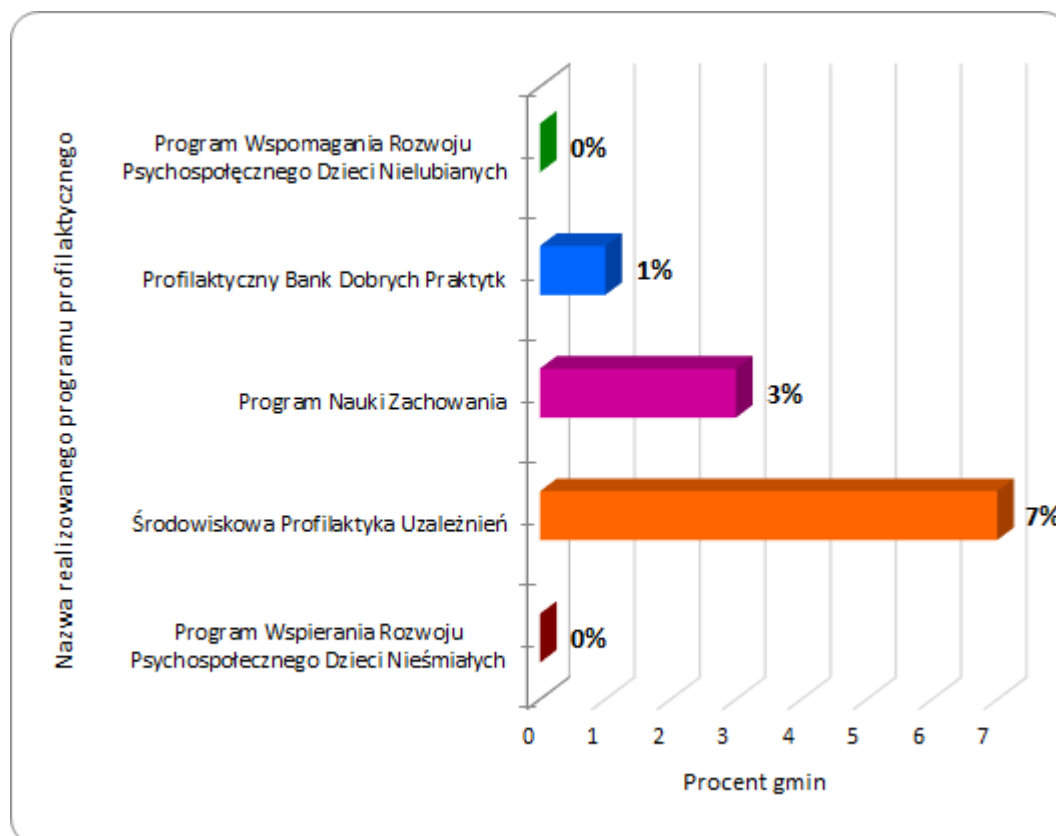
Wykres 7.: Procent gmin wspierających realizację wybranych rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki uniwersalnej w 2021 r.

W 2021 roku, najczęściej wspieranym w realizacji programem profilaktyki uniwersalnej był program “Unplugged”. Wsparcia dla realizacji tego programu udzieliło 13% gmin województwa opolskiego (wyk. 7). Kolejnymi, najczęściej wspieranymi programami były programy “Archipeląg Skarbów” (7% gmin udzieliło wsparcia) oraz programy “Program Profilaktyczny Debata” i “Program Wzmacniania Rodziny” (6% gmin udzieliło wsparcia).

Strategie profilaktyki selektywnej, kierowane są do tej grupy odbiorców, w przypadku której prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań ryzykownych (również tych z zakresu uzależnienia od substancji psychoaktywnych lub uzależnienia od czynności) lub zagrożenie nimi jest rozpoznane. Głównym celem działań profilaktycznych z zakresu profilaktyki selektywnej, jest zminimalizowanie występowania zachowań ryzykownych lub ich całkowite wyeliminowanie poprzez wzmocnienie czynników chroniących i redukcję czynników ryzyka.

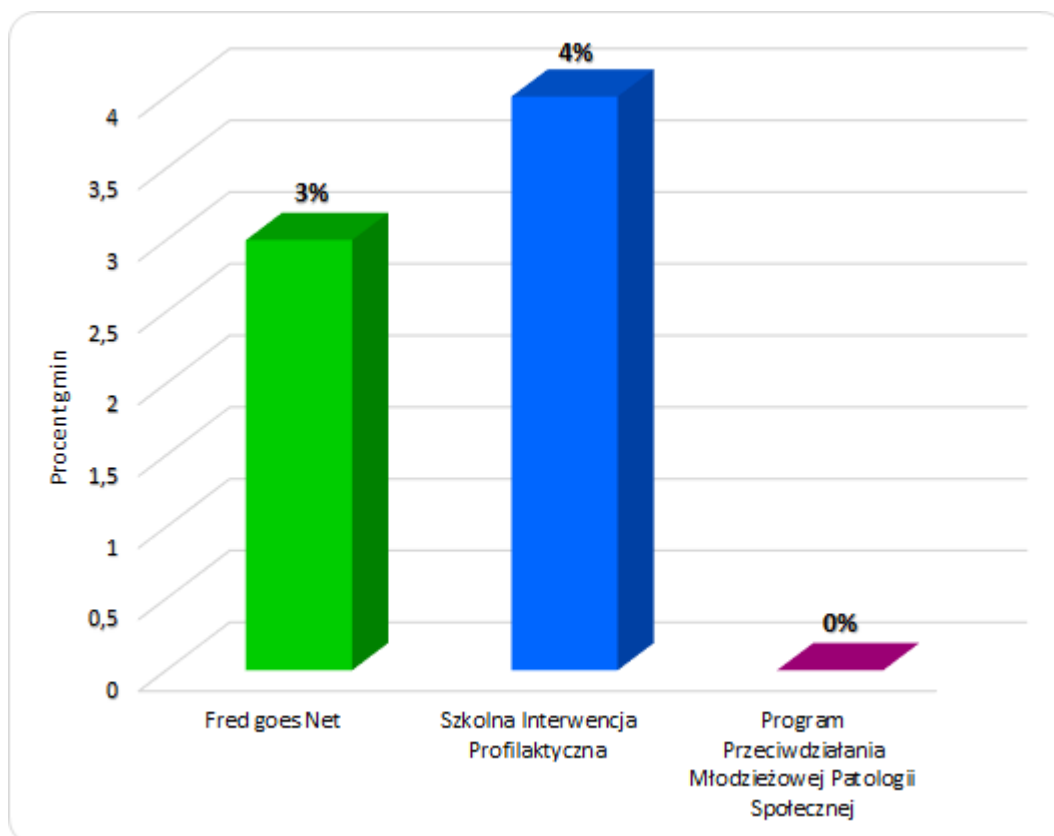
Wykres 8.: Procent gmin wspierających realizację wybranych rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki selektywnej w 2021 roku.

Podobnie jak w roku 2020 (6% gmin), tak i w roku 2021 (7% gmin), najczęściej wspieranym programem, realizowanym w ramach strategii profilaktyki selektywnej, był program “Środowiskowa Profilaktyka Uzależnień” (wyk. 8). Gminy województwa opolskiego wspierały w realizacji również takie programy jak: “Program Nauki zachowania” (3% gmin), czy program “Profilaktyczny Bank Dobrych Praktyk” (1% gmin).

Podobnie jak w przypadku działań z zakresu profilaktyki selektywnej, tak w przypadku profilaktyki wskazującej, działania profilaktyczne kierowane są do osób, w przypadku których zdiagnozowany jest potencjał występowania zachowań ryzykownych. Jednak w przypadku beneficjentów objętych działaniami z zakresu profilaktyki wskazującej, ten potencjał jest oceniany jako szczególnie wysoki. Niejednokrotnie wśród beneficjentów programów z zakresu profilaktyki wskazującej, rozpoznane zostały już pierwsze objawy wskazujące na uzależnienie od substancji psychoaktywnych lub/i czynności. Głównym celem działań w zakresie profilaktyki wskazującej, jest zredukowanie niepożądanych zachowań, zahamowanie ich rozwoju lub ich modyfikacja na mniej destruktywne.

Wykres 9.: Procent gmin wspierających realizację wybranych rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki wskazującej w 2021 roku.

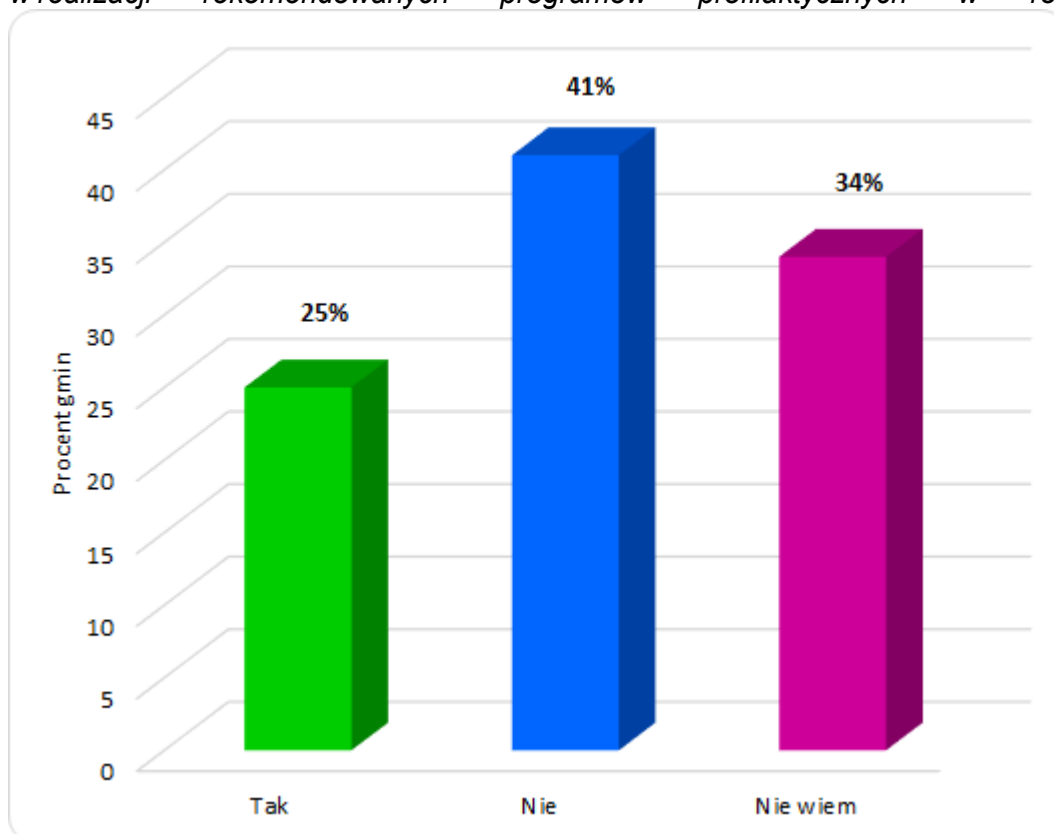

W roku 2021, w zakresie profilaktyki wskazującej, najczęściej wspieranym programem przez gminy województwa opolskiego, był program “ Szkolna Interwencja Profilaktyczna” (4% gmin udzieliło wsparcia). Kolejne 3% gmin województwa opolskiego wsparło realizację programu “Fred goes Net” (wyk.9).

Programy rekomendowane, a kompetentni realizatorzy

W trakcie tegorocznej edycji badania, po raz kolejny zadano uczestnikom pytanie o ich wiedzę na temat dostępności realizatorów rekomendowanych programów profilaktycznych na ich terenie. Wiedza ta, jak i sama dostępność tego typu specjalistów jest nieodzowna w procesie profesjonalizacji działań profilaktycznych realizowanych w lokalnych społecznościach. Przekłada się ona również bezpośrednio na możliwości realizacji działań profilaktycznych opartych na solidnych, naukowych fundamentach. Gwarantuje również bezpieczeństwo i skuteczność realizowanych działań profilaktycznych.

Wykres 10.: Procent gmin posiadających wiedzę na temat dostępności osób kompetentnych w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych w roku 2021.

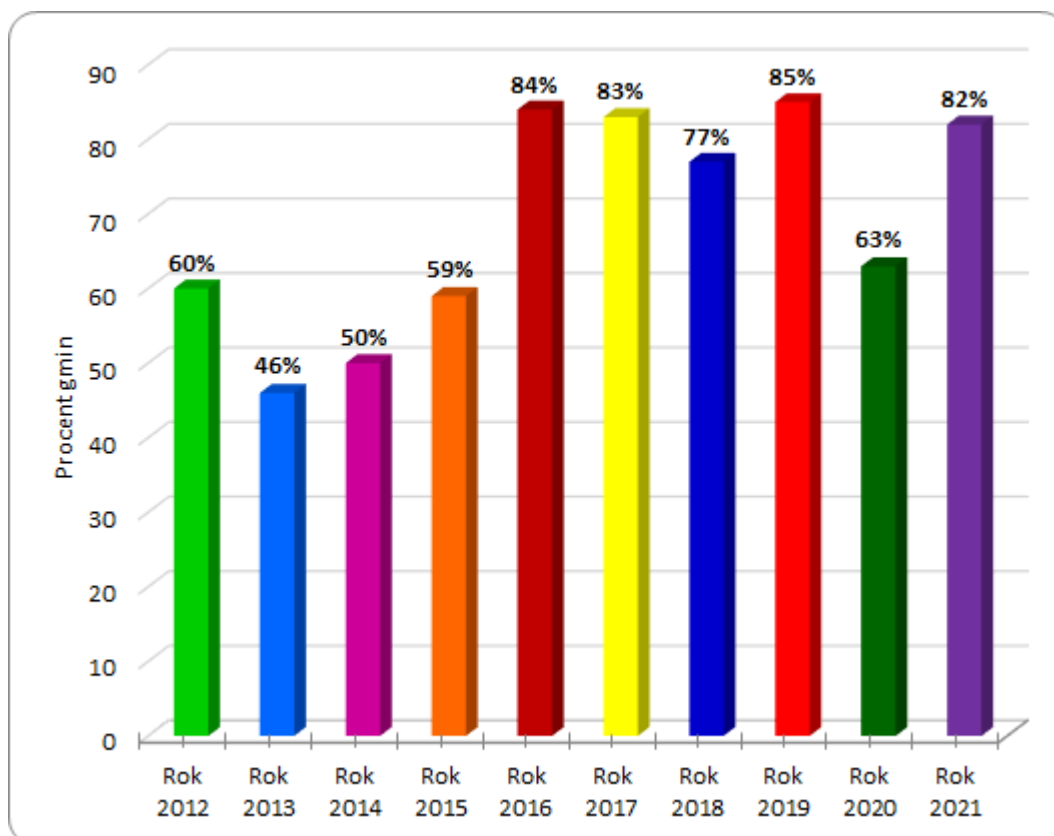
W 2021 r. jedynie co czwarta gmina województwa opolskiego miała wiedzę na temat dostępności kadry posiadającej kompetencje do realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych. Niepokojący natomiast jest fakt, że aż 41% gmin deklaruje brak kompetentnej kadry do realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych na swoim terenie. Ponad 1/3 gmin nie ma wiedzy na temat tego, czy na ich terenie są osoby posiadające kompetencje do realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych (wyk.10).

Realizacja nierekomendowanych (autorskich) programów profilaktycznych

Niski odsetek gmin deklarujących wsparcie w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych na ich terenie jest najczęściej bilansowany przez odsetek gmin deklarujących udzielenie wsparcia dla realizacji programów autorskich. Niestety bilans ten nie jest korzystny. W tegorocznej edycji badania, aż 82% gmin zadeklarowało udzielenie wsparcia w realizacji nierekomendowanych programów profilaktycznych. (wyk. 11)

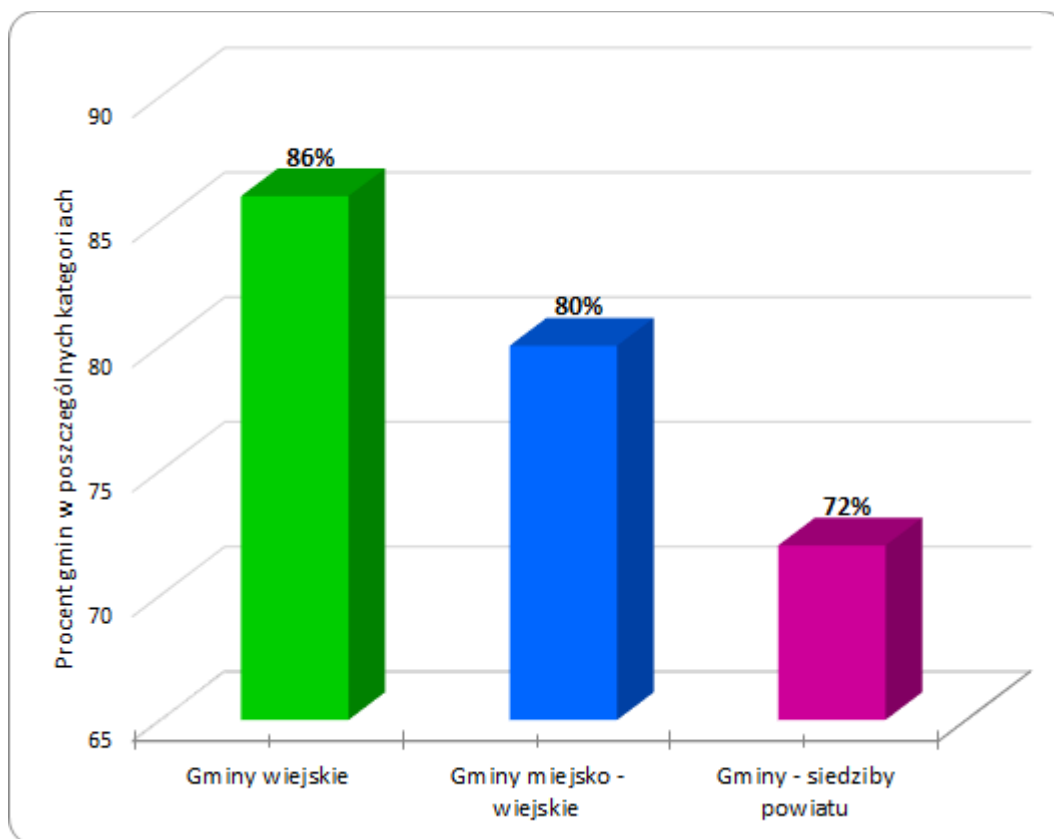

Wykres 11.: Procent gmin wspierających realizację nierekomendowanych programów profilaktycznych w latach 2012 - 2021.

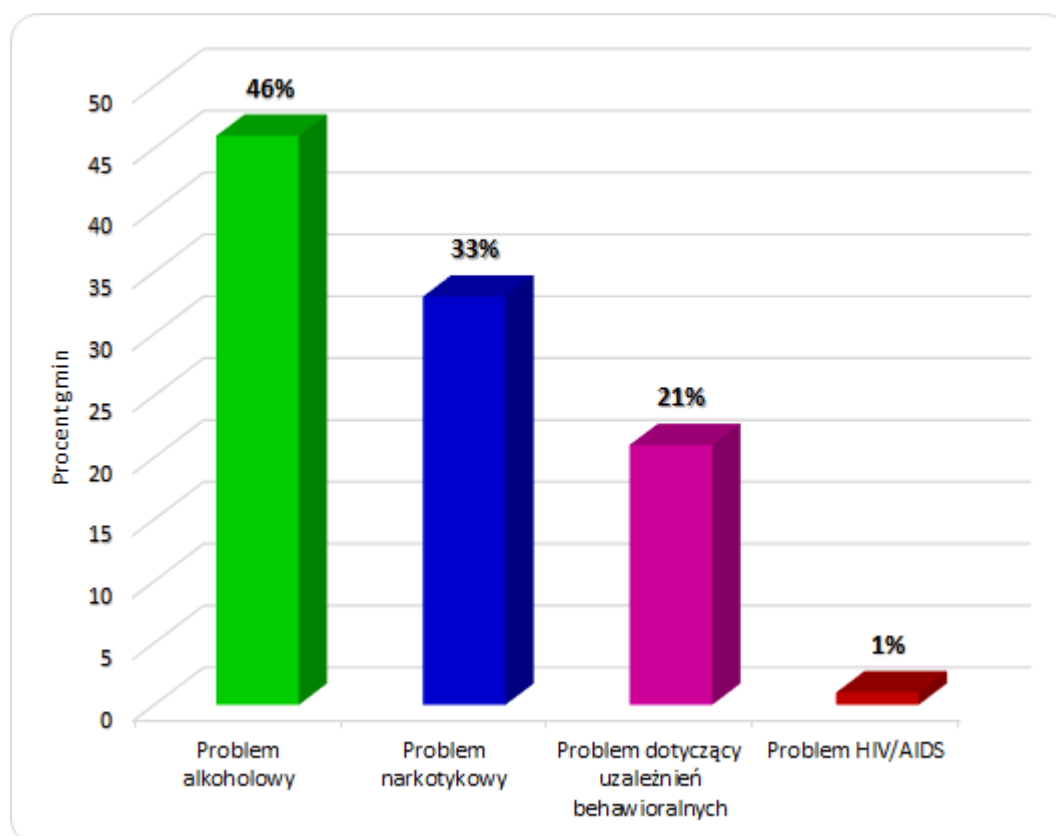
Realizacja programów autorskich niesie ze sobą szereg wyzwań. Programy autorskie najczęściej nie są objęte procesem ewaluacji, co skutkuje brakiem możliwości oceny ich efektywności w realizacji zakładanych celów. Poprzez brak możliwości detekcji słabych i mocnych stron programu ograniczona jest możliwość jego jakościowego rozwoju. Brak weryfikacji założeń oraz sposobu realizacji, a także często kompetencji realizatorów, nie gwarantuje bezpieczeństwa beneficjentów biorących w nim udział. Jednak niski koszt realizacji oraz brak problemów związanych z kadrą realizującą tego typu programy, nadal niepokojąco często przekładane są ponad przesłanki bezpieczeństwa i skuteczności.

Wykres 12.: Procent gmin wspierających realizację nierekomendowanych programów profilaktycznych w 2021 roku (podział ze względu na typ gmin).

W 2021 roku, podobnie jak w latach poprzednich, najchętniej wspierającymi gminami w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych były gminy wiejskie. Aż 86% z nich wspierały realizację tego typu programów (wyk. 12). Nieznacznie rzadziej realizację autorskich programów wspierały gminy miejsko - wiejskie (80% gmin). W przypadku gmin - siedzib powiatu, 72% spośród nich zdecydowało się na udzielenie wsparcia w realizacji profilaktycznych programów autorskich.

Wykres 13.: Problemy, jakich dotyczyły realizowane programy nierekomendowane na terenie Gmin woj. opolskiego w roku 2021.

Gminy województwa opolskiego najczęściej wspierały realizację programów autorskich o tematyce dotyczącej problemu alkoholowego (46% gmin). Co trzecia gmina wspierała programy autorskie, które dotyczyły problemu narkotykowego (33% gmin), a ponad 1/5 gmin wspierała autorskie programy profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym (21% gmin). Najrzadziej wspierano programy z zakresu problematyki HIV/AIDS. Jedynie 1% gmin udzieliło wsparcia w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych odnoszących się bezpośrednio do tego problemu (wyk. 13).

Tabela 3. Inne autorskie programy profilaktyczne realizowane przy wsparciu gmin woj. opolskiego w 2021 roku.

Rodzaj zagadnienia	Liczba gmin	Procent wszystkich gmin
Rozwój kompetencji społecznych	6	8%
Poprawa bezpieczeństwa w sieci internet	2	3%
Rozwój "zdrowego stylu życia"	2	3%

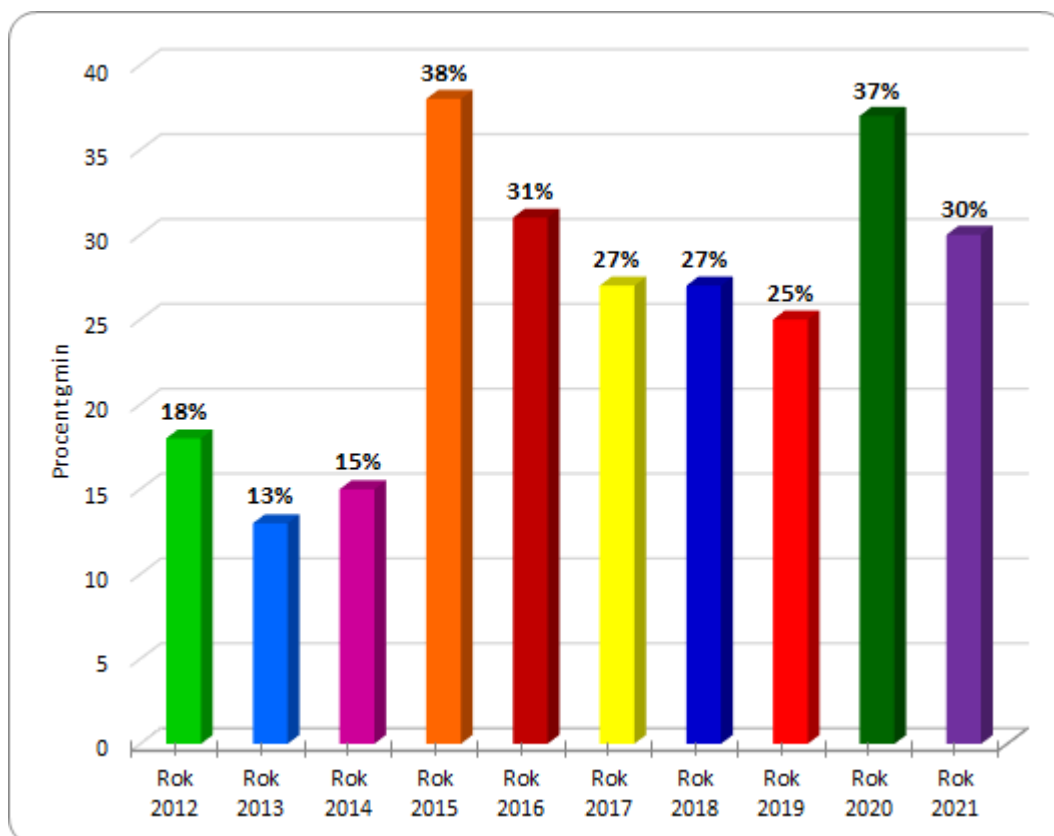
Zapobieganie depresji	2	3%
-----------------------	---	----

Uczestników badania zapytano również o realizację autorskich programów profilaktycznych, które obejmowały inne niż wyszczególnione w ankiecie tematy. Wśród najczęściej wspieranych programów (tab. 3), dominowały te, dotyczące tematu rozwoju kompetencji społecznych beneficjentów (8% gmin wsparło tego typu programy). Ponadto, wspierane były programy wzmacniające bezpieczeństwo użytkowników sieci internet (3% gmin), rozwój “zdrowego stylu życia” (3% gmin) oraz zapobieganie rozwojowi psychopatologii wśród młodzieży (3% gmin).

Ewaluacja realizowanych programów profilaktycznych

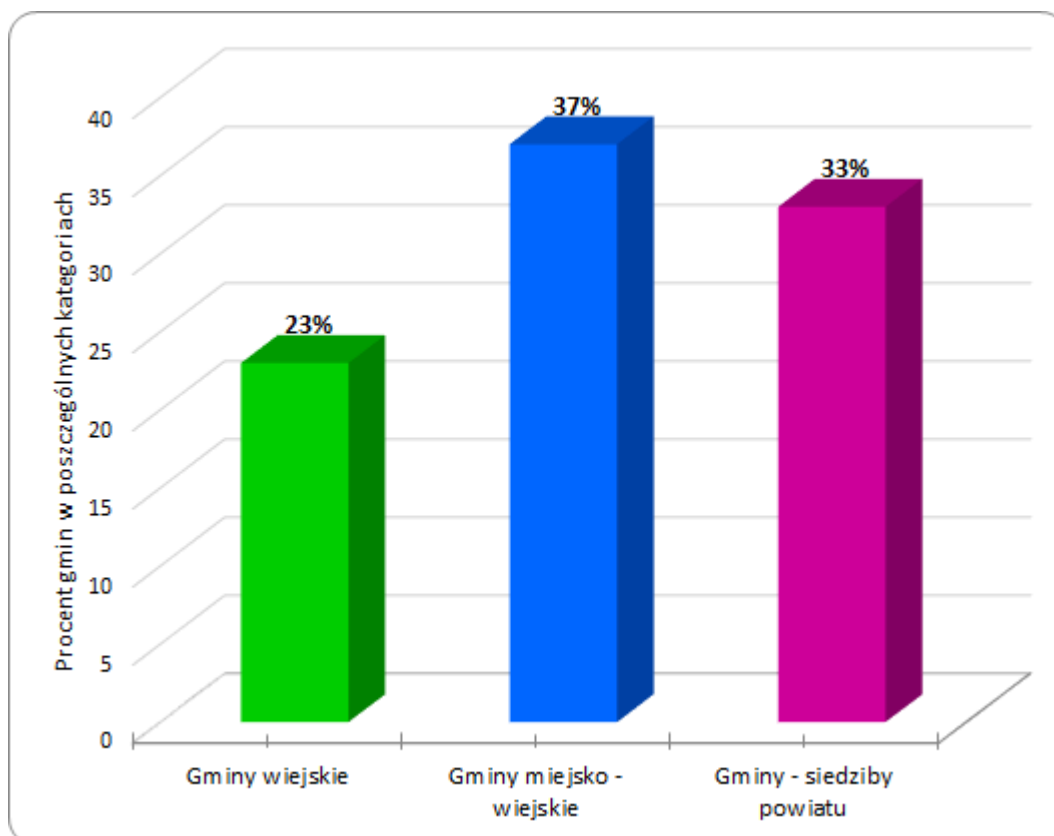
Ewaluacja programów profilaktycznych (w szczególności nierekomendowanych programów profilaktycznych) powinna być obowiązującym standardem. Brak oceny skuteczności realizowanego programu podważa zasadność jego dotowania. Ewaluacja sprzyja również poprawie bezpieczeństwa beneficjentów oraz daje szansę na rozwój realizowanych programów, poprawia ich trafność oraz określa zasadność ich realizacji.

Wykres 14.: Procent gmin wspierających działania ewaluacyjne w trakcie realizacji programów profilaktycznych w latach 2012-2021.

Niestety, w porównaniu rok po roku, zmniejszył się nieco odsetek gmin, które udzieliły wsparcia dla realizacji działań profilaktycznych objętych ewaluacją. W roku 2020, 37% gmin udzieliło tego typu wsparcia. Natomiast w roku 2021 jedynie 30% gmin województwa opolskiego zdecydowało się na ten krok (wyk. 14). Niski odsetek wspieranych działań profilaktycznych objętych ewaluacją w zestawieniu z nieśląbnącym wysokim procentem wspieranych autorskich programów profilaktycznych z pewnością nie służy procesowi profesjonalizacji obranych strategii profilaktycznych przez gminy województwa opolskiego.

Wykres 15.: Procent gmin wspierających działania ewaluacyjne w trakcie realizacji programów profilaktycznych (podział ze względu na typ gmin)

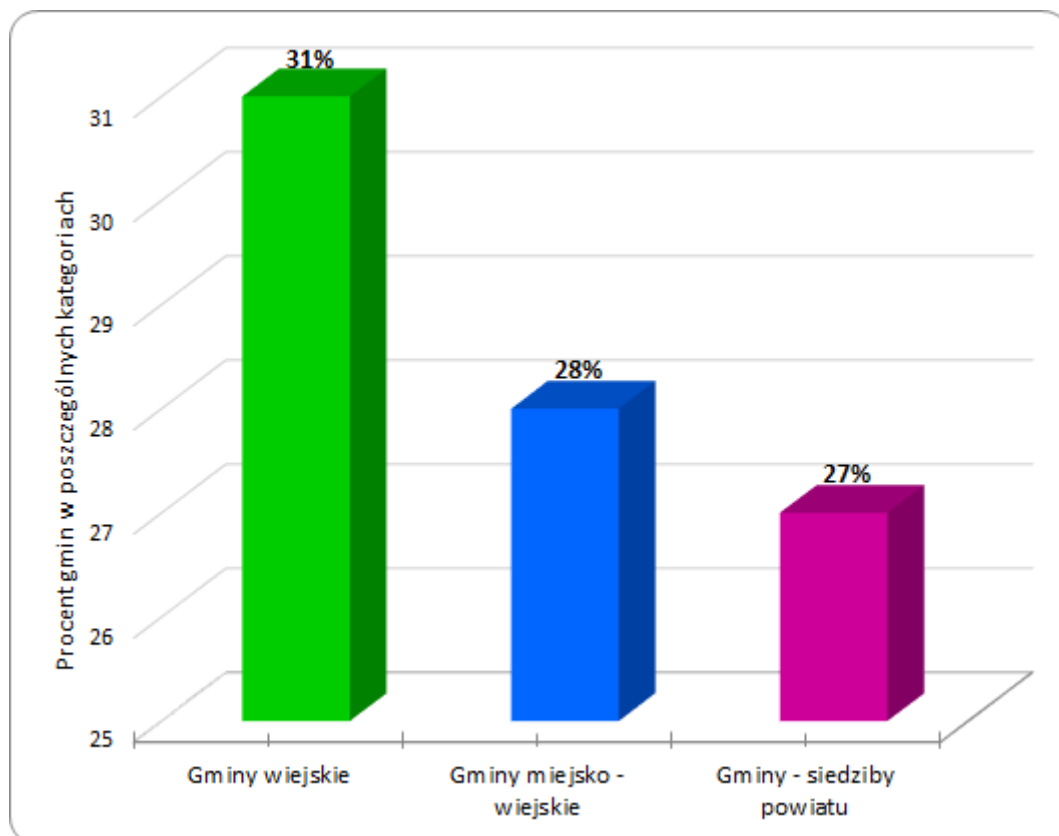
W 2021 roku, najczęściej wspierano działania profilaktyczne, które objęte były procesem ewaluacji w gminach miejsko - wiejskich. Niestety, jedynie 37% z nich wspierało tego typu działania. Jedynie 1/3 gmin - siedzib powiatu i tylko 23% gmin wiejskich wspierało takie działania (wyk. 15).

Działania profilaktyczne realizowane za pośrednictwem internetu

Rok 2021, ponownie był rokiem, w którym z powodu pandemii Sars CoV - 2 rząd Polski nakładał kolejne obostrzenia skutkujące przymusową izolacją niektórych grup społecznych. W grupach tych znalazła się również młodzież szkolna, która podobnie jak w roku 2020, czasowo była zmuszona do nauki w trybie on-line. Jak donoszą badania, sytuacja taka niezwykle niekorzystnie wpływa na dobrostan psychiczny młodzieży. Między innymi wzmaga ona zachowania ryzykowne, także te ze spektrum uzależnień od substancji, jak i uzależnień behawioralnych. Pandemia ogranicza również możliwości dotarcia do beneficjentów z

działaniami profilaktycznymi realizowanymi w sposób bezpośredni. Naturalne zatem wydaje się, że realizacja działań z zakresu profilaktyki uzależnień powinna odbywać się z wykorzystaniem sieci informatycznych. Niestety, w 2021 roku jedynie 30% gmin województwa opolskiego zdecydowało się dofinansować działania profilaktyczne realizowane w formie on-line.

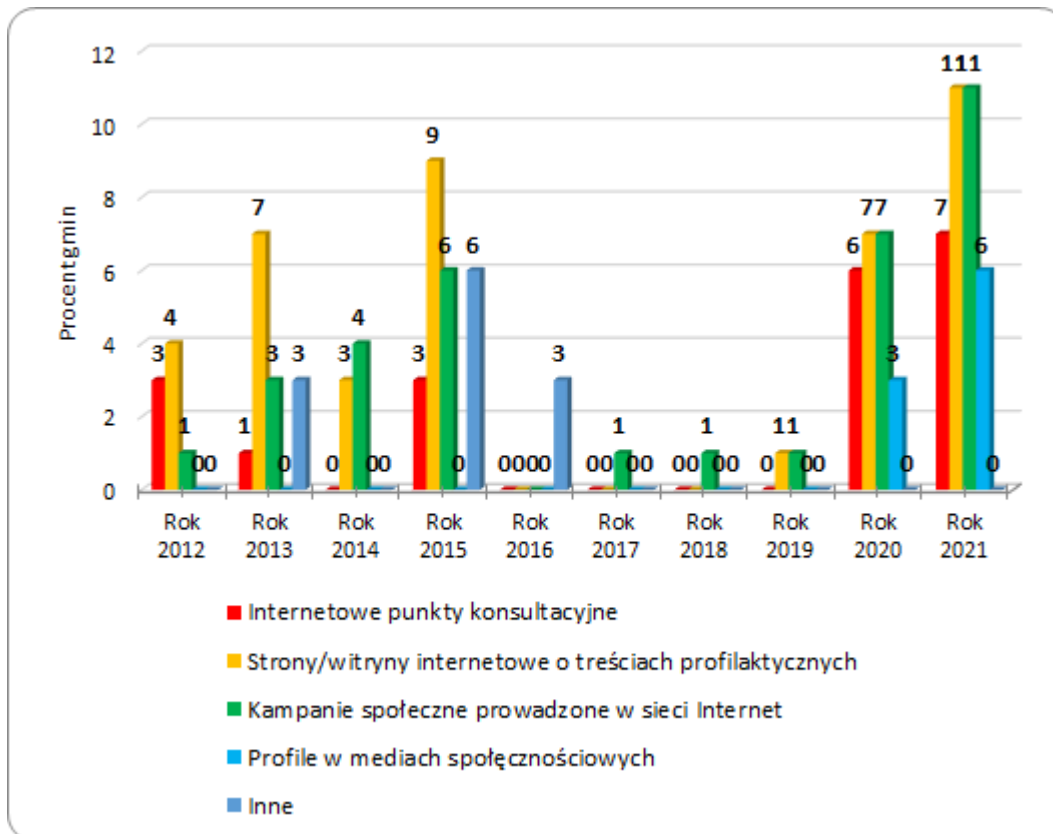
Wykres 16.: Procent gmin wspierających działania profilaktyczne za pośrednictwem internetu w 2021 roku (podział ze względu na typ gmin).

Ciekawym jest fakt, że gminy wiejskie, czyli te, w których beneficjenci mają najbardziej ograniczony dostęp do sieci internet, najczęściej spośród wszystkich gmin województwa opolskiego deklarowały udzielenie wsparcia dla działań profilaktycznych realizowanych w formie on-line (31% gmin zadeklarowało wsparcie). W przypadku gmin miejsko-wiejskich 28% z nich zadeklarowało udzielenie wsparcia dla realizacji takich działań. Natomiast najmniej, bo 27% spośród wszystkich gmin - siedzib powiatu udzieliło wsparcia dla działań

profilaktycznych realizowanych za pośrednictwem internetu (wyk. 16). Różnice te nie są jednak znaczne i poziom realizacji profilaktyki za pośrednictwem sieci internet pozostaje niski.

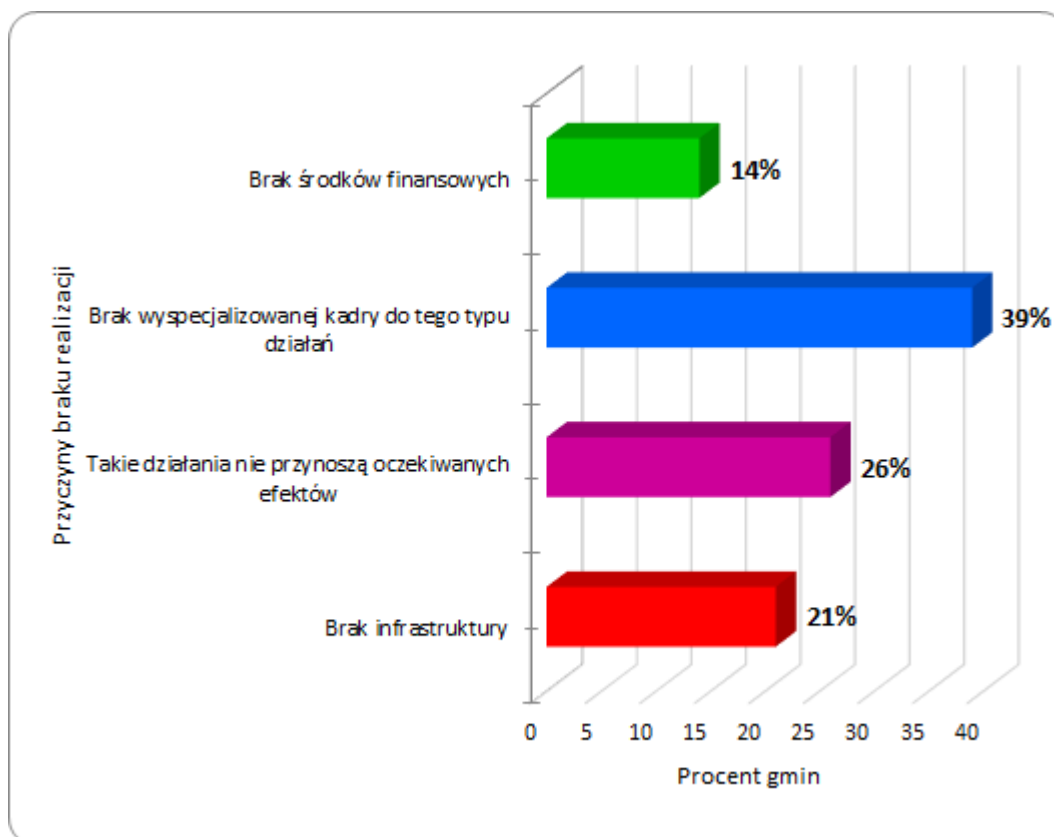
Wykres 17.: Typy działań profilaktycznych realizowanych za pośrednictwem internetu w gminach woj. opolskiego w latach 2012 - 2021.

Realizacja działań profilaktycznych za pośrednictwem internetu w roku 2021 opierała się głównie na prowadzeniu stron internetowych przedstawiających treści profilaktyczne (11% gmin) oraz realizacji kampanii społecznych prowadzonych w internecie (11% gmin). Działania profilaktyczne za pośrednictwem internetu obejmowały również prowadzenie internetowych punktów konsultacyjnych (7% gmin) oraz prowadzeniu profili w mediach społecznościowych (6% gmin). Wyniki zostały zobrazowane na wykresie nr. 17.

Wykres 18.: Przyczyny braku realizacji działań profilaktycznych za pośrednictwem internetu.

Głównymi przyczynami, wskazywanymi przez gminy województwa opolskiego, przez które nie mogły one realizować działań profilaktycznych za pośrednictwem sieci internet (wyk. 18), był brak wyspecjalizowanej kadry, która mogłaby realizować tego typu działania (39% wskazań), przekonanie o niewystarczających efektach tego typu działań (26% wskazań), brak infrastruktury (21% wskazań) oraz brak wystarczających środków finansowych na ten cel (14% wskazań).

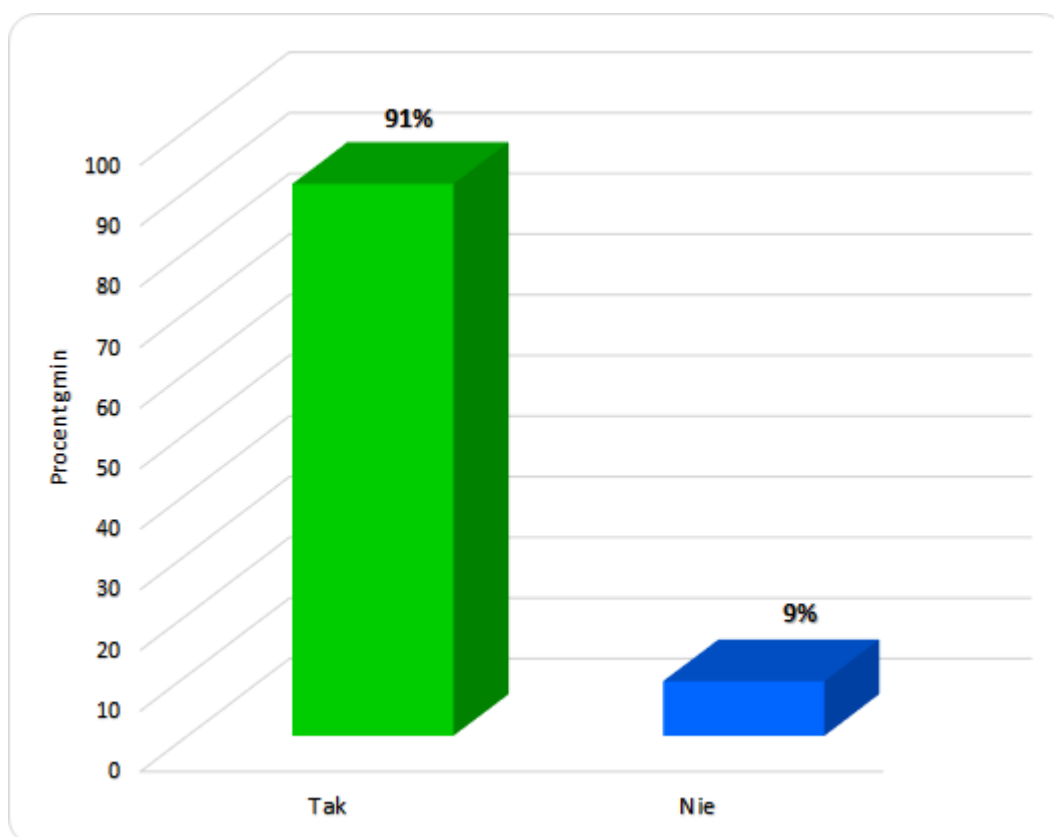
Szczególnie zaskakujący jest wysoki odsetek wskazań, mówiący o tym, że gminy nie są przekonane co do skuteczności oczekiwanych efektów działań profilaktycznych prowadzonych za pośrednictwem sieci internet. W zestawieniu z bardzo niskim, bo tylko 30% odsetkiem gmin, które wspierają działania profilaktyczne objęte ewaluacją (str. 19.) wątpliwe wydają się podstawy tego typu wnioskowania.

Wśród innych przesłanek przez które gminy nie wsparły realizacji działań profilaktycznych za pośrednictwem internetu, wskazują takie przesłanki jak “brak wniosków/zapotrzebowania na tego typu działania”, “działania były realizowane stacjonarnie” lub nieco paradoksalne “działanie nie były realizowane z powodu pandemii Sars CoV-19”.

Wsparcie grup i środowisk społecznych.

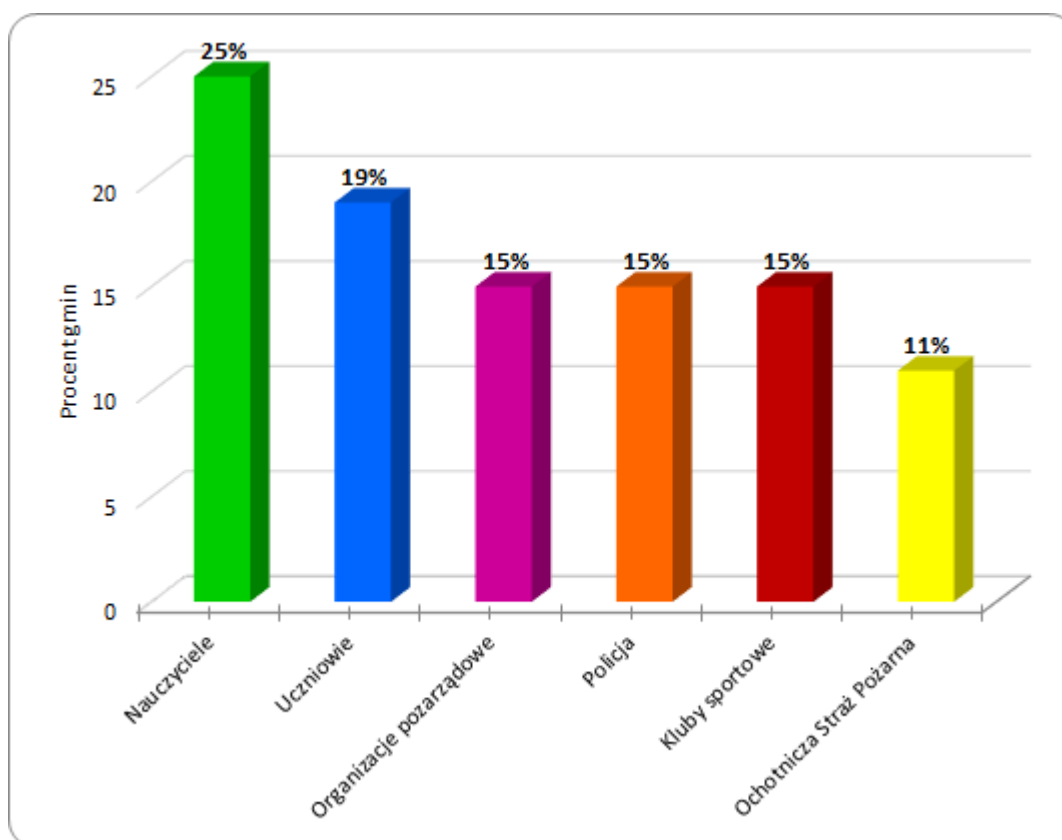
Oddolne zaangażowanie różnego rodzaju grup i środowisk społecznych w działania o charakterze profilaktycznym, nie tylko pomaga w realizacji przyjętych przez gminy strategii profilaktycznych, ale również w sposób szczególny zacieśnia więzy społeczne w lokalnych społecznościach. Współpraca i zaangażowanie w działania na rzecz profilaktyki uzależnień może również wpływać na poziom świadomości uczestników dotyczący niebezpieczeństw jakie niesie ze sobą używanie substancji psychoaktywnych.

Wykres 19.: Procent gmin mogących liczyć na wsparcie grup/środowisk społecznych w trakcie realizacji działań profilaktycznych.

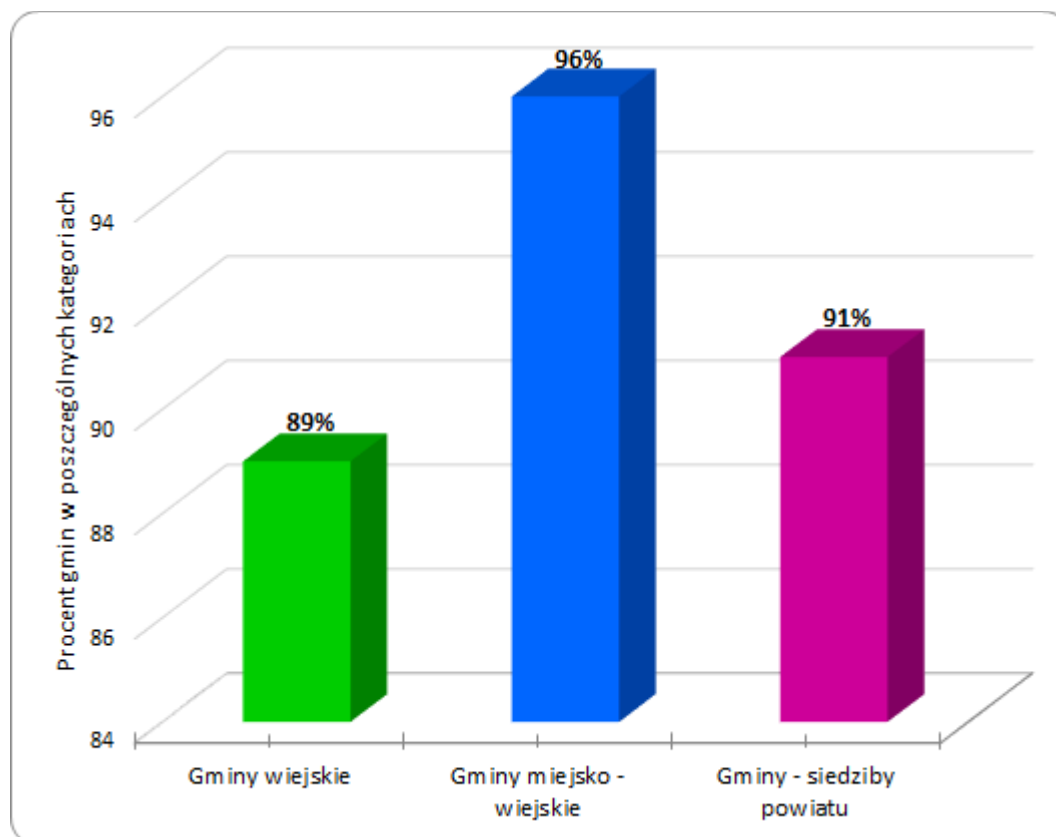
Jak zobrazowano to na wykresie nr. 19, w roku 2021, jedynie 9% gmin województwa opolskiego nie wspierały działań, w których były zaangażowane różnego rodzaju grupy i środowiska lokalnej. Oznacza to, że po pierwsze, gminy chętnie wspierają działania profilaktyczne, w których aktywny udział biorą sami mieszkańcy, a po drugie, świadczy to o wysokim poziomie motywacji środowisk lokalnych w profilowaniu prozdrowotnych postaw społecznych.

Wykres 20.: Grupy/środowiska, na których wsparcie mogą liczyć gminy w trakcie realizacji działań profilaktycznych.

Najbardziej aktywną grupą społeczną w realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień w roku 2021 była grupa zawodowa nauczycieli (wyk. 20). W co czwartej gminie województwa opolskiego grupa zawodowa nauczycieli inicjowała działania z zakresu profilaktyki uzależnień, lub aktywnie uczestniczyła w realizowanych zadaniach. W prawie 1/5 gmin takie działania wspierali uczniowie, a w przypadku 15% z nich działania takie wspierali członkowie organizacji pozarządowych, policji czy klubów sportowych. Również członkowie Ochotniczych Straży Pożarnych aktywnie uczestniczyli w działaniach profilaktycznych (11% gmin).

Wykres 22.: Procent gmin mogących liczyć na wsparcie grup/środków społecznych w trakcie realizacji działań profilaktycznych na ich terenie w roku 2021 (podział ze względu na typ gminy)

Na wsparcie w realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień ze strony grup i środowisk społecznych w roku 2021 mogły liczyć gminy miejsko-wiejskie (96%), najrzadziej gminy wiejskie (89%). Ponad 91% gmin - siedzib powiatu korzystało z takiego wsparcia w realizacji celów profilaktycznych (wyk. 22).

Rozwój profesjonalnej profilaktyki uzależnień

Rozwój profesjonalnych metod realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień powinien być jednym z kluczowych celów, jakie gminy województwa opolskiego zakładają w ramach przyjmowanych strategii profilaktycznych. Dzięki profesjonalizacji działań profilaktycznych zakładane cele profilaktyczne mogą być osiągnięte w sposób rzetelny, trafny oraz bezpieczny dla beneficjentów tych działań. Rozwój profesjonalnych metod w realizacji działań profilaktycznych z zakresu uzależnień, daje także możliwość na celowe i adekwatne

dysponowanie środkami przeznaczonymi na ten cel, jak również pozwala na rzetelną ocenę wyników realizowanych działań.

Tabela 4. Osoby, grupy zawodowe oraz środowiska społeczne najbardziej zainteresowane rozwijaniem profesjonalnej oraz skutecznej profilaktyki uzależnień.

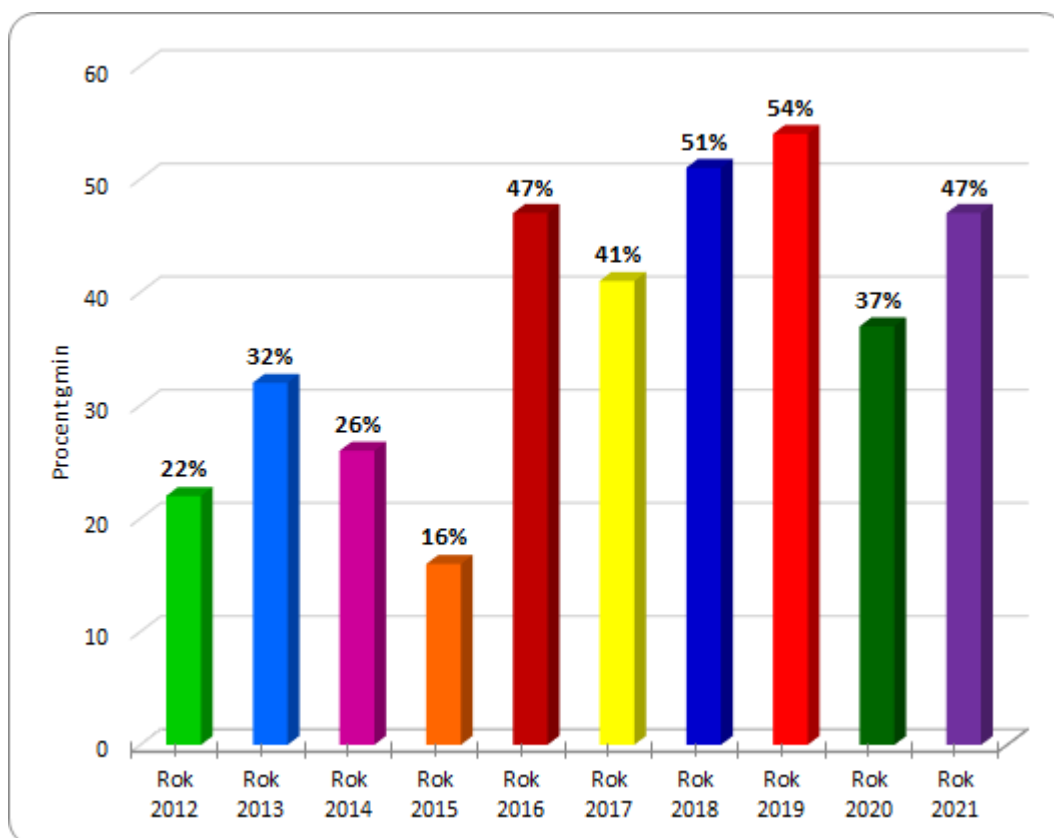
Osoby, grupy zawodowe	Wskazania
Nauczyciele, pedagodzy i psychologowie szkolni	39%
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	24%
OPP	13%
Pracownicy socjalni	13%
Władze gminy	4%
Policja	2%
Kluby sportowe	2%
Duchowni	2%
Rodzice	2%

Wśród osób, grup społecznych wskazywanych przez gminy, które są najbardziej zainteresowane profesjonalizacją działań w zakresie profilaktyki uzależnień, byli nauczyciele, pedagodzy, psychologowie oraz inni przedstawiciele jednostek edukacyjnych (tab. 4). W 2021 roku aż 39% wskazań dotyczyła tej grupy zawodowej. Kolejnymi najczęściej wskazywanymi grupami zawodowymi lub społecznymi byli pracownicy Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (24% wskazań), przedstawiciele organizacji pożytku publicznego (13% wskazań), pracownicy socjalni (13% wskazań). Rzadziej wskazywani byli przedstawiciele policji, klubów sportowych, duchowni, oraz rodzice (po 2% wskazań).

Wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych

Społeczne inicjatywy oraz oddolne działania na rzecz profilaktyki uzaleźnień sà nieocenionym wsparciem w realizacji przyjętych przez gminy strategii profilaktycznych. Oczywiście, niejednokrotnie inicjatywy oddolne nie mogà byç oceniane jako profesjonalne, czy wystarczające w osiàganiu zakładanych celów profilaktycznych. Należy jednak pamiętać, że działania tego typu skutecznie mobilizujà lokalne społeczności w działaniu na rzecz kreowania prozdrowotnych postaw, wspierajà kolektywnà walkę z patologiami społecznymi z zakresu uzaleźnień, a dzięki poczuciu sprawczości, motywujà do działania coraz szersze grono aktywistów. Warto zatem wspierać (po wcześniejszej weryfikacji) oddolne inicjatywy i działania na rzecz profilaktyki uzaleźnień.

Wykres 23.: Procent gmin wspierajàcych oddolne inicjatywy społeczne w zakresie działań profilaktycznych w latach 2012-2021.

Po nagłym spadku odsetka gmin wspierajàcych inicjatywy oddolne w roku 2020, które najprawdopodobniej były spowodowane przymusowà izolacjà społecznà z powodu pandemii

Sars CoV - 2, w 2021 roku 47% gmin województwa opolskiego wspierało tego typu działania z zakresu profilaktyki uzależnień (wyk.23).

Tabela 5. Inicjatywy oddolne dotowane przez Gminy woj. opolskiego.

Rodzaj wspieranych inicjatyw społecznych	procent wskazań
Organizacja zajęć sportowych, imprez sportowych z elementami profilaktyki.	26%
Organizacja imprez, festynów, przedstawień oraz happeningów.	17%
Organizacja "pogadank" i spotkań profilaktycznych	9%
Wspieranie projektów oraz kampanii profilaktycznych	9%
Organizacja wypoczynku oraz czasu wolnego dla dzieci i/lub seniorów	6%
Organizacja czasu wolnego	4%
Wsparcie profesjonalnych placówek pomocowych	4%
Zakup materiałów edukacyjnych	2%
Działania pozorne/luźno związane z profilaktyką uzależnień oraz odpowiedzi o dużym stopniu uogólnienia.	19%

W 2021 roku gminy województwa opolskiego wspierały głównie inicjatywy oddolne polegające na organizacji zajęć sportowych oraz różnego rodzaju imprez sportowych, w ramach których przekazywane były treści profilaktyczne (26% gmin). Kolejno, najczęściej wspieranymi inicjatywami były imprezy i festyny profilaktyczne (17% gmin). Gminy również chętnie wspierały realizację profesjonalnych warsztatów profilaktycznych (9% gmin) oraz różnego rodzaju pogadanki i spotkania na których poruszono tematy z zakresu profilaktyki uzależnień (9% gmin). Ponadto mniej niż 3% gmin wsparło działania polegające na organizacji czasu

wolnego (głównie dzieci i seniorów), organizacji wypoczynku letniego, rozpowszechnianiu materiałów o treściach profilaktycznych, czy zakupu materiałów edukacyjnych (tab.5).

W tej edycji badania aż 19% gmin wspierało działania tylko pozornie związane z profilaktyką uzależnień od substancji lub/i profilaktyką uzależnień behawioralnych. W większości udzielanych odpowiedzi ten związek był niejasny lub poziom uogólnienia odpowiedzi był na tyle wysoki, że uniemożliwia jednoznaczną ocenę związku.

Przykładowe wskazania tego typu (pisownia oryginalna):

- “Organizacja różnych wyjazdów”
- “Reintegracja uczniów po Covid”
- “Zakup odblasków dla uczniów”
- “Projekty skierowane do Seniorów”
- “Zajęcia taneczne dla dzieci”

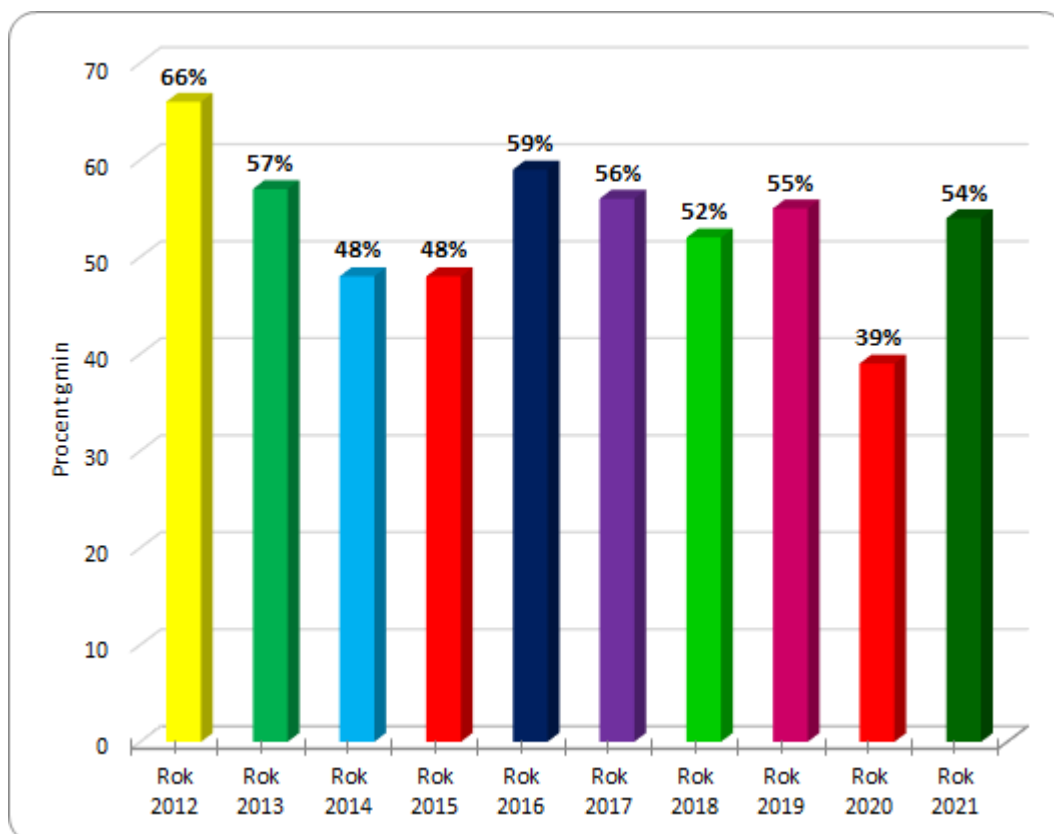
Już sama próba powiązania organizacji zajęć sportowych, organizacji wypoczynku dla dzieci i seniorów, czy też organizacji festynów i imprez okolicznościowych ze skuteczną i profesjonalną profilaktyką uzależnień wydaje się być nietrafiona. Jednak tak wysoki odsetek inicjatyw oddolnych wspieranych przez gminy woj. opolskiego, które nie są jakkolwiek powiązane z działaniami profilaktycznymi, powinien skłaniać gminy do bardziej rzetelnej weryfikacji inicjatyw, które są przez nie dotowane.

Kompetencje osób realizujących działania profilaktyczne

Profesjonalizacja działań profilaktycznych realizowanych na terenie gmin województwa opolskiego oparta jest głównie na wspieraniu działań umożliwiających podnoszenie kompetencji oraz rozwój osobisty osób realizujących tego typu zadania. Rozwój kadr bezpośrednio rzutuje na ilość i jakość realizowanych działań profilaktycznych w danej gminie. Zwiększenie konkurencyjności obniża koszt realizacji działań profilaktycznych, a ich profesjonalizacja sprawia, że realizacja zakładanych celów w przyjętych strategiach profilaktycznych jest skuteczna i bezpieczna.

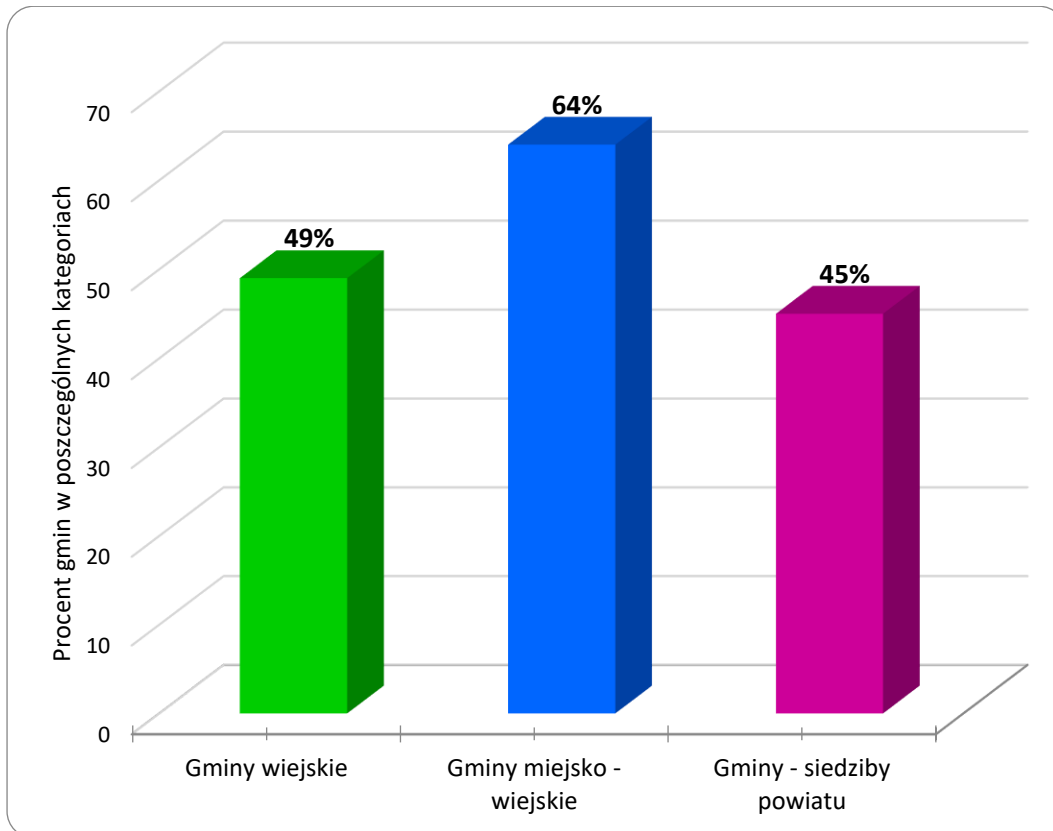

Wykres 24.: Procent gmin wspierających podnoszenie kompetencji osób realizujących działania profilaktyczne w latach 2012-2021.

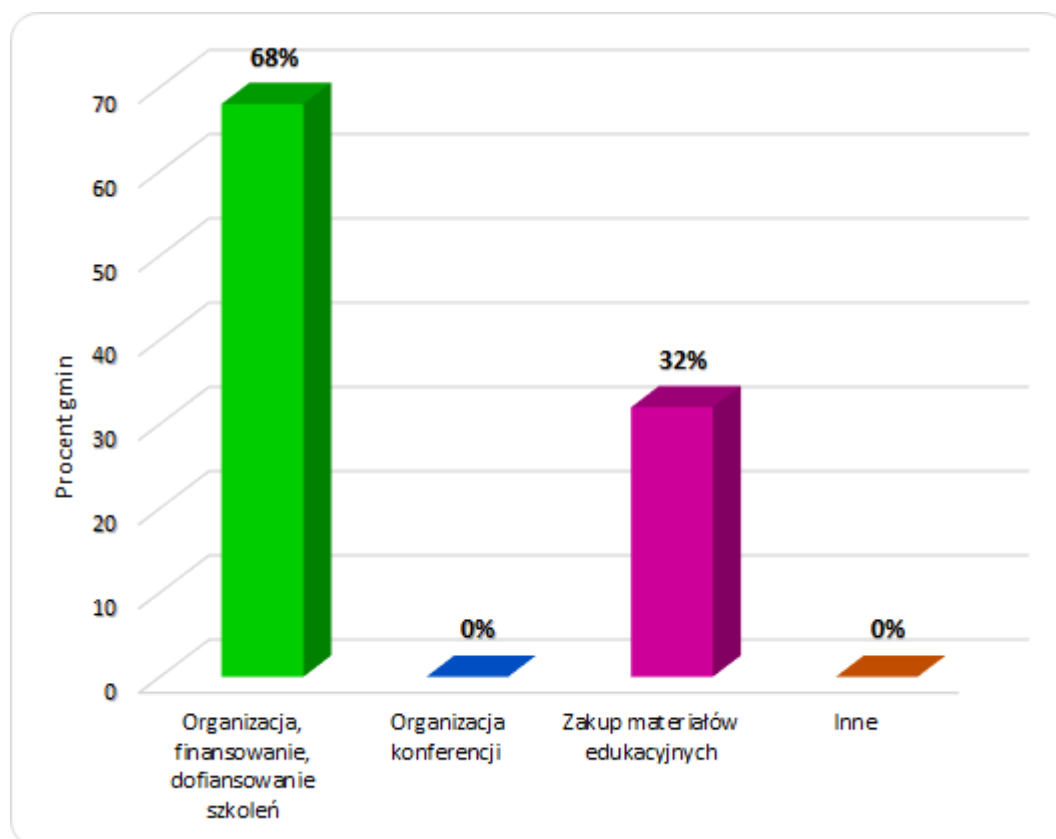
Gminy województwa opolskiego chętnie wspierają rozwój kadr. Po chwilowym spadku odsetka gmin, które wspierały rozwój kompetencji osób realizujących działania z zakresu profilaktyki uzależnień, w roku 2021 odsetek ten wyniósł 54% i powrócił do poziomu średniej wieloletniej (wyk. 24).

Wykres 25.: Procent gmin wspierających podnoszenie kompetencji osób realizujących działania profilaktyczne w latach 2012-2021 (w podziale na typy gmin).

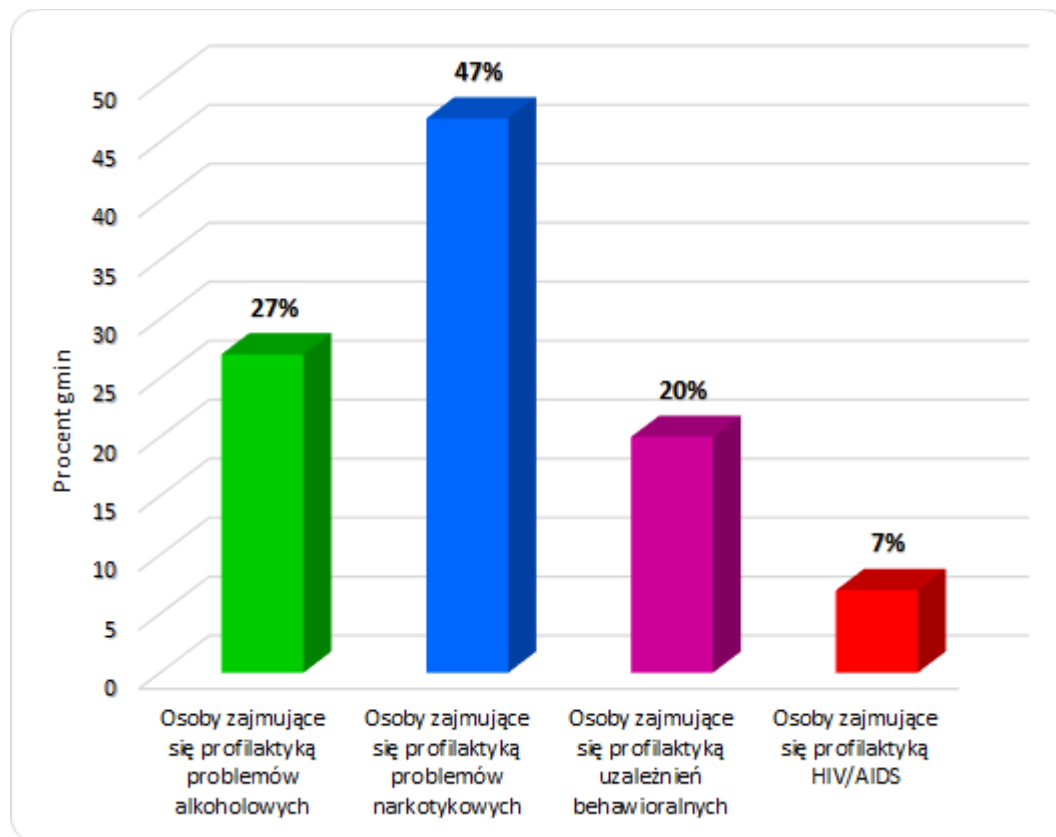
Wsparcia dla realizacji działań, dzięki którym podnoszone są kompetencje osób zajmujących się na co dzień profilaktyką uzależnień na terenie gmin województwa opolskiego, najchętniej udzielały gminy miejsko - wiejskie (64% gmin). Prawie połowa gmin wiejskich zdecydowała się na udzielenie takiego wsparcia w roku 2021, i 45% gmin - siedzib powiatu (wyk. 25).

Wykres 26.: Rodzaj udzielanego wsparcia osobom realizującym działania profilaktyczne.

Rozwój kadr odbywał się głównie poprzez dotowanie i organizację różnego rodzaju szkoleń oraz warsztatów podnoszących ich kompetencję. Aż 68% gmin województwa opolskiego wsparły w ten sposób rozwój kompetencji osób, które zajmują się na ich terenie profilaktyką uzależnień (wyk. 26). Ponadto, 32% gmin udzieliło dotacji na zakup różnego rodzaju materiałów edukacyjnych. W roku 2021, żadna z gmin województwa opolskiego nie dofinansowała organizacji konferencji naukowych.

Wykres 27.: Procent gmin udzielających wsparcia w podnoszeniu kompetencji osób zajmujących się profilaktyką uzależnień na terenie woj. opolskiego w roku 2021 (podział ze względu na typ uzależnienia).

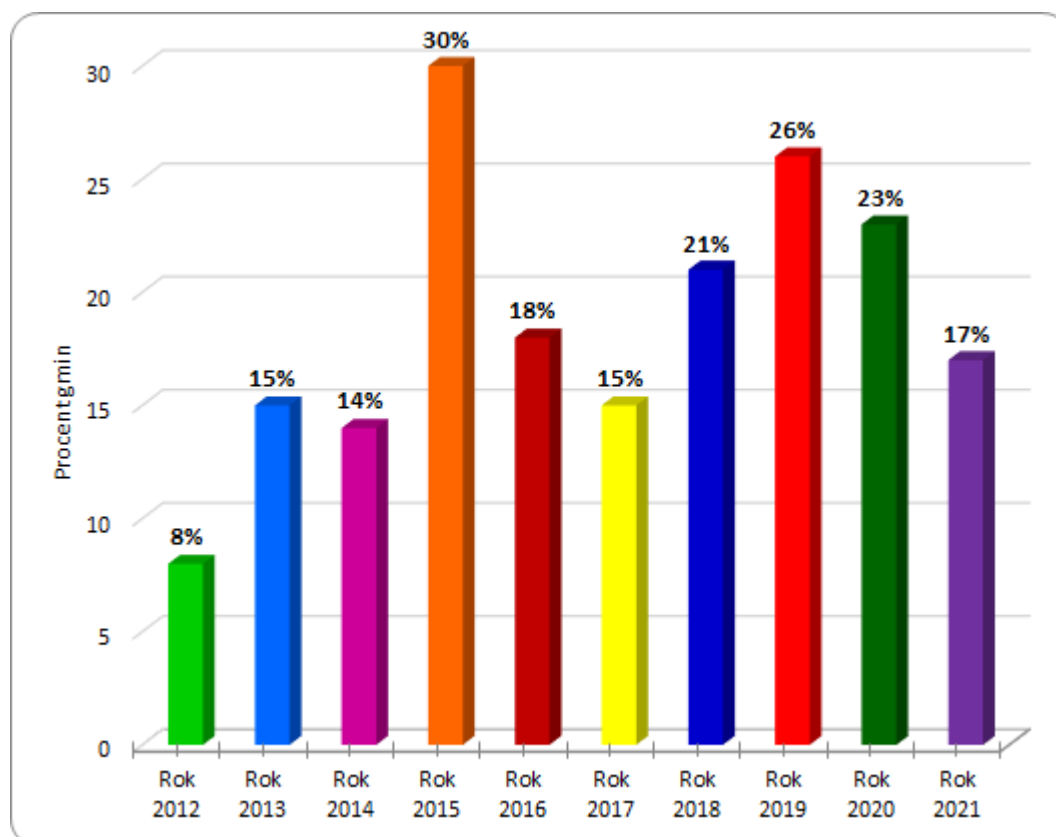

W 2021 gminy województwa opolskiego najchętniej wspierały rozwój kadr zajmujących się problemem i profilaktyką antynarkotykową (47% wskazań). Kolejno, ponad ¼ gmin wspierających podnoszenie kompetencji specjalistów (27%), wspierała osoby zajmujące się profilaktyką i problematyką alkoholową. Co piąta gmina udzielająca wsparcia dla rozwoju kadr wskazywała na wsparcie osób zajmujących się profilaktyką uzależnień behawioralnych, a 7% z nich wspierała osoby zajmujące się profilaktyką HIV/AIDS (wyk.27)

Oszacowanie problemu uzależnień

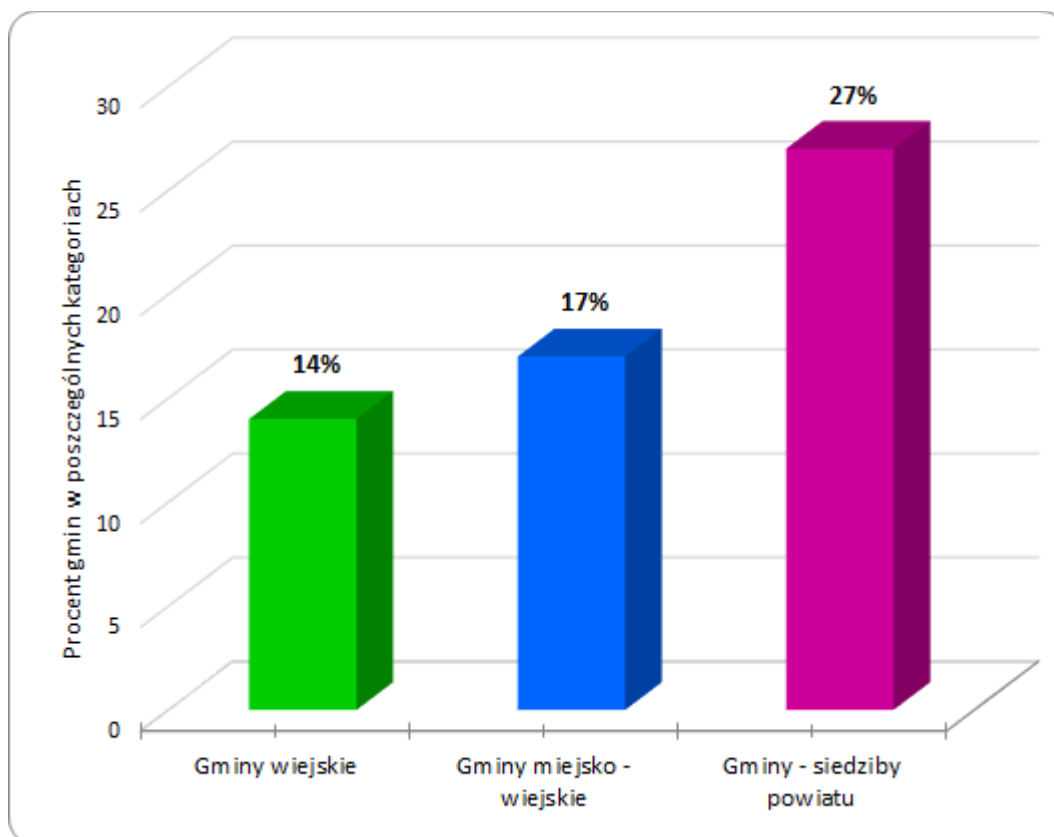
Wiedza na temat rozpowszechnienia uzależnień od substancji oraz uzależnień behawioralnych wydaje się być punktem wyjścia do planowania, a następnie realizacji działań profilaktycznych. Oszacowanie wielkości zjawiska uzależnień oraz jego profilu nie jest ani zadaniem łatwym, ani tanim. Pozwala to jednak w dalszej perspektywie na adekwatne stosowanie metod profilaktycznych, dokonanie oceny zasadności ich stosowania, co przekłada się na zmniejszenie kosztów tego rodzaju interwencji.

Wykres 28.: Procent gmin finansujących (dofinansowujących) działania polegające na analizie i/lub oszacowaniu problemu rozpowszechnienia uzależnień w latach 2012 - 2021.

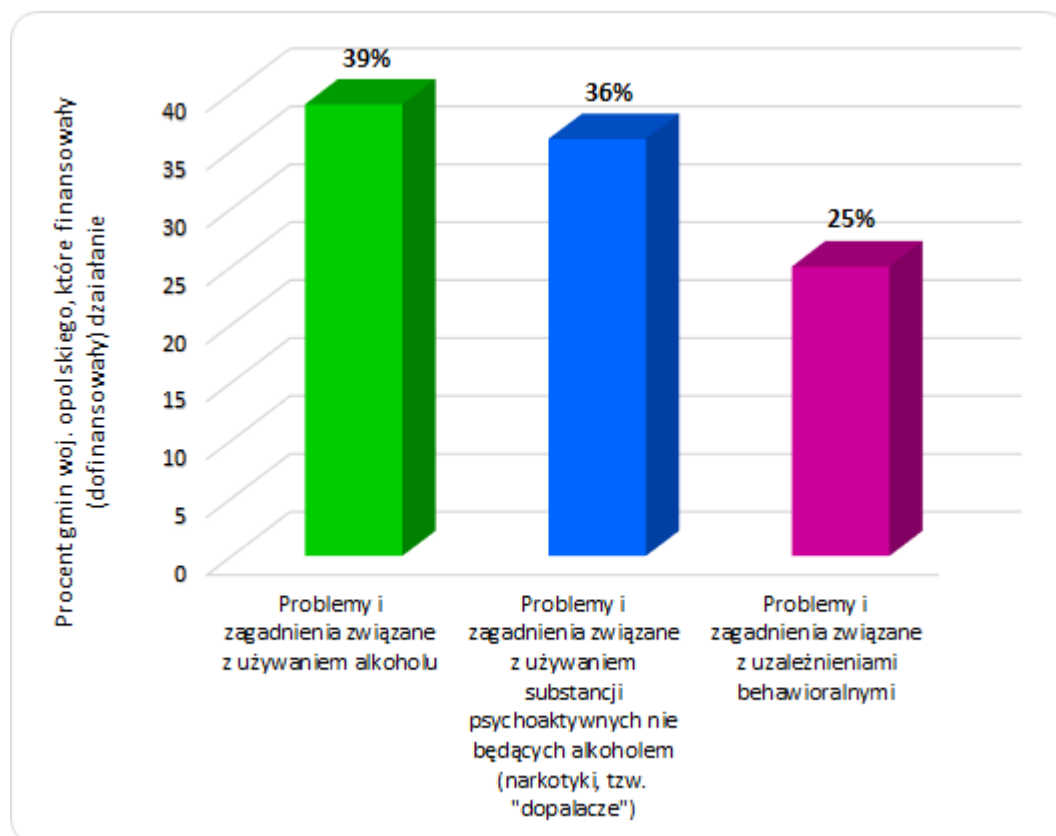
W 2021 roku gminy województwa opolskiego jeszcze bardziej niechętnie, w porównaniu do lat poprzednich, dotowały działania polegające na szacowaniu zjawiska uzależnień na ich terenie (wyk.28). Odsetek gmin, które zdecydowały się na ten krok, w 2021 r. wyniósł jedynie 17%. Jest to najniższy wynik notowany na przestrzeni ostatnich 4 lat. Co dodatkowo niepokojące, można przypuszczać, że zjawisko uzależnień od substancji czy też uzależnień behawioralnych może przybierać na sile, katalizowane przez restrykcje związane ze stanem pandemii Sars CoV - 19.

Wykres 29.: Procent gmin finansujących (dofinansujących) działania polegające na analizie i/lub oszacowaniu problemu rozpowszechnienia uzależnienia w roku 2021 (podział ze względu na typ gminy).

W roku 2021, działania na rzecz oszacowania rozpowszechnienia zjawiska uzależnień najchętniej wspierane były przez gminy - siedziby powiatu. Ponad 27% gmin siedzib powiatu dotowały działania służące oszacowaniu zjawiska uzależnień (wyk. 27). Rzadziej, bo tylko w 17% gmin miejsko-wiejskich, wspierano działania tego rodzaju. W przypadku gmin wiejskich, tylko 14% z nich dotowały działania służące oszacowaniu zjawiska uzależnień (wyk. 29).

Wykres 30.: Finansowane przez gminy tematy analiz i/lub oszacowań problemu uzależnień realizowanych w roku 2021.

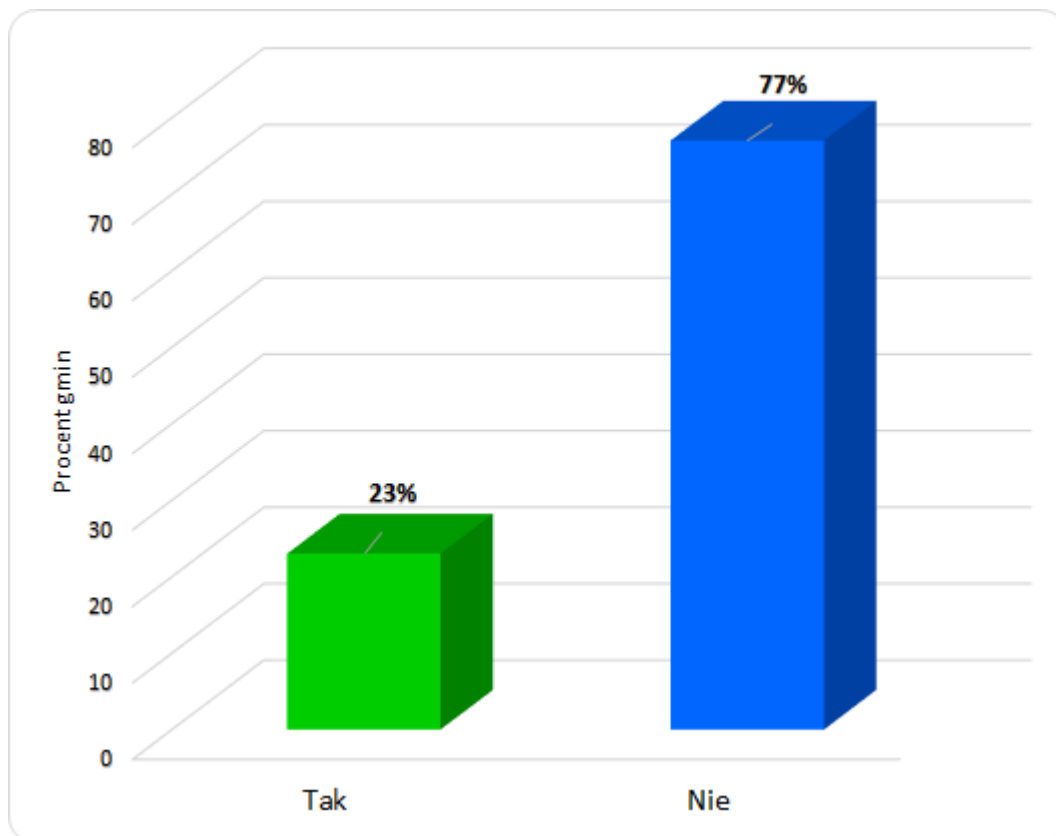
Ocena rozpowszechnienia zjawiska uzależnień na terenach gmin województwa opolskiego dotyczyła głównie problemów uzależnień oraz używania alkoholu (39% wskazań). Kolejno najchętniej wspierano oszacowanie zjawiska używania i uzależnienia od substancji psychoaktywnych nie będących alkoholem (36% wskazań), natomiast ¼ wskazań dotyczyła oceny problemu uzależnień behawioralnych (wyk. 30).

Współpraca w obszarze profilaktyki uzależnień

Ponadregionalna współpraca międzyinstytucjonalna na rzecz profilaktyki uzależnień od substancji oraz uzależnień behawioralnych może stanowić pewne remedium na problemy związane z realizacją niektórych działań, których realizacja wiąże się z ponoszeniem przez te instytucje wysokich kosztów w związku z ich realizacją, lub niewystarczających kompetentnych kadr. Kooperacje między instytucjami znajdującymi się na terenie różnych gmin mogą pozytywnie wpływać nie tylko na ekonomiczny aspekt realizacji działań

profilaktycznych, ale mogą też stanowić podwaliny rozwoju kompetencji poprzez naturalny transfer wiedzy i doświadczeń.

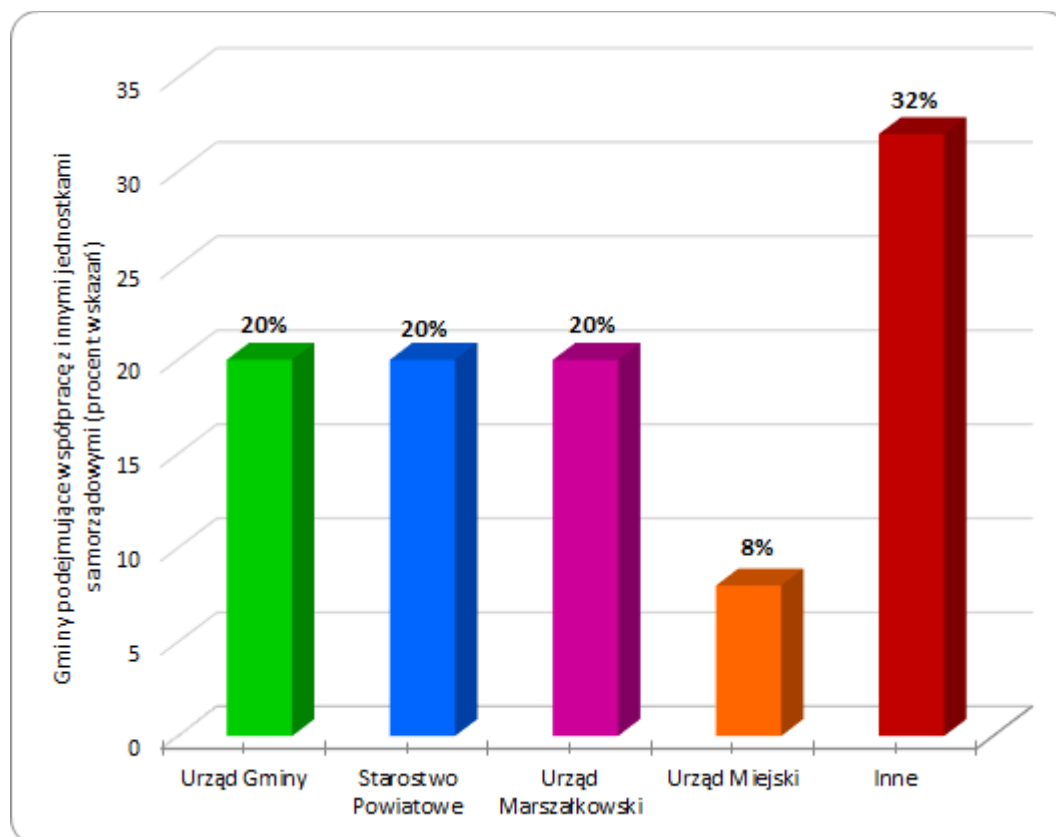
Wykres 31.: Procent gmin woj. opolskiego, które podejmowały/nie podejmowały współpracy z innymi jednostkami samorządowymi w obszarze profilaktyki uzależnień w roku 2021.

Niestety, podobnie jak w poprzednich edycjach badania, odsetek gmin, które udzielają wsparcia dla działań profilaktycznych realizowanych w kooperacji międzyinstytucjonalnej i ponadregionalnej jest wciąż zaskakująco niski. W roku 2021, jedynie 23% gmin wsparło tego typu działania (wyk. 23).

Wykres 32.: Rodzaje jednostek samorządowych z jakimi podejmowano współpracę w obszarze profilaktyki w roku 2021 (procent wskazań).

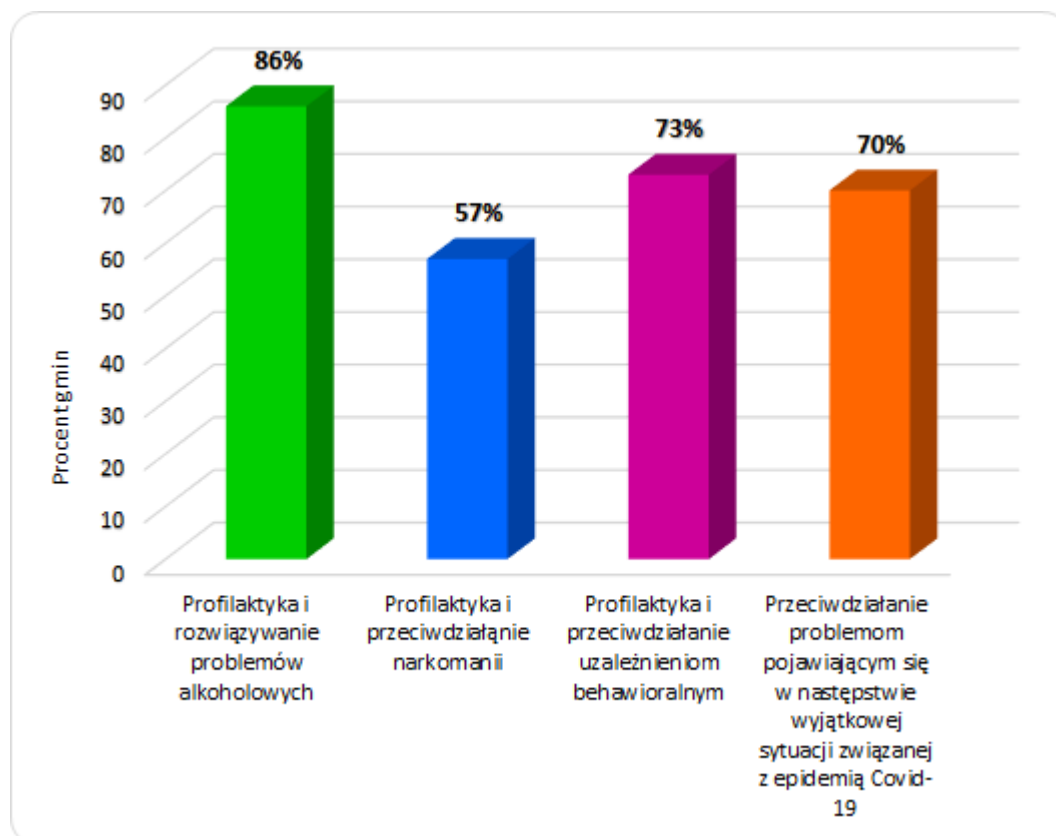

Współpraca międzyinstytucjonalna w 2021 oparta była głównie na współpracy między takimi instytucjami jak Urzędy Gmin (20% wskazań), Starostwa Powiatowe, (20% wskazań), Urząd Marszałkowski (20% gmin). W mniejszym stopniu do współpracy dochodziło Urzędami miejskimi (8% wskazań) a innymi jednostkami znajdującymi się na terenie gmin województwa opolskiego (wyk. 32). Szczegółowe przykłady współpracy gmin z innymi instytucjami samorządowymi przedstawione zostały w aneksie 1.

Plany wsparcia działań w roku 2022

Podobnie jak w zeszłych latach, podczas obecnej edycji badania zapytano przedstawicieli gmin województwa opolskiego o plany realizacji działań w obszarze profilaktyki uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych w roku 2022.

Wykres 33.: Obszary działań, jakie priorytetowo powinny być wspierane przez gminy w trakcie ich realizacji w roku 2022.

Jak wynika z analizy uzyskanych danych (wyk. 33), największe planowane wsparcie dla realizacji działań profilaktycznych dotyczy obszaru profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych (86% wskazań). Gminy wskazywały również na plany dotyczące obszaru profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym (73% wskazań), problemom pojawiającym się w następstwie pandemii Sars CoV -19. (70% wskazań) oraz profilaktyki i przeciwdziałaniu problemom związanym z używaniem substancji psychoaktywnych nie będących alkoholem (57% gmin).

Profilaktyka uzależnień a pandemia Covid-19

Dokładnie 69 gmin deklaruje plany w roku 2022 na realizację zadań przeciwdziałających problemom związanym z pandemią Covid-19. W porównaniu z rokiem poprzednim ($\frac{2}{3}$ gmin) to stanowi znaczący skok. Analizując odpowiedzi, można jednak odnieść wrażenie, że badani uznali, że udzielenie jakiegokolwiek odpowiedzi jest lepsze niż jej nieudzielenie. Przedstawiciele gmin zapytano o plany na konkretne działania z następstwem pandemii. Zostały one zestawione w tabeli 6. Najwięcej jest odpowiedzi ogólnych, dotyczących edukacji, uzależnień

behawioralnych, realizacji programów nierekomendowanych i rekomendowanych. W zasadzie to w 5 przypadkach zadeklarowano pracę ze skutkami pandemii i izolacji.

Tabela 6.: - Planowane działania w następstwie Covid-19

Odpowiedzi w ankiecie	Kategorie działań
Promowanie zdrowia psychicznego i zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzież. 2. Zapewnienie ciągłości w realizacji zadań profilaktycznych i wychowawczych szkoły w czasie epidemii w realiach pracy zdalnej.	<ul style="list-style-type: none"> • Programy edukacyjne i informacyjne • Skutki pandemii i izolacji
Bezpłatne porady psychologa, grupa wsparcia, zajęcia opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa • Grupy wsparcia
brak	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
Brak informacji	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
Dalsze kontynuowanie prowadzonych już działań, które przynoszą wymierne korzyści.	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
Działalność punktu konsultacyjnego	<ul style="list-style-type: none"> • Punkty konsultacyjne
Działania edukacyjne w szkołach Klubie Seniora	<ul style="list-style-type: none"> • Edukacja
działania edukacyjne, informacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Edukacja
działania integrujące dzieci i młodzież ze środowiskiem lokalnym, pobudzające więzi i relacje międzyludzkie, wspomagające umiejętność odnajdowania się w grupie oraz zwiększenie poczucia własnej wartości , rozwój alternatywnych form spędzania wolnego czasu,	<ul style="list-style-type: none"> • Programy nierekomendowane • Wsparcie kompetencji miękkich
Działania m.in. związane z uzależnieniami behawioralnymi np. szkolenia, programy, pomoc psychologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa • Programy nierekomendowane
Działania profilaktyczne skierowane do dzieci i młodzieży związane ze wzmocnieniem umiejętności życiowych, głównie w obszarze radzenia sobie w	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie kompetencji miękkich • Skutki pandemii i izolacji • Punkty konsultacyjne

trudnych sytuacjach emocjonalnych i budowania pozytywnych relacji z innymi. Wsparcie specjalistyczne dla osób, które w związku z obecną sytuacją zmagają się ze stresem i z kryzysem samotności (rozdzielone na kwarantannie, umieszczone osoby w szpitalu, śmierć bliskiej osoby).	
Działania skierowane do dzieci i dorosłych z wrodzonymi zaburzeniami rozwojowymi spowodowanymi alkoholem. Realizacja programów profilaktycznych ze szczególnym uwzględnieniem programów znajdujących się w bazie programów rekomendowanych. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych i narkotykowych.	<ul style="list-style-type: none"> • Programy rekomendowane • Wsparcie instytucji • Przeciwdziałanie psychopatologią
Gmina planuje podjąć działania dotyczące łagodzenia skutków, jak i zapobiegania występowania uzależnień behawioralnych.	<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia behawioralne
Gmina w 2022r. planuje udział w kampanii profilaktycznej "Reaguj na przemoc"	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne
informacyjne i edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne
Jeszcze większy nacisk na zajęcia edukacyjne i kampanie związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych.	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne
Kontynuacja dotychczasowych działań profilaktycznych w Placówce Wsparcia Dziennego i Świetlicach Środowiskowych. Organizacja spotkań edukacyjnych dla nauczycieli.	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja profilaktyki bez zmiany • Działania edukacyjne
kontynuacja działań profilaktycznych realizowanych w latach poprzednich oraz podejmowanie nowych działań w zależności od pojawiających się potrzeb	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja profilaktyki bez zmiany
Kontynuacja podjętych działań profilaktycznych, pomoc psychologiczną	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja profilaktyki bez zmiany • Pomoc psychologa
Na dzień dzisiejszy brak konkretnych planów	<ul style="list-style-type: none"> • Brak

na etapie zmian poniewaz będzie nowa uchwała przyjmująca nowy GPPiRPA oraz PN , w którym zawarte będą działania związane z uzależnieniami behawioralnymi i działania planowane w ramach opłat z tzw. „małpkowego”	<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia behawioralne
na razie nie potrafię odpowiedzieć	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
Na terenie gminy w 2022 GKRPA planuje realizować rekomendowane programy ukierunkowane do dzieci i młodzieży tj. program Debata, Program Cukierki oraz zaplanowano cykliczne spotkania dla rodziców na których będzie omawiana szeroko rozumiana tematyka uzależnień behawioralnych oraz wpływ pandemii i izolacji na zdrowie psychiczne dzieci.	<ul style="list-style-type: none"> • Programy rekomendowane • Skutki pandemii i izolacji
Nie planuje się	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
Nie wiem	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
nie zaplanowano żadnych działań	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
Nieodpłatna pomoc i Wsparcie psychologa, pedagoga, instruktora terapii uzależnień	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa
Planuje się objęcie działaniami profilaktycznymi i pomocowymi dzieci i młodzieży oraz rodziców tj. m.in: - zwiększenie wsparcia psychologicznego i psychoedukacyjnego dla dzieci i młodzieży szczególnie po długich okresach izolacji domowej spowodowanej pandemią, - utworzenie i działalność punktu konsultacyjnego dla osób uzależnionych i współuzależnionych, - realizacja na terenie placówek oświatowych rekomendowanych programów profilaktycznych oraz warsztatów, szkoleń, superwizji dla kadry pomocowej i nauczycieli oraz pedagogów, - rozwój działalności placówki wsparcia dziennego utworzonej w Gminie Turawa w 2021 roku;	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa • Działania edukacyjne • Skutki pandemii i izolacji • Wsparcie specjalistów
Planujemy zorganizować szkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy wśród uczniów.	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne
Po przeprowadzeniu diagnozy uzależnień dla Gminy podjęte zostaną decyzje dotyczące profilaktyki.	<ul style="list-style-type: none"> • Diagnoza rozpowszechnienia zjawiska uzależnień

pomoc psychologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa
poprawa jakości zdrowia psychicznego społeczeństwa	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Przedstawiono cel, a nie działanie.</i>
powstanie punktu konsultacyjnego dla mieszkańców potrzebujących wsparcia i pomocy	<ul style="list-style-type: none"> • Punkt konsultacyjny
Praca z dziećmi i młodzieżą w zakresie problemowego korzystania z internetu i korzystania z gier	<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia behawioralne
problemy uzależnień problemy pogarszającej się kondycji psychicznej problemy izolacji społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Skutki pandemii i izolacji
Profilaktyka i przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym	<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia behawioralne
profilaktyka uzależnień behawioralnych, zapobieganie zaburzeniom psychicznym dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia behawioralne • Przeciwdziałanie psychopatologią
prowadzenie profilaktyki w formie zdalnej.	<ul style="list-style-type: none"> • Profilaktyka online
Prowadzenie zdalnych konsultacji psychologicznych.	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa online
przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym	<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia behawioralne
Realizacja programów rekomendowanych	<ul style="list-style-type: none"> • Programy rekomendowane
Realizacja programów z zakresu uzależnień behawioralnych, pomoc rodzinom z problemem alkoholowym i przemocy	<ul style="list-style-type: none"> • Uzależnienia behawioralne
Realizacja w placówkach oświatowych rekomendowanych programów profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Programy rekomendowane
Realizacja zadań ujętych w gminnym programie.	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja profilaktyki bez zmian
Rozpowszechnianie informacji związanych z profilaktyką uzależnień za pomocą materiałów informacyjnych, warsztaty profilaktyczno- edukacyjne, działania edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne i informacyjne
specjalistyczne wsparcie dzieci i młodzieży ich rodziców/opiekunów oraz nauczycieli	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie specjalistyczne

Szkolenia nauczycieli do realizacji programów rekomendowanych. Działania profilaktyczne i przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym wśród dzieci i młodzieży.	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie specjalistów • Programy rekomendowane • Uzależnienia behawioralne
Trudno się określić, zależy od sytuacji.	<ul style="list-style-type: none"> • Brak
Udzielanie porad psychologicznych.	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie specjalistyczne
W 2021 były już podejmowane w zakresie warsztatów profilaktycznych dla uczniów (duże zainteresowanie) , planowana kontynuacja br.	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja profilaktyki bez zmian
w dalszym ciągu stały dostęp do poradnictwa psychologicznego i terapeutycznego w Ośrodku Profilaktyki i wspierania Rodziny - szczególnie dla dzieci młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> • Kontynuacja profilaktyki bez zmian • Pomoc psychologa
W gminie działa Punkt Profilaktyczno - Konsultacyjny - zatem są i będą prowadzone działania informacyjne o możliwości udzielanego wsparcia przez wykwalifikowane osoby dla mieszkańców, którzy odczuwają problemy wynikające z covid19.	<ul style="list-style-type: none"> • Punkty konsultacyjne • Działania edukacyjne i informacyjne
warsztaty dla dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych	<ul style="list-style-type: none"> • Programy nierekomendowane
Warsztaty profilaktyczne dla uczniów, szkolenia profilaktyczne dla rodziców, promocja zdrowia, podnoszenie kwalifikacji specjalistów z zakresu profilaktyki, zakup materiałów profilaktycznych.	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie specjalistów • Programy nierekomendowane
Wesprzeć pracę psychologów i pedagogów w szkołach, powiększyć ofertę zajęć pozalekcyjnych w szkołach i poza nimi, np. w ŁOKu, w klubach sportowych, stowarzyszeniach, bibliotekach	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie specjalistów • Profilaktyka przez sport
Wpływ epidemii na uzależnienia	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie skutkom pandemii
wprowadzić więcej spotkań i zajęć dla osób dotkniętych problemem	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne
Wsparcie psychologiczne dla dzieci i ich opiekunów	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa

współpraca ze szkołami realizacja warsztatów tematycznych	<ul style="list-style-type: none"> • Programy nierekomendowane
wzmoczone prelekcje w szkołach,	<ul style="list-style-type: none"> • Działania edukacyjne
Zabezpieczenie świetlic w środki dezynfekujące, maseczki itp., powadzenie zajęć profilaktycznych w formie online.	<ul style="list-style-type: none"> • Świetlice środowiskowe • Profilaktyka online
zachęcenie placówek oświatowych do większego zainteresowania programami profilaktycznymi on line	<ul style="list-style-type: none"> • Profilaktyka online
zajęcia dla dzieci i młodzieży w przedszkolach i szkołach pod kątem depresji, stresu, prób suicydalnych	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie psychopatologią • Działania edukacyjne
zakup materiałów o problematyce uzależnień, teatryki profilaktyczne w szkołach, debaty w szkołach o problematyce uzależnień.	<ul style="list-style-type: none"> • Programy nierekomendowane • Działania edukacyjne
zawarte w GPPIRPA i GPPN	<ul style="list-style-type: none"> • brak
zlecenie realizacji zadań organizacjom pozarządowym poprzez otwarte konkursy ofert w zakresie ochrony zdrowia, przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii	<ul style="list-style-type: none"> • brak
Zwiększenie działań związanych z realizacją online	<ul style="list-style-type: none"> • Profilaktyka online
Zwiększona liczba godzin pracy psychologa, dalsza współpraca z NZOZ	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa
zwiększone konsultacje psychologiczne dla dzieci, uczniów szkół w związku ze zjawiskiem wykluczenia społecznego, wyobcowania itp. szkolenia nastawione na problemy związane z wyobcowaniem dzieci wśród rówieśników	<ul style="list-style-type: none"> • Pomoc psychologa

W poprzedniej edycji badania, kiedy pandemia była zjawiskiem relatywnie “świeżym”, niewiele gmin przedstawiło plany działania bardziej zaawansowane niż uwzględnienie konieczności zachowywania dystansu fizycznego, plany na działania zdalne. W tym roku obserwujemy

zjawisko jeszcze bardziej niepokojące. Nad epidemią przechodzi się do porządku dziennego, co należy uznać za alarmujące.

Rok 2021 był w całości rokiem pandemicznym, z różnymi konsekwencjami dla populacji i zarządzających nimi. Przedstawiciele gmin zostali więc ponownie skonfrontowani z baterią pytań-stwierdzeń dotyczących realizacji działań profilaktycznych w gminach (tabela 7.).

Tabela 7.: Wpływ pandemii Covid-19 na działania profilaktyczne w gminach woj. Opolskiego w roku 2021 (rozkłady procentowe).

Twierdzenie/odpowiedź	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Ani tak, ani nie	Raczej tak	Zdecydowanie tak	Wykres
Pandemia uniemożliwiła realizację profilaktyki uzależnień w naszej gminie.	4	29	16	39	13	
Ze względu na pandemię zmniejszono nakłady finansowe na profilaktykę uzależnień.	30	37	7	20	6	
Ze względu na pandemię, dostęp do odbiorców działań profilaktycznych był utrudniony.	0	20	16	50	14	
Ze względu na pandemię, angażowanie realizatorów działań profilaktycznych stało się zbyt trudne.	3	23	33	33	9	
W trakcie pandemii w gminie inne działania niż profilaktyka uzależnień są priorytetowe.	6	39	40	13	3	
Zmiany w funkcjonowaniu szkół uniemożliwiły realizację działań profilaktycznych.	3	13	10	44	30	
W gminie brakuje wiedzy, jak realizować działania profilaktyczne w czasie pandemii.	7	46	31	13	3	
W gminie zrealizowano więcej niż zwykle działań profilaktycznych w sposób zdalny.	17	43	16	20	4	
Jakość działań profilaktycznych w czasie pandemii znacznie się obniżyła.	7	29	37	23	4	
Profilaktyka w trakcie pandemii jest jeszcze bardziej potrzebna.	0	1	11	47	40	

Możliwości realizacji profilaktyki w sytuacji pandemii zostały ocenione przez gminy dwojako. Z jednej strony, ponad 1/3 gmin oceniała, że pandemia nie uniemożliwiła im realizacji (29% odpowiedzi "raczej nie"), a z drugiej, ponad 50% przyznało, że ta okoliczność właśnie uniemożliwia im realizację działań profilaktycznych (z czego 39% odpowiedzi "raczej tak"). Większość gmin nie zmniejszała finansowania działań profilaktycznych ze względu na pandemię, ale jest taka grupa - ponad 1/4 gmin, które zmniejszyły te nakłady (20% "raczej tak", a dalsze 6% "zdecydowanie tak"). Jako poważne ograniczenie możliwości realizacji działań profilaktycznych wskazano utrudniony dostęp do odbiorców - prawie 65% gmin - ale też było 20% takich, które odpowiedziało na to pytanie "raczej nie". Pandemia utrudniła także dostęp do realizatorów działań profilaktycznych - ponad 40% gmin tak wskazało, ale też 1/3 gmin udzieliła odpowiedzi neutralnej. Nie można mówić o przesunięciu priorytetów ze względu na

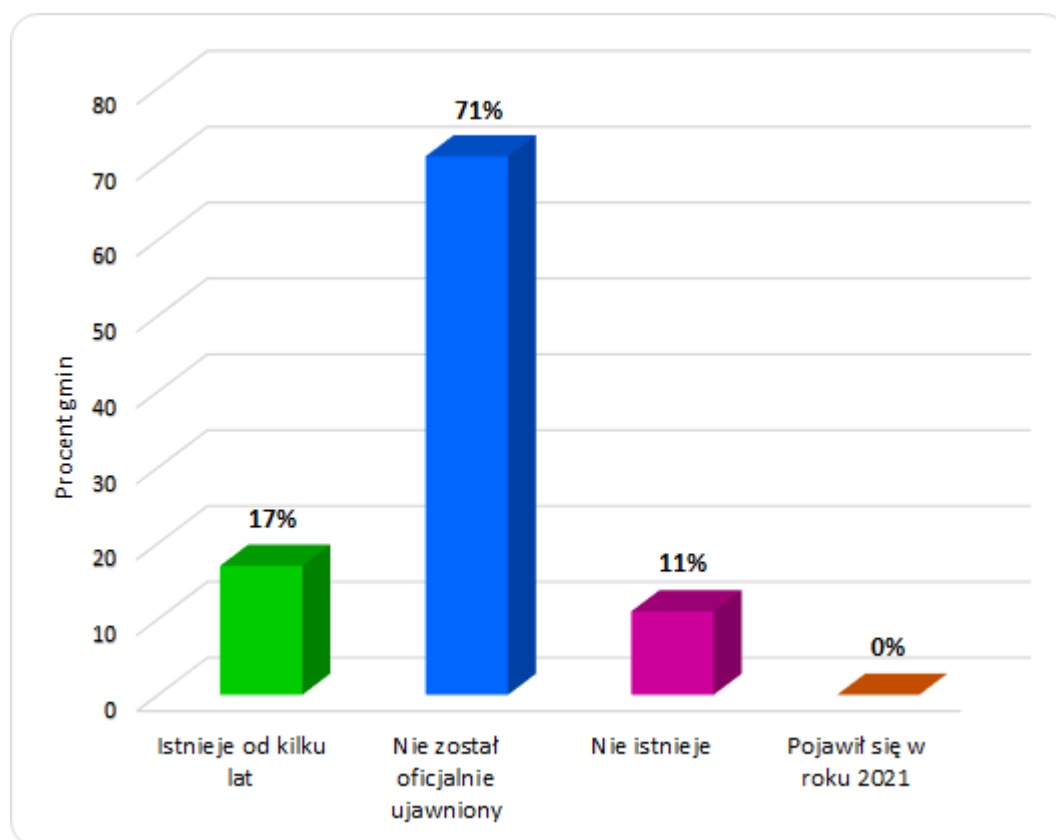
pandemię - tylko 16% gmin “przypadkowo” takiemu stwierdzeniu, a większość z nich odpowiedziała zaledwie “raczej tak”. Dla większości gmin to nie to stanowiło problem - chociaż aż 40% udzieliło odpowiedzi neutralnej. Najwyraźniej widocznym problemem z realizacją profilaktyki w czasach pandemii były zmiany w funkcjonowaniu szkół - niemalże ¾ gmin wskazało właśnie na to. Gminy przyznają, że nie brakuje wśród ich zasobów ludzkich wiedzy, jak realizować profilaktykę w czasie pandemii, co w zestawieniu z ogólnikowymi odpowiedziami na pytania w poprzedniej sekcji - o reakcję na pandemię - może zostać podważone. Niemniej jednak, tę pewność co do dysponowania odpowiednią wiedzą wykazała ponad połowa gmin.

Gminy zdają się nie wykorzystywać potencjału i możliwości działań zdalnych w profilaktyce, ponieważ 60% z nich nie wskazuje, że zrealizowało w taki sposób zadania profilaktyczne. W zestawieniu z odpowiedziami na pierwsze pytanie “pandemiczne” powyżej, można wnioskować znowu, jakby do działań profilaktycznych podchodzono rutynowo, a pandemia nie stanowiła różnicy, ani in minus (więcej problemów), ani in plus (nowe możliwości działania). Pytanie o jakość działań profilaktycznych w pandemii przyniosło rozkład normalny, większość gmin nie ustosunkowała się ani pozytywnie, ani negatywnie, a pewna część skłaniała się ku odpowiedzi “raczej nie” - 29%, a podobna grupa ku odpowiedzi “raczej tak” - 23%. Natomiast, w gminach panuje przekonanie, że w czasach pandemii profilaktyka jest jeszcze bardziej potrzebna - wyraziło je ponad 80% gmin. Należy to jednak uznać za pewnego rodzaju ogólną deklarację, która nie znajduje pokrycia w odpowiedziach na inne, konkretne pytania.

Nowe substancje psychoaktywne

Tzw. nowe substancje psychoaktywne (NPS) wciąż stanowią ważny problem, przede wszystkim ze względu na to, że wciąż ewoluują, zarówno legislacja jak i badacze “nie nadążają” za rozwojem ich rynków, a bardzo często ich użytkownicy należą do grup marginalizowanych, którzy mogą być podatni np. na syntetyczne substytuty “tradycyjnych” substancji psychoaktywnych lub nieodpowiedzialne działania marketingowe nielegalnych rynków. W związku z tym, że sytuacja jest dynamiczna, że trudno je kontrolować, to właśnie reakcje na poziomie małych społeczności mogą być najbardziej skuteczne i czujność w tym zakresie jest wskazana.

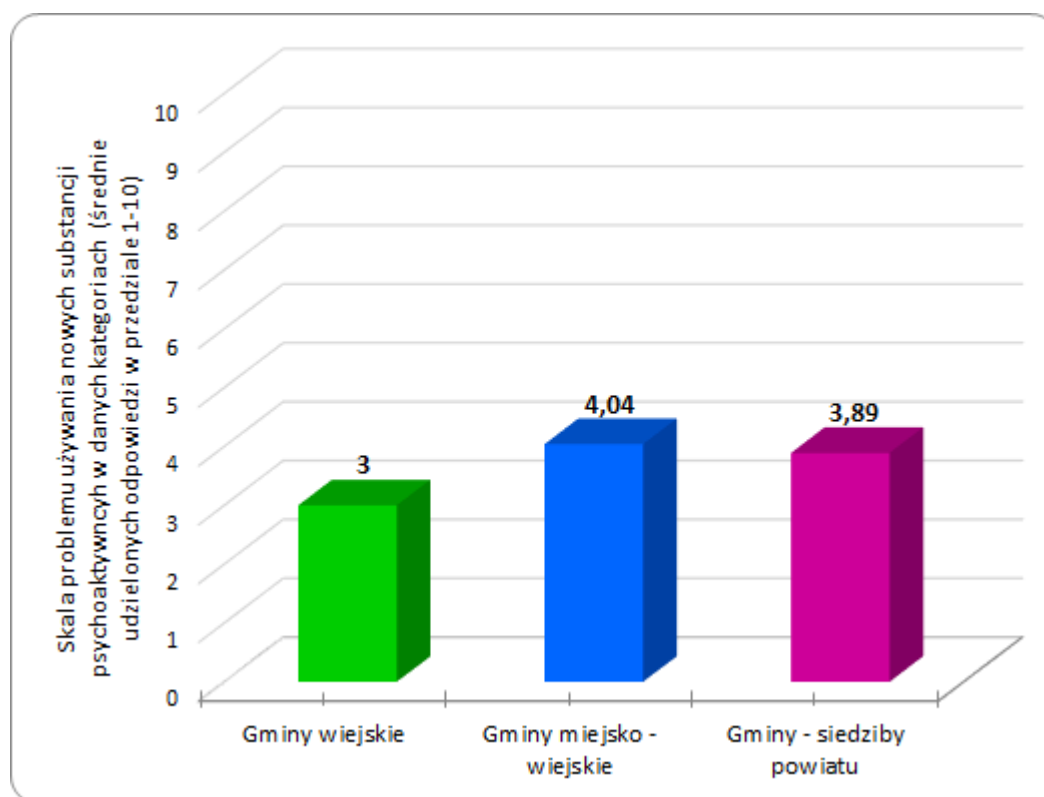
Wykres 34.: Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: "Jak przedstawia się problem nowych substancji psychoaktywnych na terenie Państwa gminy?".

Dla zdecydowanej większości (71%) gmin województwa opolskiego, w 2021 roku, problem NPS był zasadniczo nieistniejący, ze względu na jego nieujawnienie. Jednak dla 17% gmin jest to problem, który trwa "od kilku lat". Dla dalszych 11% taki problem nie istnieje (wyk. 34).

Podobnie jak w latach ubiegłych, należy skomentować, że wysoka liczba gmin, które deklarują, że problem dotyczący nowych substancji psychoaktywnych nie został na ich terenie ujawniony, powinna zostać krytycznie oceniona. Może to oznaczać, że ten problem umyka uwadze lokalnych specjalistów, albo, że nie dysponują narzędziami do jego detekcji.

Wykres 35.: Skala problemu używania nowych substancji psychoaktywnych na terenie gmin woj. opolskiego w skali 1-10 - od "nie ma problemu" do "to duży problem" (średnie udzielonych odpowiedzi w podziale ze względu na typ gmin).

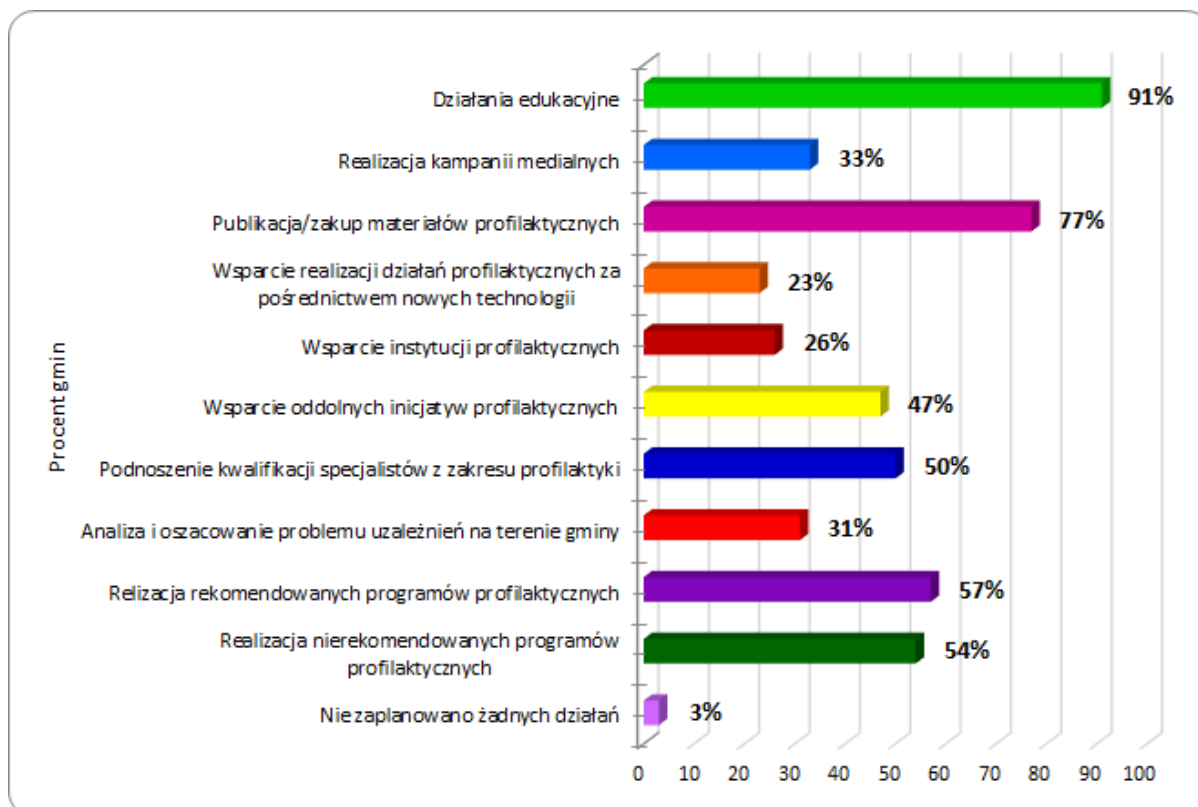

Zalecenie czujności może mieć uzasadnienie, ponieważ w porównaniu z poprzednim rokiem spadły nieznacznie oceny tego, jak wielki to problem. W gminach wiejskich na skali 10-cio punktowej, NPS oceniono średnio na "3", w gminach miejsko-wiejskich na "4", a w gminach-miastach powiatowych na nieco poniżej "4" (wyk. 35). Wobec tych trendów i ponad dekadę po drastycznych zmianach przepisów wykonawczych w tym zakresie - problem może nie być szeroko omawiany w prasie, ale istnieć jako pewna nisza, np. w przypadku zamówień online.

Działania profilaktyczne planowane w roku 2022

Gminy biorące udział w badaniu zapytano również o plany związane z profilaktyką uzależnień, które mają być realizowane w 2022 r. Chodzi tu o konkretne działania, a nie ogólnie rozumiane obszary profilaktyki uzależnień.

Wykres 36.: Działania profilaktyczne zaplanowane do realizacji przez gminy w roku 2022.

Ponownie, zdecydowana większość gmin województwa opolskiego (91%), deklaruje plany na realizację działań profilaktycznych polegających na szeroko rozumianej edukacji. Głównie mają się one opierać na zakupie (lub publikacji) materiałów profilaktycznych (77% gmin) oraz realizacji rekomendowanych (57% gmin) i nierekomandowanych (54% gmin) programów profilaktycznych. Zasadniczo, połowa gmin planuje w 2021 roku działania służące podnoszeniu kompetencji osób zaangażowanych w realizację działań w zakresie profilaktyki uzależnień (50%) oraz wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych tego typu działań (47%).

Wciąż niskie są plany wykorzystania internetu w profilaktyce (23% gmin), co jest zarówno spójne z wcześniej omawianymi odpowiedziami na inne pytania, jak i zdaje się być

niewykorzystaną szansą, biorąc pod uwagę to, że przez oba lata pandemii szkoły wypracowały standard uczenia się zdalnie. Wśród innych, "niepopularnych" planów są i kampanie medialne (33% gmin) i wspieranie instytucji profilaktycznych (26%), a także analizy problemów uzależnień (31% gmin).

Mocne i słabe profilaktyki w 2021 roku

Po raz kolejny zapytano przedstawicieli gmin o mocne i słabe strony ich działalności w obszarze profilaktyki i znów tylko niewielka część samorządów udzieliła odpowiedzi. Podobnie jak w latach ubiegłych, można interpretować ten fakt jako wskazówkę, że gminy nie mają się czym chwalić lub czym martwić w obszarze profilaktyki, ale także należy wnioskować o znikomej refleksyjności w tym obszarze. Stanowi to poważne zagrożenie dla działań profilaktycznych.

Mocne strony profilaktyki

Podobnie jak w roku ubiegłym, jedynie 5 gmin udzieliło odpowiedzi na pytanie o mocne strony profilaktyki województwa opolskiego, a 2 z nich udzieliły informacji o braku danych. Wymieniano następujące mocne strony (pisownia oryginalna):

- brak informacji w przedmiotowym zakresie
- Mocną stroną profilaktyki w Gminie * w 2021 r. była przede wszystkim możliwość sfinansowania różnych działań profilaktycznych i możliwość pozyskania dodatkowych środków na działalność np. placówki wsparcia dziennego. Mocna strona to także dobra współpraca jednostek takich jak GOPS w *, GKRPA, Policji i jednostek oświatowych.
- Nie mam zdania
- oddolne inicjatywy,
- profilaktyką objęto duże grupy społeczne

Jedna gmina podała przykłady konkretnych działań, które uważa za udane. To informacja ważna sama w sobie, ale także jako taka - w jednej gminie w województwie opolskim działania w zakresie profilaktyki uzależnień poddaje się refleksji i możliwe jest wyłonienie i wyartykułowanie pozytywnych przykładów. W dwóch kolejnych gminach, ogólnikowo wskazano na zasięg działań i na zaistnienie oddolnych inicjatyw. Również należy ocenić to pozytywnie. Jednak głównym wnioskiem dla województwa opolskiego płynącym z odpowiedzi

na pytanie o mocne strony, jest wysoce niepokojący fakt, że dla znacznej większości gmin takie strony nie istnieją, bądź niemożliwe jest ich raportowanie.

Słabe strony profilaktyki

Otrzymano dane na temat słabych stron profilaktyki w gminach od 8 ich przedstawicieli. Należy to interpretować przede wszystkim tak, że zdecydowana większość gmin nie była w stanie dokonać krytycznej oceny swoich działań. Uzyskano poniższe odpowiedzi (pisownia oryginalna):

- brak
- brak informacji w przedmiotowym zakresie
- Mało rozreklamowane
- Nie mam zdania
- Pandemia Covid - 19 utrudniła realizację działań profilaktycznych.
- Słabą stroną profilaktyki w Gminie * była ograniczona możliwość realizacji niektórych działań z uwagi na pandemię. Słaba strona to również coraz mniejszy dostęp do wykwalifikowanej i zaangażowanej kadry do realizacji działań profilaktycznych i pomocowych, szczególnie do pracy na obszarze wiejskim mimo bliskiego sąsiedztwa ze stolicą województwa.
- Trudno powiedzieć
- zbyt mała liczba podjętych działań

Dwie z nich to *de facto* braki odpowiedzi, a dwie kolejne informują o braku umiejętności lub możliwości odpowiedzi. Rozpatrujemy więc 4 odpowiedzi o słabych stronach profilaktyki w gminach, z których jedna dotyczy zbyt "małego rozreklamowania" działań, druga zbyt małej liczby podjętych działań, trzecia utrudnienia spowodowanego pandemią, a czwarta jest w pełni krytyczną i refleksyjną oceną sytuacji: zwłaszcza kadrowej. Należy te odpowiedzi zbiorczo ocenić jako katastrofalne, świadczące o niskim poziomie refleksyjności gmin prowadzących działania profilaktyczne i w zasadzie poddające pod wątpliwość całość działań podejmowanych w tym obszarze przez absolutną większość gmin województwa.

Działania związane z redukcją szkód w profilaktyce

Zadawanie po raz kolejny w ostatnich latach pytania o redukcję szkód (harm reduction) w profilaktyce uzależnień i używania substancji psychoaktywnych ma dwie funkcje poznawcze. Po pierwsze pozwala identyfikować działania mające na celu redukcję szkód w gminach, ale

również pozwala - pośrednio - zdiagnozować stan wiedzy i orientacji w aktualnych zmianach w świecie profilaktyki. Paradygmat redukcji szkód jest zbiorem działań opierających się na przekonaniu, że znacznie bardziej pożytecznym społecznie od działania o charakterze prohibicji i moralnego potępienia wobec użytkowników substancji psychoaktywnych, jest realistyczne adresowanie szkód, które używanie narkotyków wywołuje. Takie działania obejmują na przykład testowanie składu substancji, programy wymiany igieł, pokoje bezpiecznej iniekcji i inne.

W 23 gminach udzielono odpowiedzi na to pytanie, a w 2 kolejnych udzielono odpowiedzi negatywnej: przyznając, że działania z zakresu redukcji szkód nie były realizowane. Udzielone odpowiedzi kształtują się następująco (pisownia oryginalna):

1. 1. Prowadzenie porad psychologicznych, terapeutycznych 2. Kierowanie osób uzależnionych na badania przez lekarza biegłego i biegłego psychologa w celu wydania opinii 2. Kierowanie wniosków do Sądu Rejonowego w celu orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.
2. Dostęp do psychologa, możliwość korzystania z terapii, zajęcia edukacyjno-profilaktyczne z dziećmi
3. Działalność edukacyjno - informacyjna.
4. działalność punktu konsultacyjnego ds. uzależnień, działania gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, działania podjęte przez pedagogów szkolnych
5. Działania edukacyjne, profilaktyczne oraz informacyjne prowadzone sukcesywnie na terenie gm. Dąbrowa.
6. Działania w zakresie redukcji szkód to m.in. - działalność placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży również tam, gdzie w rodzinie występuje problem uzależnienia, - pomoc psychologiczna i psychoedukacyjna dla dzieci i młodzieży oraz rodziców, objęcie wsparciem asystenta rodziny z GOPS w Turawie rodzin, gdzie występuje problem uzależnienia, - pomoc finansowa z GOPS w Turawie dla rodzin, w których zła sytuacja finansowa jest także następstwem uzależnienia któregoś z członków rodziny, - wsparcie doradcze i warsztaty dla kadry pedagogicznej;
7. imprezy sportowe, pomoc OPS
8. kierowanie do psu, kierowanie do OTU

9. Konsultacje psychologiczne, warsztaty dla uczniów szkół podstawowych, szkolenie dla nauczycieli
10. porady psychologiczne w punkcie konsultacyjnym i w szkołach
11. Dostępność do specjalistów
12. pomoc psychologiczna
13. Programy profilaktyczne w Szkołach.
14. Prowadzono pomoc w formie terapii dla osób współuzależnionych oraz Punkt Konsultacyjny dla rodzin z problemami
15. Realizacja programów pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla specyficznych grup odbiorców.
16. Realizowano ponadpodstawowy program terapeutyczny dzięki podpisanej umowie z Przychodnią Terapii Uzależnienia min. grupy wsparcia, maratony, nawroty, terapie rodzinne,
17. W zakresie redukcji szkód były realizowane działania i programy mające na celu zredukowanie szkód zdrowotnych , społecznych i ekonomicznych wśród osób używających substancji psychoaktywnych.
18. Wspieranie działalności środowisk abstynenckich, udzielanie pomocy osobom z rodzin alkoholowych oraz z tych gdzie występuje przemoc (punkt konsultacyjny)
19. prowadzenie Gminnego Punktu Konsultacyjnego
20. Prowadzenie Punktu Konsultacyjnego dla osób uzależnionych i członków ich rodzin
21. Warsztaty profilaktyczne dla uczniów, szkolenia profilaktyczne dla rodziców, szkolenia dla sprzedawców napojów alkoholowych, promocja zdrowia, konkursy literackie i plastyczne, podnoszenie kwalifikacji specjalistów z zakresu profilaktyki, zakup materiałów profilaktycznych.
22. Wsparcie terapeutyczne i psychologiczne dla osób i ich rodzin po leczeniu
23. Wspieranie rodzin abstynenckich

Nawet przy bardzo swobodnej definicji redukcji szkód w zasadzie żadnego z powyższych działań nie można zakwalifikować jako takiego. Podobnie jak w ubiegłych latach, można to

zinterpretować następująco: A) działań z zakresu redukcji szkód się nie przeprowadza, B) badani przedstawiciele gmin mogą nie dysponować wiedzą na temat tego, czym harm reduction jest, a co za tym idzie - nie orientować się w aktualnych dyskusjach na polu profilaktyki, a także C), że wobec braku działań (i wiedzy) badani podają jakiegokolwiek informacje by zapełnić próżnię w raporcie. Ta trzecia hipoteza jest równie niepokojąca, co dwie pierwsze, ponieważ poddaje pod wątpliwość przekazywane w ankietach dane w ogóle.

Działania profilaktyczne w zakresie redukcji szkód do realizacji w przyszłości

W związku z powyższymi odpowiedziami, jeszcze trudniej dokonywać oceny planów związanych z działaniami w nurcie redukcji szkód. 23 gminy udzielił odpowiedzi na pytanie o przyszłość i działania HR, ale nawet przy bardzo liberalnej definicji redukcji szkód nie da się żadnej uznać za adekwatną. Udzielone odpowiedzi zebrano poniżej (pisownia oryginalna):

1. Działalność edukacyjno - informacyjna. Wspieranie instytucji, stowarzyszeń i wszelkich organizacji skupiających dzieci i młodzież.
2. Działalność punktu doradczego - konsultacyjnego dla rodzin, w tym dla osób uzależnionych i współuzależnionych.
3. Działania edukacyjne, realizacja programów.
4. GKRPA opierając o praktykę z ostatniego okresu postanowiła kontynuować dotychczasowe prowadzone działania na terenie gminy dodatkowo wzbogacając je o nowe pomysły aby dotrzeć do jak największej grupy odbiorców. Warto podkreślić, że działania członków GKRPA są elastyczne dostosowane do aktualnej sytuacji która w ostatnim okresie dynamicznie się zmienia.
5. Konsultacje psychologiczne, warsztaty dla uczniów szkół podstawowych, szkolenie dla nauczycieli przeprowadzanie programów rekomendowanych
6. kontynuacja działalności punktu konsultacyjnego ds. uzależnień, praca gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.
7. meetingi, spotkania ze specjalistami
8. objęcie wybranych terenów miasta monitoringiem, praca z rodzinami osób uzależnionych i doświadczających przemocy domowej
9. Powołanie punktu konsultacyjnego/terapeutycznego
10. programy profilaktyki zdrowotnej (szczepienia profilaktyczne, badania krwi w kierunku zakażeń HIV, HBV, HCV)

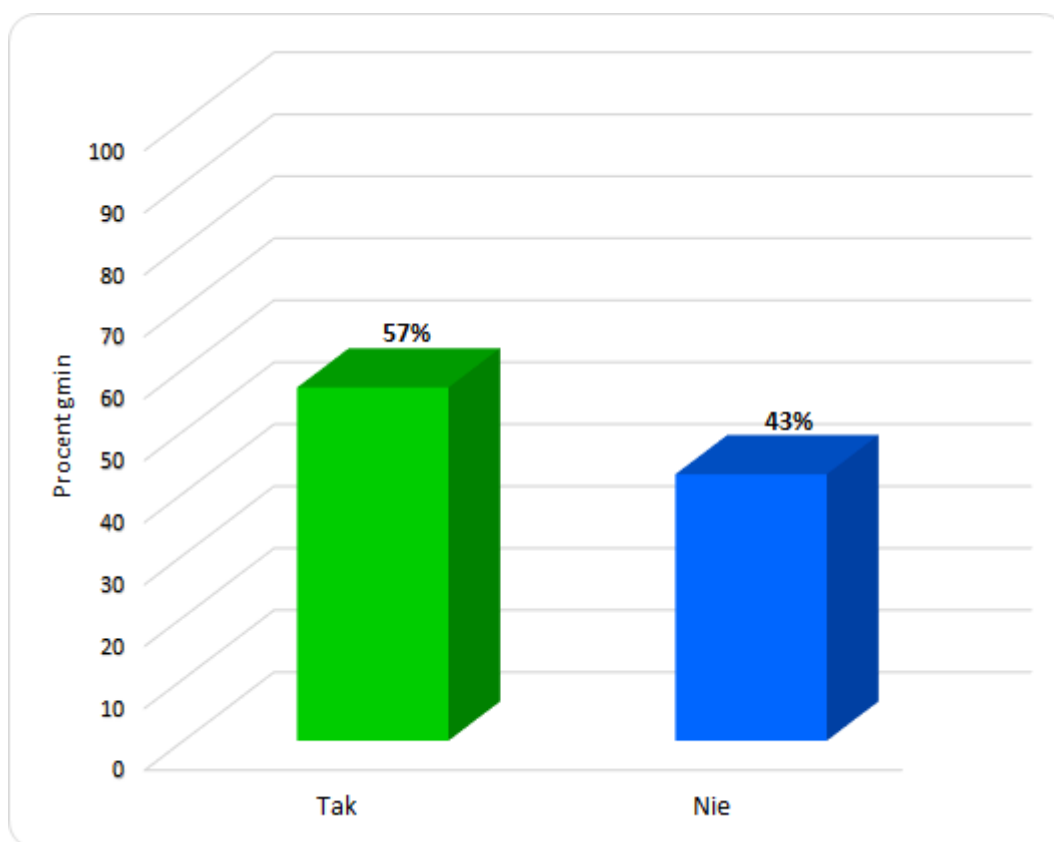
11. Programy rekomendowane
12. realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych
13. Jak wyżej oraz realizacja programu ograniczania picia, a także działania w zakresie pomocy dzieciom z FASD
14. Kontynuacja dotychczasowych działań.
15. kontynuacja działań: pomoc w formie terapii dla osób współzależnionych oraz Punkt Konsultacyjny dla rodzin z problemami
16. Kontynuowanie dotychczas prowadzonych działań w zakresie profilaktyki.
17. Programy profilaktyczne.
18. W przyszłości również będą realizowane działania i programy, mających na celu redukcję szkód zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych wśród osób używających substancji psychoaktywnych .
19. szkolenia
20. Warsztaty profilaktyczne dla uczniów, szkolenia profilaktyczne dla rodziców, szkolenia dla sprzedawców napojów alkoholowych, promocja zdrowia, konkursy literackie i plastyczne, podnoszenie kwalifikacji specjalistów z zakresu profilaktyki, zakup materiałów profilaktycznych.
21. wsparcie aktywności zawodowej osób,
22. Wsparcie terapeutyczne i psychologiczne dla osób i ich rodzin po leczeniu
23. Wspieranie rodzin abstynenckich, pomoc psychologiczna dla dzieci i ich opiekunów

Przedstawione propozycje mogą zostać uznane po części za interesujące plany, ale to, czemu urzędnicy odpowiedzialni za realizację profilaktyki nie potrafią udzielić odpowiedzi na pytanie o paradygmat profilaktyczny obecny w dyskusjach na jej temat od wielu lat, pozostaje samo w sobie bardzo niepokojącym wskaźnikiem dot. orientacji decydentów w temacie profilaktyki. Prawdopodobnie, produktywnym wnioskiem z przeglądu odpowiedzi na pytania o redukcję szkód jest pilna potrzeba aktualizacji wiedzy o współcześnie toczących się dyskusjach w obszarze profilaktyki. Można rozważyć współpracę z naukowcami w regionalnych uczelniach lub dofinansowanie wyjazdu lokalnych decydentów np. na szkolenia czy szkoły letnie organizowane przez Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii. Pytanie o redukcję szkód należy potraktować jak "papierek lakmusowy" opolskiej profilaktyki.

Zapotrzebowanie na szkolenia

Kolejny raz zadano także pytanie o potrzeby szkoleniowe w gminach. Zapotrzebowanie badano w 2 kategoriach: dla osób koordynujących zadania profilaktyczne w gminie, a także dla realizatorów tych zadań. Nieco więcej niż połowa (57%) gmin zgłosiła zapotrzebowanie na szkolenia dla koordynatorów (wyk. 37).

Wykres 37.: Odsetek gmin deklarujących zapotrzebowanie wsparcia szkoleniowego dla osób koordynujących realizację zadań dotyczących problematyki alkoholowej i narkotykowej.

Zasadniczym celem tej części badania było poznanie zapotrzebowania na konkretne tematy szkoleń dla osób koordynujących działania profilaktyczne. W tej edycji badania uzyskano 37 odpowiedzi, które przedstawia tabela 8. To nieco więcej niż w roku poprzednim, kiedy gminy zgłosiły 35 propozycji tematów szkoleń dla koordynatorów profilaktyki.

Niektóre gminy zgłaszały zapotrzebowanie na więcej niż jeden temat szkolenia, zgłoszono ich więc w sumie 47. Najczęściej zgłaszanym zapotrzebowaniem jest realizacja profilaktyki (12 wskazań), a zaraz za nią aspekty prawne (10 wskazań). Następnie, wskazywano na zapotrzebowanie na szkolenie realizatorów (7 razy), co należy odnotować, ale także

krytycznie ocenić w odniesieniu do treści pytania, które jednoznacznie dotyczyło szkoleń dla koordynatorów profilaktyki. 6 wskazań uzyskało projektowanie strategii profilaktyki. Pozostałe kategorie wskazywane rzadziej, oraz oryginalne zapotrzebowanie prezentuje tabela 8.

Tabela 8.: Zestawienie propozycji tematów i kategorii szkoleń dla koordynatorów w gminach

Odpowiedź w ankiecie (pisownia oryginalna)	Kategoria tematyczna szkolenia
Aktualizacja w zakresie obowiązujących przepisów i rekomendacji np. w zakresie tworzenia, wdrażania i finansowania Gminnych Programów Profilaktyki Uzależnień.	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne
aktualne przepisy dot. realizacji przepisów prawnych	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne
budowanie gminnych programów profilaktyki, tj. jak wyznaczać cele i jak w oparciu o te cele zbudować zadania, które pozwolą te cele osiągnąć	<ul style="list-style-type: none"> • projektowanie strategii profilaktycznych
Diagnoza problemów społecznych dot. uzależnień.	<ul style="list-style-type: none"> • diagnoza problemów
dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> • przeciwdziałanie przemocy rodzinnej
działania podejmowane w zakresie realizacji programów profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
Działania w zakresie redukcji szkód.	<ul style="list-style-type: none"> • redukcja szkód
Edukacja w zakresie metod i sposobów zachęcania różnych środowisk społecznych do udziału w działaniach profilaktycznych.	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
Finansowanie autorskich programów profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none"> • finansowanie profilaktyki
finansowanie GPRPA	<ul style="list-style-type: none"> • finansowanie profilaktyki
każde tematyka związana z profilaktyką	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
motywowanie ludzi do leczenia	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
nowe rodzaje środków psychoaktywnych, postępowanie z osobami uzależnionymi, najnowsze podejścia do profilaktyki uzależnień	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenie realizatorów

Oblicza uzależnień w dobie pandemii.	<ul style="list-style-type: none"> • profilaktyka a pandemia
opracowanie i realizacja gminnych programów przeciwdziałania uzależnieniom, sprawozdawczość z ich zakresu, zlecenie realizacji zadań wynikających z programów,	<ul style="list-style-type: none"> • projektowanie strategii profilaktycznych • realizacja profilaktyki • aspekty prawne
organizacja pracy komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w świetle nowych przepisów	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne
podnoszenie kwalifikacji współpracy z klientem aktualizacja stanu prawnego	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia realizatorów
Pogłębienie wiedzy z zakresu w/w uzależnień. Tworzenie i realizacja Gminnego Programu.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia realizatorów
Pomoc dzieciom krzywdzonym w rodzinach alkoholowych Pomoc osobą współuzależnionym	<ul style="list-style-type: none"> • przemoc w rodzinie
Profilaktyka dot. używania środków psychoaktywnych; Profilaktyka i przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
Realizacja szkoleń stacjonarnych a nie o-line, które są mało efektywne.	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
Realizowanie i finansowanie gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień w 2022 r.	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja i finansowanie profilaktyki
Skuteczna profilaktyka w okresie pandemii	<ul style="list-style-type: none"> • profilaktyka a pandemia
szkolenia z zakresu opracowania nowych, wspólnych „programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii” -	<ul style="list-style-type: none"> • projektowanie strategii profilaktycznych • szkolenia realizatorów
szkolenie dotyczące realizowania tworzenia i realizowania Gminnych Programów Profilaktyki	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia realizatorów
Szkolenie w zakresie profilaktyki narkotykowej.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia realizatorów
Szkolenie z zakresu uzależnień behawioralnych.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia realizatorów
Tworzenie i realizowanie Gminnych Programów Profilaktyki Uzależnień.	<ul style="list-style-type: none"> • Projektowanie strategii profilaktycznych • realizowanie profilaktyki

Tworzenie programów profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none"> • projektowanie strategii profilaktycznych
uzależnienia behawioralne	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
uzależnienie alkoholowe, behawioralne	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
w zakresie inicjatywy oddolnej.	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja profilaktyki
W zakresie praktycznych wskazówek do realizacji Gminnych Programów, z uwzględnieniem różnic pomiędzy poszczególnymi realizatorami (gmina, powiat, województwo) np. dofinansowywania poradni odwykowych (jak to robić na podstawie istniejących przepisów), diagnoza (komu najlepiej zlecać i w jakim obszarze),, realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych (jakie i w jakiej kolejności aby ich oddziaływanie było jak najlepsze), w zakresie przeciwdziałania narkomanii (od czego zacząć i jakie działania podejmować aby przynosiły efekty) . Ponadto w zakresie funkcjonowania Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - procedury (sprawdzone i najlepsze praktyki), odpowiedzialność, ochrona danych osobowych itp.	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne • finansowanie profilaktyki
Wsparcie szkoleniowe - wdrażające dla osoby koordynującej w związku ze zmianami w budowie gminnego programu profilaktyki po nowelizacji ustawy.	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne
Wydatkowanie środków w ramach GPRPA, procedura skierowania na leczenie odwykowe	<ul style="list-style-type: none"> • finansowanie profilaktyki
Zadania GKRPA. Ochrona danych osobowych, Motywowanie do leczenia	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne • realizacja profilaktyki
Ze względu na nowelizację przepisów zachodzi konieczność kompleksowego szkolenia łącznie z wydatkowaniem środków, przygotowaniem programów autorskich	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne
Zmiany prawne, rozmowa z osobą uzależnioną. Każde szkolenie będzie miało pozytywny wpływ na podniesienie kompetencji	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne • szkolenia realizatorów

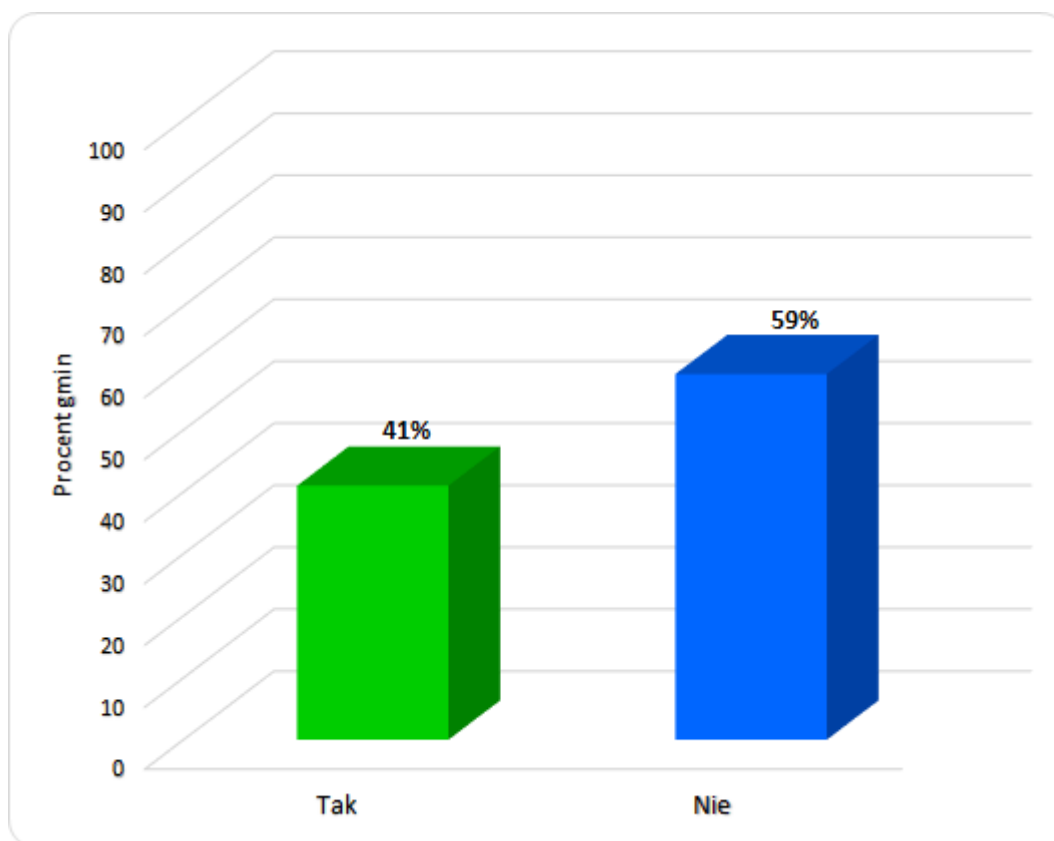

Aktualizacja w zakresie obowiązujących przepisów i rekomendacji np. w zakresie tworzenia, wdrażania i finansowania Gminnych Programów Profilaktyki Uzależnień.	<ul style="list-style-type: none"> • aspekty prawne • projektowanie strategii profilaktycznych
--	--

W zestawieniu z wieloma innymi pytaniami, które w tym raporcie poddano krytycznej ocenie, to wyrażone wprost zapotrzebowanie na kluczowe tematy szkoleń powinno być potraktowane z całą powagą: decydentów w gminach należy kształcić i wesprzeć w wypracowywaniu całościowego, strategicznego spojrzenia na lokalną profilaktykę.

Zapytano także o zapotrzebowanie szkoleniowe dla osób realizujących działania profilaktyczne w gminach. Takie zapotrzebowanie zgłosiło tylko 41% gmin, nieco więcej niż w roku poprzednim (wyk. 38).

Wykres 38.: Odsetek gmin deklarujących zapotrzebowanie wsparcia szkoleniowego dla realizatorów zadań podejmowanych w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz gminnego programu przeciwdziałania narkomanii.

Wypełniających ankietę poproszono o podanie tematyki szkoleń oraz ewentualnych grup odbiorców i ich liczebności. Tabele 9-11 zawierają zestawienia tych odpowiedzi (pisownia oryginalna). Trzy tabele odzwierciedlają trzy pola do uzupełnienia w ankiecie, gdzie w 1. polu (i 1. tabeli) gminy wskazywały tematykę pierwszej potrzeby, a w 3. polu (3. tabeli) takie tematy szkoleń, które potrzebują w dalszej kolejności.

Tabela 9.: Zestawienie propozycji tematów i adresatów szkoleń (1)

Tematyka szkolenia 1.	Gropy adresatów	Liczba adresatów
behawioralne	nauczyciele, pedagodzy	10

dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie	członkowie komisji	5
interwencje kryzysowe	pracownik OPIWR	1
motywacja do poddania się leczeniu	wszyscy członkowie komisji	6
narkomania	nauczyciele	5
nowe rodzaje środków psychoaktywnych	Członkowie GKRPA, nauczyciele, rodzice	100
Oblicza uzależnień w dobie pandemii.	pełnomocnik	1
podniesienie praktycznych kompetencji osób zajmujących się pracą z młodzieżą i działaniami profilaktycznymi.	osoby, które zajmują się działalnością pomocową w strukturach oświaty, pomocy społecznej, członkowie GKRPA	15
Prace GKRPA w czasie epidemii	członkowie komisji	6
Profilaktyka a sport	nauczyciele w-f, trenerzy	20
profilaktyka alkoholowa	nauczyciele, pedagodzy, pełnomocnik	100
Profilaktyka alkoholowa, uzależnienia behawioralne, przemoc oraz ochrona zdrowia psychicznego.	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	5
Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych	członkowie komisji GKRPA	5
Profilaktyka uzależnień, w tym behawioralnych	nauczyciele, GKRPA, GOPS	50
realizacja zajęć socjoterapeutycznych	nauczyciele	5
realizacja programów rekomendowanych	nauczyciele	60
szkolenie nt. zadań które powinny być realizowane (tzn. mają udowodnioną skuteczność) oraz zadań, których nie powinno się realizować, z uwagi na brak potwierdzonej skuteczności	nauczyciele/pedagodzy szkolni, radni	
szkolenie podstawowe	Członkowie GKRPA	3

Szkolenie dla nowych realizatorów programów profilaktycznych.	Nauczyciele	12
Tworzenie i realizowanie GPPIRPA oraz Narkotykowych		
Uzależnienia behawioralne	kadra pomocowa	15
uzależnienia alkoholowe	członkowie komisji	4
uzależnienia behawioralne	osoba odpowiedzialne za realizację programu	1
uzależnienia behawioralne	placówki oświatowe, GOPS, organizacje pozarządowe	3
Uzależnienia behawioralne	członkowie GKRPAIPN; pedagodzy	10-12
Uzależnienia behawioralne, szczególnie uzależnienia młodych osób, nowe zagrożenia	Oświata,	
W zakresie problemów wychowawczych	rodzice	30
Wykorzystanie technik dialogu motywującego w pracy terapeutycznej, rehabilitacyjnej i post rehabilitacyjnej w zakresie uzależnień	realizatorzy zadań ujęci w programie	100

Tabela 10.: Zestawienie propozycji tematów i adresatów szkoleń (2)

Tematyka szkolenia 2.	Adresaci	Liczba adresatów
alkohol	nauczyciele	5
Dzieci z FASD	nauczyciele, pedagodzy, wychowawcy świetlic, lekarze pediatrzy	20
postępowanie z osobami uzależnionymi	Członkowie GKRPA	5

Praca z dziećmi i młodzieżą w obliczu nowych zagrożeń.	nauczyciele, stowarzyszenia, kluby itp.	20
Profilaktyczne działania w czasach pandemii	GKRPA, OliPS	
profilaktyka narkotyki	nauczyciele, pedagodzy, pełnomocnik	100
Przemoc w rodzinie	członkowie komisji GKRPA	5
Realizacja i finansowanie Gminnych Programów	kadra pomocowa	10
Redukcja szkód	nauczyciele, GKRPA, GOPS	50
Szkody wynikające z nadużywania środków psychoaktywnych	rodzice, nauczyciele, GKRPA, OPS	50
Szkolenie przygotowujące realizatorów do samodzielnego prowadzenia rekomendowanych programów profilaktycznych	nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy, terapeuci	100
uzależnienie behawioralne	pedagodzy	2
zaburzenia u dzieci i młodzieży	pracownik OPIWR	1

Tabela 11.: Zestawienie propozycji tematów i adresatów szkoleń (3)

Tematyka szkolenia 3.	Adresaci	Liczba adresatów
------------------------------	-----------------	-------------------------

najnowsze podejścia do profilaktyki uzależnień	Członkowie GKRPA	5
Działalność GKRPA	członkowie GKRPA	5
Kontakt interwencyjny z uczniem przejawiającym zachowania ryzykowne	studenci psychologii, pedagogiki i resocjalizacji uczelni wyższych, którzy w przyszłości będą mogli podjąć pracę w jednostkach pomocowych na terenie miasta Opola	100
uzależnienia behawioralne	nauczyciele, rodzice	30
Zaburzenia występujące u dzieci wynikające ze stanu epidemii	nauczyciele pedagogzy, wychowawcy świetlic	20

Współpraca z UMWO

Badanych zapytano także o to, "w jakim zakresie gmina mogłaby/chciałaby współpracować z Samorządem województwa opolskiego w 2021 r. w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz ochrony zdrowia psychicznego?". Odpowiedzi na to pytanie dają obraz oczekiwań, które wobec Urzędu Marszałkowskiego województwa opolskiego formułują przedstawiciele ankietowanych gmin. Przedstawiciele 12 gmin nie udzielili odpowiedzi na to pytanie (szczegółowo prezentuje je tabela 12.). W przypadku 6 gmin była to odpowiedź wprost negatywna lub na tyle ogólnikowa, że uznana za brak danych. Oznacza to, że zdecydowana większość gmin ma oczekiwania wobec samorządu województwa i jest w stanie je wyartykułować.

Tabela 12.: Zestawienie odpowiedzi na pytanie o ewentualną współpracę z UMWO

Odpowiedź w ankiecie (pisownia oryginalna)	Kategoria działań
szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia

szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
brak uwag	<ul style="list-style-type: none"> • b/d
doradztwo	<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo
dostępność do specjalistów	<ul style="list-style-type: none"> • dostęp do specjalistów
GKRPA jest otwarta na wszelaką współpracę i kooperację w tym uczestnictwo w webinarach i szkoleniach na poziomie wojewódzkim.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • koordynacja
Gmina chciałaby współpracować z Samorządem Województwa Opolskiego w 2022 r. korzystając ze szkoleń w obszarze profilaktyki uzależnień , przemocy oraz zdrowia psychicznego.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
kampania społeczna, warsztaty dla realizatorów zadań dotyczących problematyki alkoholowej i narkotykowej.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • kampania społeczna
Konferencje tematyczne w oparciu o badania na zlecenie SWO	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • dane
Konferencje i szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Konferencji i doształcania	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
kontakt w sprawach bieżących - spotkania online realizowane w 2021 i 2021 są bardzo dobrym pomysłem	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • koordynacja
Korzystanie z nieodpłatnych szkoleń, udział w konferencjach.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
nie mamy takiej potrzeby.	<ul style="list-style-type: none"> • brak potrzeby
nie wiem	<ul style="list-style-type: none"> • b/d
Nie wiem	<ul style="list-style-type: none"> • b/d
organizacja konferencji	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
organizacja konferencji, szkoleń	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Organizacja spotkań ze specjalistami w dziedzinie uzależnień.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia

organizacja szkoleń	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Organizacja szkoleń	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Organizacja spotkań ze specjalistami np. prawnikami, psychologami (..)	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
poprzez udział w szkoleniach i naradach	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • koordynacja
Potrzebne jest wsparcie szkoleniowe	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych skierowanych do różnych grup odbiorców.	<ul style="list-style-type: none"> • kampanie
Przede wszystkim w zakresie udziału w szkoleniach, warsztatach, webinarach, konferencjach tematycznych.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
przeływ najnowszych informacji i danych statystycznych	<ul style="list-style-type: none"> • dane
Realizacja wspólnych projektów dotyczących wsparcia zdrowia psychicznego uczniów, w tym uczniów szkół średnich udział w szkoleniach/ konferencjach	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja projektów • szkolenia
Realizacja wspólnych projektów, - pogadanek, spotkań	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja projektów
realizacja zadań powiązanych we współpracy instytucjonalnej	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja projektów
Rozpropagowanie materiałów informacyjnych, współorganizacja imprez o tematyce profilaktycznej	<ul style="list-style-type: none"> • kampanie
rozwój kompetencji, organizacja szkoleń, konferencji, możliwość zasięgnięcia porad	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • doradztwo
spotkania robocze, których tematem byłoby omawianie bieżących zmian, przekazywanie zaleceń i rekomendacji dot. realizowania działań profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja
stosownie do potrzeb	<ul style="list-style-type: none"> • b/d
stworzenie mobilnego zespołu specjalistów m.in. terapeuta psycholog, pedagog która mogła by wspomóc członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych szczególnie gmin oddalonych od Poradni ds. Leczenia Uzależnień w kwestii doradczej, konsultacyjnej,	<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo

Szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Szkolenia koordynatorów, pracowników zajmujących się realizacją zadań w gminie.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
szkolenia w zakresie ustawodawstwa, współpraca przy realizacji programów profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Szkolenia, darmowe gadżety,	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Szkolenia, konsultacje	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Trudno powiedzieć - to pytanie nie dp Pełnomocnika.	<ul style="list-style-type: none"> • b/d
uczestnictwo w szkoleniach/konferencjach	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
udział w kampaniach profilaktycznych, udział w szkoleniach	<ul style="list-style-type: none"> • kampanie • szkolenia
Udział w konferencjach	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Udział w organizowanych przez Samorząd Województwa Opolskiego szkoleniach, konferencjach w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień oraz ochrony zdrowia psychicznego.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Udział w spotkaniach , webinarjach, konferencjach poświęconych profilaktyce	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
udział w szkoleniach	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
W obszarze realizowania programów i podejmowania działań zapisanych w Gminnym Programie Profilaktyki oraz trudności jakie powoduje pandemia Covid-19	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja programów • doradztwo
w zakresie doradztwa i wymiany doświadczeń.	<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo
w zakresie możliwości podejmowanych działań	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja
W zakresie szkoleń	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
W zakresie szkoleń, dostarczania informacji o zmianach w prawie oraz ich interpretowania, praktycznych wskazówek i wzorów dokumentów, które ułatwiłyby realizację niektórych działań,	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • koordynacja

W zakresie szkoleń, organizacji konferencji, realizacji programów profilaktycznych.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • realizacja programów
Wspólne kampanie edukacyjne, zajęcia z uzależnionymi, spotkania dot. wymiany doświadczeń.	<ul style="list-style-type: none"> • kampanie • koordynacja
wspólne konferencje, działania profilaktyczne	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia • realizacja programów
Współpraca dotycząca sfery uzależnień behawioralnych , szczególnie dzieci i młodzieży.	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja
Współpraca poprzez szkolenia, sympozja itp.	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Współpraca poprzez współorganizowanie warsztatów, spotkań	<ul style="list-style-type: none"> • szkolenia
Współpraca w celu rozwiązywania profilaktyki problemów uzależnień oraz ochronę zdrowia psychicznego	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja
współpraca w zakresie podejmowanych działań podczas realizacji programów oraz podejmowanie wspólnych inicjatyw	<ul style="list-style-type: none"> • realizacja programów
Wymiana doświadczeń, szkolenia	<ul style="list-style-type: none"> • koordynacja • szkolenia
Wymiana doświadczeń, wskazanie dobrych praktyk.	<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo
Wymiana informacji.	<ul style="list-style-type: none"> • doradztwo
Zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej.	<ul style="list-style-type: none"> • dostęp do specjalistów

Najciekawszym pomysłem wydaje się (podświetlony kolorem) postulat powołania mobilnego zespołu specjalistów, który mógłby operować w województwie. Taki zespół interdyscyplinarny mógłby pełnić rolę doradczą, odpowiadając konkretnie na potrzeby danej gminy. Zasadność tego pomysłu potwierdzają statystyki odpowiedzi na to pytanie: połowa z nich to zapotrzebowanie na szkolenia (41 gmin), kolejnych 10 gmin postulowało pewną formę koordynacji działań, 7 gmin prosiło o doradztwo, a kolejne 7 chciałoby realizować programy lub projekty. Warto zaadresować ten wniosek o współpracę.

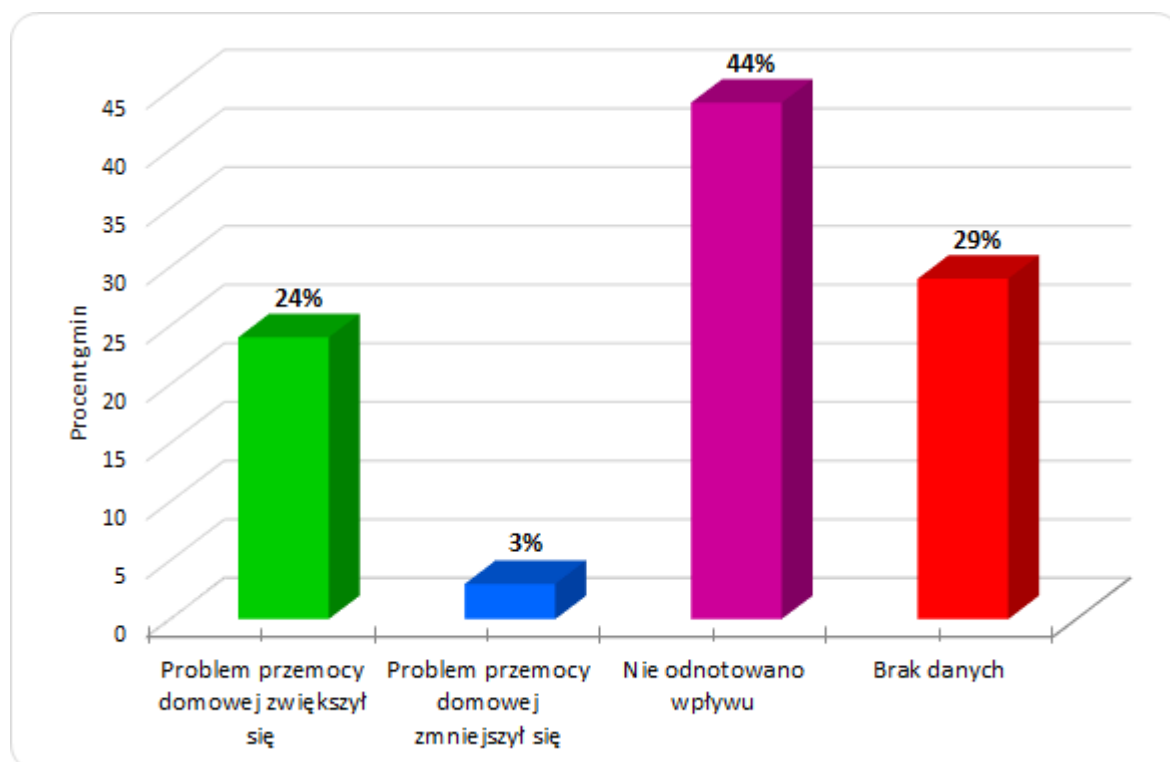
Profilaktyka i zwalczanie HIV i AIDS

W pytaniu o realizowane na terenie gmin działania profilaktyczne zapobiegające zakażeniom HIV i AIDS ponownie (w porównaniu z rokiem ubiegłym) zanotowano spadek, oznaczający bardzo niskie zaangażowanie w tę problematykę w gminach. Jedna gmina prowadziła działania informacyjno-edukacyjne w tym zakresie.

Przemoc domowa a Covid-19

W związku z sytuacją pandemii, ponownie zapytano w tej edycji badania również o problem przemocy domowej w związku z ograniczeniami w przemieszczaniu się i zintensyfikowanym pozostawaniem w domach. Ankietowani przedstawiciele gmin w niemal połowie (44%) nie odnotowali wpływu pandemii na zjawisko przemocy domowej. Natomiast ¼ zarejestrowała zwiększenie problemu przemocy, a kolejne 29% nie dysponuje danymi by wydawać sądy na ten temat (wykr. 39).

Wyk 39.: Problem przemocy domowej, a pandemia Covid-19.

Spośród gmin, które raportowały wpływ epidemii Cov-19 na problem przemocy domowej, 15 udzieliło szczegółowej informacji. Podstawową przyczyną było nadużywanie alkoholu i sytuacja izolacji. Odnotowano również problemy związane z utratą pracy i przemocą ekonomiczną. Szczegółowo odpowiedzi i przypisane im kategorie przedstawia tabela 13.

Tabela 13.: Problemy przemocy domowej a pandemia Covid-19 - opisy

Odpowiedź w ankiecie (pisownia oryginalna)	Kategoria zjawiska
Agresja słowna, szantaż emocjonalny, przemoc fizyczna	<ul style="list-style-type: none"> • przemoc werbalna • przemoc fizyczna
izolacja wzmacnia konflikty, nasila stosowanie przemocy w rodzinach - sprawcy czują się bardziej bezkarni, instytucje pomocowe mają zmniejszony dostęp do wejścia w środowisko domowe	<ul style="list-style-type: none"> • izolacja • ograniczony dostęp pomocy
izolacja, utrata pracy, wzrost zachorowań i zgonów w rodzinach spowodowały wzrost osób, które sięgnęły po alkohol / uzależniły się od alkoholu i wzrost zachowań agresywnych wobec osób najbliższych	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • utrata pracy
mobbing słowny, siłowy,	<ul style="list-style-type: none"> • przemoc werbalna
Nadużywanie alkoholu, izolacja, utrata pracy, depresja	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • utrata pracy • izolacja
Najczęstszą przyczyną przemocy jest nadużywanie alkoholu spowodowane brakiem pracy jak również chęci do pracy, a w związku z tym brakiem środków finansowych. Ograniczenia w wychodzeniu z domu, wspólne przebywanie w domu całych rodzin, problemy wychowawcze powodujące przerzucanie winy za wszelkie niepowodzenie przez rodziców z jednego na drugie.	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • utrata pracy • izolacja
narastanie frustracji domowników z racji przymusowej izolacji , długi pobyt dzieci w domach budzi trudności z organizacją zajęć domowych	<ul style="list-style-type: none"> • izolacja
problemy związane ze zwiększonym nadużywaniem alkoholu	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol
przemoc psychiczna zaniedbanie przemoc ekonomiczna	<ul style="list-style-type: none"> • przemoc psychiczna • przemoc ekonomiczna
Przemoc w rodzinie zwiększyła się w związku z nadużywaniem alkoholu i wraz z zażywaniem dopalaczy i środków odurzających.	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • środki psychoaktywne

Przyczyny: alkohol, ciągłe przebywanie członków rodziny pod jednym dachem, utrata pracy i brak dochodów. Konsekwencje: agresywne zachowania wobec siebie, bójki, ograniczanie dostępu do pieniędzy osobie niepracującej.	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • izolacja • przemoc ekonomiczna
Wzrost liczby Niebieskich Kart. Nasilenie przemocy fizycznej, gdzie oprawcą jest mąż będący pod wpływem alkoholu, a ofiarą żona. Nasilenie upatrujemy w izolacji domowej i spożywanie alkoholu w miejscu zamieszkania. Konsekwencje to rozpad więzi rodzinnych, rozpad rodziny. Pojawił się też problem znęcania się fizycznego i psychicznego dorosłego dziecka nad rodzicem.	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • męska przemoc • przemoc wobec rodziców • wzrost interwencji
wzrost spożywania alkoholu przez osoby będące w izolacji, wzrost młodych kobiet nadużywających alkoholu	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • izolacja
Z uwagi na pandemię zmniejszyła się liczba zgłaszanych przypadków przemocy.	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie przemocy
zwiększona ilość interwencji policji, sięganie po alkohol	<ul style="list-style-type: none"> • alkohol • wzrost interwencji

Podsumowanie:

Procesy odnotowane w tej edycji badania są bardzo szczegółowo zaprezentowane powyżej i nie ma potrzeby ponownie ich przywoływać. Na koniec raportu zestawiono jednak wybrane wątki ze względu na ich istotność. Następnie zasugerowano pewne działania związane z nimi. Lista nie ma charakteru wyczerpującego.

Istotne wątki w danych i propozycje działań:

- W 2021 roku 35% gmin zadeklarowało, że **wysoki koszt był główną przyczyną, przez którą rekomendowane programy profilaktyczne nie były realizowane** na ich terenie. Programy rekomendowane stanowią podstawę profilaktyki opartej na danych naukowych, są sprawdzone i bezpieczne.

- Do rozważenia:

Możliwości podjęcia kroków systemowych, w celu obniżenia kosztów realizacji programów profilaktycznych (np.: współpraca gmin w celu organizacji realizacji tego typu programów; współuczestnictwo jednostek edukacyjnych z różnych gmin w realizowanych programach rekomendowanych). Promocja wśród

decydentów, odpowiedzialnej, profesjonalnej profilaktyki i znaczenia programów rekomendowanych dla jej realizacji.

- W 2021 r. jedynie co czwarta gmina województwa opolskiego miała wiedzę na temat **dostępności kadry kompetentnej by realizować rekomendowane programy profilaktyczne**. W pozostałych przypadkach nie było realizatorów lub wiedzy o nich. To druga poważna przeszkoda w realizacji profesjonalnej profilaktyki.

- Do rozważenia:

Możliwości współpracy w celu stworzenia wojewódzkiej bazy realizatorów; skoordynowanie działań w celu kształcenia specjalistów i optymalizacji kosztów tego procesu.

- Zmniejszył się nieco odsetek gmin, które udzieliły wsparcia dla **realizacji działań profilaktycznych objętych ewaluacją**. W roku 2021 było to jedynie 30% gmin województwa opolskiego. W sytuacji niezrealizowania przez gminy programów rekomendowanych, wszelkie działania autorskie powinny być objęte oceną skuteczności i bezpieczeństwa realizacji.

- Do rozważenia:

Promowanie kultury ewaluacji jako klimatu dla odpowiedzialnej i refleksyjnej polityki w zakresie profilaktyki, a nie dyscyplinowania i weryfikacji. Stworzenie i udostępnienie na poziomie województwa prostych i łatwych do adaptacji narzędzi ewaluacyjnych do użycia w gminach.

- Gminy województwa opolskiego **nie realizowały działań profilaktycznych za pośrednictwem internetu** z wielu przyczyn: braku wyspecjalizowanej kadry, przekonania o niewystarczających efektach, braku infrastruktury oraz braku wystarczających środków finansowych na ten cel. Po doświadczeniu pandemii i niemalże uniwersalnej dostępności uczniów poprzez kanały zdalne, niewykorzystanie sieci do działań profilaktycznych jest stratą potencjału.

- Do rozważenia:

Współpraca gmin ze szkołami i specjalistami z zakresu profilaktyki w celu wypracowania możliwych do realizacji działań profilaktycznych za pomocą internetu.

- **Aż 19% gmin wspierało działania tylko pozornie związane z profilaktyką** uzależnień od substancji lub/i profilaktyką uzależnień behawioralnych. W większości udzielanych odpowiedzi ten związek był niejasny lub poziom uogólnienia odpowiedzi był na tyle wysoki, że uniemożliwia jednoznaczną ocenę związku, np. "Organizacja różnych wyjazdów", "Zakup odblasków dla uczniów", "Zajęcia taneczne dla dzieci".
  - Do rozważenia:

Szkolenia dla decydentów dot. podstaw profilaktyki i stworzenie wojewódzkiego katalogu dobrych i złych praktyk w obszarze profilaktyki by pomóc osobom odpowiedzialnym podejmować decyzje w tym obszarze.
- W tym roku jeszcze bardziej **niechętnie dotowano działania polegające na szacowaniu zjawiska uzależnień** - jedynie 17% gmin podjęło takie działania. Jest to najniższy wynik notowany na przestrzeni ostatnich 4 lat. Zachodzi obawa o działania bez odpowiedniej wiedzy w dynamicznie zmieniającym się polu.
  - Do rozważenia:

Realizowanie standaryzowanych badań na łatwo dostępnych (i efektywnych ekonomicznie) populacjach i próbach, zamawiane przez konsorcja gmin lub w skali całego województwa, po to, aby monitorować używanie substancji i reagować na zmieniające się trendy.
- **Gminy "przeszły do porządku dziennego" nad skutkami pandemii Covid-19.** Zadeklarowały rzeczywiście, że największym problemem w pandemii był dostęp do młodzieży szkolnej (co wiąże się z problemem niewykorzystania metod cyfrowych). Jednak, wśród deklarowanych planów działania w reakcji na jej skutki, najwięcej jest odpowiedzi ogólnych, dotyczących edukacji, uzależnień behawioralnych, realizacji programów nierekomendowanych i rekomendowanych. Zidentyfikowano tylko 5 przypadków deklaracji pracy ze skutkami pandemii i izolacji.
  - Do rozważenia:

Organizacja wojewódzkiego seminarium ze specjalistami, którzy przedstawią długotrwałe, psycho-społeczne skutki pandemii Covid-19 i zaproponują decydentom gminnym realistyczne działania by zaadresować problemy powstałe przez 2 lata obostrzeń, izolacji, strachu i bezpośrednich skutków choroby.

- **Znaczna większość gmin nie identyfikuje, bądź nie potrafi zidentyfikować mocnych stron swojej działalności profilaktycznej.** Świadczy to o niskim poziomie refleksyjności gmin prowadzących działania profilaktyczne i w zasadzie poddaje pod wątpliwość całość działań podejmowanych w tym obszarze przez absolutną większość gmin województwa.
  - Do rozważenia:

Warsztaty z decydentami w województwie opolskim, w celu identyfikacji mocnych i słabych stron pracy w obszarze profilaktyki. Takie rozwiązanie może podwyższyć refleksyjność i być okazją do krytycznego oglądu podejmowanych w gminach działań.

- **Wypełniający ankietę wyrazili zdecydowane zapotrzebowanie na szkolenia dla decydentów z zakresu prowadzenia profilaktyki.** Połowa z nich to zapotrzebowanie na szkolenia (41 gmin), kolejnych 10 gmin postulowało pewną formę koordynacji działań, 7 gmin prosiło o doradztwo, a kolejne 7 chciałoby realizować programy lub projekty. **Warto zaadresować ten wniosek o współpracę.** W zestawieniu z wieloma innymi pytaniami, które w tym raporcie poddano krytycznej ocenie, to wyrażone wprost zapotrzebowanie na kluczowe tematy szkoleń powinno być potraktowane z całą powagą: decydentów w gminach należy kształcić i wesprzeć w wypracowywaniu całościowego, strategicznego spojrzenia na lokalną profilaktykę.
  - Do rozważenia:

Wspólne, moderowane przez specjalistów warsztaty z zakresu planowania działań profilaktycznych. Wojewódzki program szkoleniowy dla decydentów, z naciskiem na realistyczne, efektywne kosztowo rozwiązania i aktualną wiedzę oraz dane z zakresu profilaktyki uzależnień

Wykorzystanie pomysłu samych zainteresowanych: na powołanie mobilnego zespołu specjalistów, który mógłby operować w województwie. Taki zespół interdyscyplinarny mógłby pełnić rolę doradczą, odpowiadając konkretnie na potrzeby danej gminy.

Aneks 1

Przykłady współpracy Gmin woj. opolskiego z innymi instytucjami samorządowymi w zakresie profilaktyki uzależnień w roku 2021.

*pisownia oryginalna

Braliśmy udział w konferencjach, webinarium, szkoleniach, przedstawionych wynikach badań itp.
dofinansowanie Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej i Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
Dofinansowano działalność Przychodni Terapii Uzależnienia w Oleśnie w zakresie zadań nie finansowanych przez NFZ, wymiana doświadczeń pomiędzy realizatorami programów profilaktycznych, wymiana doświadczeń pomiędzy członkami grup abstynenckich.
informacje na temat bieżących działań gmin
Korzystanie z usług specjalistów, m. in. psychologa, prawnika
leczenie odwykowe
Na terenie szkół, przedszkoli klubów seniora były realizowane działania edukacyjne, profilaktyczne. Za pośrednictwem GOKiR-u i Urzędu Gminy realizowano działania promujące ukierunkowane do mieszkańców gm. Dąbrowa. We współpracy z MOPR tj. SOW w Opolu OPS wymieniał się stosowanymi dobrymi praktykami w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinach. GKRPA prowadziła działania oraz współpracę międzysektorową ukierunkowaną na kooperację i współpracę na poziomie lokalnym, powiatowym jak i wojewódzkim.
Podpisano Porozumienie między Gminami dotyczące dofinansowania działań realizowanych przez Przychodnię Terapii Uzależnień w Oleśnie (dofinansowanie terapii ponadpodstawowej nie finansowanej przez NFZ)
spotkania robocze, webinary
udział w konferencjach, spotkaniach
udział w szkoleniach, konferencjach,
w szczególności: terapia dla uzależnionych i współuzależnionych, grupy wsparcia, terapia dla ofiar przemocy, terapia dla sprawców przemocy
współfinansowanie punktu pomocy kryzysowej dla rodzin z problemem alkoholowym
Współfinansowanie zadań z zakresu zwiększania dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu oraz udzielanie rodzinom, w której występuje problem alkoholowy bądź narkotykowy, pomocy psychospołecznej, a w szczególności ochrona przed przemocą w rodzinie. Udzielanie pomocy prawnej.
wymiana informacji na temat szkoleń, możliwości organizacji zajęć profilaktycznych
Braliśmy udział w konferencjach, webinarium, szkoleniach, przedstawionych wynikach badań itp.
dofinansowanie Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej i Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie

Aneks 2

Oddolne inicjatywy profilaktyczne dofinansowane przez gminy

*pisownia oryginalna

- prowadzenie zajęć sportowych dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, które są zagrożone marginalizacją społeczną oraz ryzykiem sięgnięcia po używki
- radzenie sobie z emocjami, asertywność, samoakceptacja, odpowiedzialność, integracja grupy rówieśniczej.
Autorskie profilaktyczne programy poszczególnych instytucji pozarządowych jakiej szkół przedszkoli klubu sportowych
Dofinansowanie profilaktyki poprzez aktywność sportową, kulturalną organizacja alternatywnych form spędzania czasu wolnego: festyny profilaktyczne, półkolonie,
dofinansowywanie do zagospodarowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
Gmina finansowała realizację warsztatów profilaktycznych dla uczniów "Granice" dot. przeciwdziałania przemocy w szkole i mowie nienawiści "hejtowaniu".
happeningi i akcje edukacyjne ukierunkowane na budowanie pozytywnych relacji i wzmacnianie więzi dziecko-rodzic
imprezy środowiskowe zawierające treści profilaktyczne
inicjatywy podejmowane przez placówki oświatowe wymienione w poprzednich punktach
integracja grup społecznych, ochrona i promocja zdrowia, ratownictwo i ochrona ludności, upowszechnianie kultury fizycznej.
Na wniosek szkół finansowano przedsięwzięcia związane z reintegracją uczniów po okresie wielomiesięcznej pracy zdalnej związanej z pandemią koronawirusa (wycieczki grup uczniów poza miejsce zamieszkania); Dofinansowano Turniej szkolny "Mediacje rówieśnicze"- zakupiono nagrody.
OPS/ GKRPA podpisała porozumienie z LZS Narok na realizację zajęć sportowych z elementami prowadzonej profilaktyki dot. uzależnień behawioralnych tj. fonoholizm, nie hejtuj, stop przemocy itp. Podczas zajęć każdorazowo trener przeprowadzał 15-minutowe pogadanki z młodzieżą oraz terapeuta prowadził cykliczne spotkania z grupą na których ukazywał metody i techniki radzenia sobie w trudnych sytuacjach w tym przeciwdziałanie przemocy. Na zajęciach kładziono nacisk na pracę zespołową , odpowiednią komunikację - #życliwość # oraz podkreślano wpływ zdrowego stylu życia i pozytywnych relacji na funkcjonowanie człowieka.
organizacja pikników rodzinnych, zawodów sportowych ,
organizacja różnych wyjazdów, zajęć pozalekcyjnych, warsztatów
organizacja zajęć - Treningi piłki nożnej, zakup koszulek sportowych; zakup paczek profilaktycznych dla seniorów z Klubu Senior +, zakup odblasków dla uczniów szkół podstawowych, przedszkoli
organizacja zajęć i działań w ramach programów edukacyjno -profilaktycznych dla dzieci i młodzieży realizowanych przez placówki oświatowe, Gminną Bibliotekę Publiczną, Samorządowe Centrum Kultury i

Turystyki, Kluby sportowe, OSP i Sołectwa, Koła Gospodyń Wiejskich, Program Aktywny Senior - zajęcia sportowo profilaktyczne dla seniorów,
organizacja zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz realizacja akcji letniej - półkolonie i wypoczynek pełny.
Profilaktyczne działania placówek oświaty, kultury, klubów sportowych i Ośrodka Profilaktyki
Program "Żyję zdrowo i sportowo", "Święty Mikołaj wśród strażaków", Unihokej- aktywna forma spędzania czasu wolnego", projekt "Nie piję, nie palę, nie biorę", "Dbamy o zdrowie" , "Najlepiej razem" realizowany w Nowej Cerekwii, Kietrze, Pilszcu - zawody sportowe, prelekcje na temat groźących uczniom uzależnień, kształtowanie nawyku zdrowego i aktywnego odpoczynku, odciążenie dzieci od problemu alkoholowego występującego w ich rodzinach, uczestnictwo w dodatkowych zajęciach sportowych i turniejach, upowszechnianie gry w unihokeja, warsztaty kulinarne, ,warsztaty rękodzielnicze, turniej tenisa stołowego, turniej bilardowy, zakup sprzętu sportowego i rehabilitacyjnego.
projekty skierowane do seniorów
Promocja trzeźwości i aktywnego stylu życia bez uzależnień, konkursy, warsztaty profilaktyczne: "Baw się z nami na trzeźwo", "Postaw na rozsądne myślenie, zwalczaj w życiu uzależnienie", Lepiej zagrać z kolegą niż przegrać ze sobą", "Młodzi - wolni od uzależnień", "Zanim będzie za późno...", "Strofy o zdrowiu - Nie narkotekom i dopalaczom", "Wpływ alkoholu na zdrowie człowieka. Zachowania ryzykowne, zachowania prozdrowotne", "Wpływ alkoholu na zdrowie człowieka. Zachowania ryzykowne, zachowania prozdrowotne", "W zdrowym ciele zdrowy duch - aktywny tryb życia jako alternatywa zachowań ryzykownych".
Prowadzenie Punktu Konsultacyjnego dla Uzależnionych i Współuzależnionych Działalność Placówki Wsparcia Dziennego - praca z dziećmi Działalność Świetlic Środowiskowych _ praca z dziećmi
Rodzinne pikniki, zawody wędkarskie itp. mające na celu kształtowanie więzi rodzinnych, integrację międzypokoleniową, promocje aktywnego spędzania czasu wolnego bez alkoholu i innych środków odurzających.
Rozpowszechnianie materiałów profilaktycznych (ulotki broszury, plakaty), scenariusze zajęć dla uczniów oraz filmy edukacyjne.
spektakle profilaktyczne
spotkania integracyjne dla mieszkańców; imprezy dla dzieci i dorosłych z uwzględnieniem tematyki zawartej w gminnym programie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii
Spotkania profilaktyczne w OSP, spotkania profilaktyczne sportowców, zajęcia taneczne dla dzieci.
W Gminie Turawa w miarę możliwości organizacyjnych spowodowanych ograniczeniami pandemicznymi, organizowane były eventy o charakterze profilaktycznym i prozdrowotnym dla dzieci i młodzieży lub dla rodzin przy współpracy z jednostkami pomocniczymi Gminy - Sołectwami.
Warsztaty dla kobiet, wsparcie rodzin abstynenckich, dofinansowywanie imprez dla dzieci

Zajęcia sportowe z elementami profilaktyki uzależnień

Zajęcia sportowe, gry i zabawy, konkursy plastyczne, imprezy sportowe typu. rajd rowerowy, spotkania integracyjne